

Sociale veiligheid in de BVE-sector

Monitor 2001-2002

Jan Neuvel

Colofon

Titel: Sociale veiligheid in de BVE-sector : Monitor 2001-2002
Auteur: Jan Neuvel
Uitvoering project: CINOP
Opdrachtgever: Bve Raad
Ontwerp omslag: Theo van Leeuwen BNO
Opmaak binnenwerk: Evert van de Biezen

Uitgave: CINOP, 's-Hertogenbosch
November 2002

Wat doet CINOP? CINOP huisvest een expertisecentrum voor leren en opleiden. De organisatie met 200 medewerkers adviseert en doet onderzoek bij het vernieuwen van (beroeps)onderwijs in opdracht van bedrijven, onderwijsorganisaties en overheden. Prestatieverbetering (*performance improvement*) is daarbij het hoofddoel. CINOP assisteert diverse ministeries bij het aansluiten van het vakonderwijs bij de eisen van het moderne bedrijfsleven en bij de mogelijkheden van de onderwijsinstellingen. CINOP is betrokken bij de Europese harmonisatie van beroepsonderwijs en bedrijfsopleidingen. CINOP levert beleidsonderzoeken, expertadvies en begeleiding van innovatieprocessen. Tevens het management van HRD-projecten en de organisatie van publiekscampagnes op het gebied van leerthema's.

© CINOP 2002

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 90-5003-384-9

Centrum voor innovatie van opleidingen
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073-6800800
Fax: 073-6123425
www.cinop.nl

Voorwoord

Ruim twee jaar geleden verscheen in de EC-reeks de publicatie *Veiligheid en geweld in de bve-sector: tijd voor beleid*. Deze publicatie was het resultaat van een studie die Martine Broere en Maria van der Vegt in samenwerking met de Bve Raad hadden uitgevoerd. Rond dit onderwerp werd begin 2000 een studieconferentie gehouden, die mede door het 'schietincident' dat rond die tijd op een ROC in Veghel plaatsvond hoogst actueel was.

Een van de aanbevelingen uit de bovengenoemde studie was de ontwikkeling van een integraal veiligheidsbeleid voor de sector. Onderdeel van dat veiligheidsbeleid zou een veiligheidsmonitor moeten zijn. Dit advies is overgenomen door de Bve Raad, die als landelijke brancheorganisatie van alle onderwijsinstellingen in het middelbaar beroeps- onderwijs en de volwasseneneducatie (BVE) de belangen van de aangesloten onderwijs- instellingen in deze sector behartigt. Het gaat om een sector die ruim 600.000 deelnemers en 46.000 medewerkers telt en die ongeveer veertig procent van de Nederlandse beroepsbevolking heeft opgeleid. Daarmee is het middelbaar beroepsonderwijs het meest voorkomende opleidingsniveau op de arbeidsmarkt

In opdracht van de Bve Raad heeft Jan Neuvel, daarbij ondersteund door Johanna Meijer van de Bve Raad en in samenwerking met het Platform Veiligheid en Geweld BVE, de veiligheidsmonitor de afgelopen twee jaar ontwikkeld.

Aan de veiligheidsmonitor is door 31 onderwijsinstellingen in de BVE-sector (AOC's, ROC's en vakinstellingen) meegedaan, waarbij van zo'n 16.000 deelnemers gegevens zijn verzameld. Deze gegevens geven een goed beeld van de sociale veiligheid in de sector.

In de monitor is zowel aandacht besteed aan feitelijk gedrag, zoals druggebruik, diefstal en bedreiging als aan gevoelsaspecten, zoals het veiligheidsgevoel van de leerlingen en het sociale klimaat.

Het rapport schetst met behulp van veel cijfers en tabellen een beeld van de 'sociale veiligheid' in de BVE-sector, waarbij in hoofdstuk 4 op de feitelijke gedragingen wordt ingegaan en in hoofdstuk 5 op de gevoelsaspecten. Het algemene beeld dat uit de rapportage naar voren komt is dat er weliswaar vormen van geweld in de BVE-sector voorkomen, maar dat deze zich beperken tot een zeer kleine minderheid van de deelnemers. Een beeld dat ook al uit eerder onderzoek naar voren kwam.

Allen die aan het totstandkomen van de veiligheidsmonitor hebben meegewerkt, met name ook de coördinatoren die de monitor in de instellingen hebben georganiseerd, willen wij hierbij hartelijk danken voor hun medewerking en hun inbreng, mede vanuit de gedachte dat het systematisch monitoren van geweldstendensen een bijdrage zal leveren aan het nog 'veiliger maken' van de BVE-sector.

Cees Doets
Coördinator Expertisecentrum CINOP

Inhoudsopgave

1	Achtergrond en doelstelling	1
1.1	Achtergrond	1
1.2	Doelstelling en doelgroep	3
1.3	Opzet van de rapportage	7
2	Opzet en uitvoering van het onderzoek	9
2.1	Opzet van het onderzoek	9
2.1.1	Populatie en steekproef	9
2.2	Instrument en variabelen	11
2.2.1	Achtergrondgegevens	11
2.2.2	Ongewenst gedrag	13
2.2.3	Gevoelens van veiligheid	16
2.2.4	Het sociale klimaat	16
2.2.5	Het veiligheidsbeleid	17
2.3	Kwaliteit van de veiligheidsmonitor	17
2.4	Uitvoering van het onderzoek	19
3	Resultaten: deelname aan het onderzoek	21
4	Ongewenst gedrag	25
4.1	Ongeoorloofd gedrag	25
4.1.1	Spijbelen	25
4.1.2	Wapenbezit	29
4.1.3	Druggebruik	34
4.1.4	Handel in drugs	36
4.1.5	Handel in gestolen spullen en illegale kopieën	39
4.1.6	Spijbelen en ander ongeoorloofd gedrag	42
4.2	Materieel geweld	47
4.2.1	Vandalisme	47

4.2.2	Diefstal	49
4.2.3	Het totaal aan materieel geweld	51
4.2.4	Relatie materieel geweld met ongeoorloofd gedrag	53
4.3	Psychisch-fysiek geweld	54
4.3.1	Buitensluiting en intimidatie: discriminatie en pesten	54
4.3.2	Bedreiging	60
4.3.3	Lichamelijk geweld en seksuele intimidatie	62
4.3.4	Het totaal aan psychisch-fysiek geweld	68
4.3.5	Psychisch-fysiek geweld en overig ongewenst gedrag	72
5	Veiligheid en sociaal klimaat	77
5.1	Het veiligheidsgevoel van cursisten	77
5.1.1	Het gevoel van veiligheid op en rond de instelling	77
5.1.2	Samenhang tussen het veiligheidsgevoel en ongewenst gedrag	80
5.1.3	Een consequentie van sociale onveiligheid	86
5.2	Het sociale klimaat	88
5.2.1	Tevredenheid over het sociale klimaat	88
5.2.2	Samenhang tussen het sociale klimaat en ongeoorloofd gedrag	90
5.2.3	Samenhang tussen het sociale klimaat en het veiligheidsgevoel	91
6	Samenvatting, bespreking en conclusies	95
6.1	Samenvatting	95
6.2	Bespreking, conclusies en aanbevelingen	98
6.2.1	Onjuiste beeldvorming over de veiligheid in de BVE-sector	98
6.2.2	Percentages, beeldvorming en beleid	100
6.2.3	Veiligheid en de doorstroom vanuit het voortgezet onderwijs	102
6.2.4	Veiligheid op school en in de schoolomgeving	104
6.2.5	Spijbelen en ander ongewenst gedrag	105
6.2.6	Verschillen	106
	Literatuur	109
Bijlagen	1	De BVE-sector 111
	2	Vragenlijst Veiligheidsmonitor cursisten 113

1

Achtergrond en doelstelling

1.1 Achtergrond

Mede naar aanleiding van het toenemende geweld in de samenleving heeft de overheid eind vorige eeuw het thema 'veiligheid en geweld in het onderwijs' op de agenda gezet. Aanvankelijk ging met de campagne *De veilige school* (1995-1999) de aandacht vooral naar het voortgezet onderwijs uit. Vanwege het eigen karakter van het BVE-veld was die campagne grotendeels aan de BVE-sector¹ voorbij gegaan. Om inzicht te krijgen in de veiligheidsproblematiek in de sector, heeft het ministerie van OCenW in samenwerking met de Bve Raad in 1999 het actieplan *Vervolgtraject geweld op straat* opgesteld. CINOP kreeg de opdracht een verkennende studie uit te voeren naar de veiligheidsproblematiek in het BVE-veld en naar wat de instellingen aan veiligheidsbeleid in en om de school hadden (Broere & Van der Vegt, 2000).

¹ In Bijlage I wordt een toelichting gegeven op de BVE-sector.

Op basis van gesprekken met veiligheidscoördinatoren uit een tiental ROC's concludeerden Broere en Van der Vegt, dat die ROC's een toename aan geweld en gevoelens van onveiligheid constateerden. Het zou vooral gaan om minder ernstig geweld, zoals verbaal geweld, vernielingen en diefstal. Harde gegevens waarmee dit beeld bevestigd kon worden, ontbraken echter. De twee onderzoekers schrijven: "Over het voorkomen van geweld op ROC's zijn weinig gegevens bekend. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat op de ROC's weinig onderzoek is uitgevoerd naar het voorkomen van geweld en er nog geen sprake is van systematische registratie" (Broere & Van der Vegt, 2000, pagina 71). Om op de conferentie over veiligheid en geweld in de BVE-sector (27 januari 2000) waar de onderzoeksbevindingen aan de opdrachtgevers werden gepresenteerd, toch over enige feitelijke informatie te kunnen beschikken, organiseerde CINOP begin januari 2000 een quick scan in een viertal ROC's (Doets & Neuvel, 2000).

In een vragenlijstonderzoek onder ruim 800 deelnemers uit die vier ROC's werd nagegaan in welke mate die deelnemers zelf in de voorafgaande periode (begin schooljaar tot de kerstvakantie) met diverse vormen van geweld in of om het ROC te maken hadden gehad.

Die eerste gegevens konden in ieder geval het vermoeden, dat er hoofdzakelijk sprake zou zijn van minder ernstige vormen van geweld, bevestigen. Rond de 6 procent van de respondenten was in een periode van 4 maanden geconfronteerd met vernielingen van eigendommen, ruim 10 procent had met diefstal te maken gehad en een kleine 10 procent was het slachtoffer van discriminatie en/of pesten geweest. Ernstige vormen van geweld, met name lichamelijk geweld en bedreiging, kwamen aanzienlijk minder vaak voor: respectievelijk 1 en 2 procent van de respondenten had daar als slachtoffer mee te maken gehad. Verreweg de meeste respondenten voelden zich in een viertal situaties in en rond school veilig.

De quick scan leverde een indicatie op van de omvang en de ernst van het geweld in ROC's en van de veiligheidsgevoelens bij deelnemers, maar de opzet was te beperkt om de resultaten naar de sector als geheel te kunnen generaliseren. Tevens kon het onderzoek geen antwoord geven op de vraag of er sprake was van een toename van geweld en van gevoelens van onveiligheid.

Gegeven de stand van zaken in de BVE-sector kwamen Broere en Van der Vegt (2000) tot de aanbeveling aan het ministerie en aan de Bve Raad om een platform Veiligheid en Geweld op te richten. De voornaamste taak van dat platform moest zijn, het stimuleren van de ontwikkeling van integraal veiligheidsbeleid en de mogelijkheid om dit uit te voeren op landelijk niveau. Een belangrijk onderdeel in dat integrale beleid zou een veiligheidsmonitor moeten zijn, waarmee kwantitatief, representatief onderzoek naar het voorkomen van geweld op ROC's kon worden gedaan (Broere & Van der Vegt, 2000, pagina 77).

De aanbeveling is door het ministerie van OCenW en de Bve Raad overgenomen, wat ertoe heeft geleid dat september 2000 het platform van start kon gaan met als een van de taken het opzetten van een veiligheidsmonitor. CINOP kreeg de opdracht zo'n monitor op te zetten en uit te voeren. De financiële middelen daarvoor kwamen zowel van het platform als van CINOP (SLOA-gelden).

De op te zetten veiligheidsmonitor moest drie hoofdfuncties kunnen vervullen:

- 1 fundering, legitimering van een landelijk veiligheidsbeleid ten aanzien van het BVE-veld;
- 2 basis voor beleid en aanpak van afzonderlijke instellingen in de BVE-sector;
- 3 het evalueren van effecten van beleid en maatregelen op landelijk niveau alsook op instellingsniveau.

1.2 Doelstelling en doelgroep

Deze rapportage, op een landelijke conferentie op 28 november 2002 aan het ministerie van OCenW en aan de Bve Raad aangeboden, heeft als doel een landelijk representatief beeld te schetsen van het voorkomen van geweld en van de gevoelens van sociale onveiligheid in de BVE-sector. Daartoe is een veiligheidsmonitor voor deelnemers en personeel ontwikkeld, waarmee in 2001 en 2002 bij die beide groepen gegevens zijn verzameld. Dat heeft als resultaat een eerste kwantitatief en representatief overzicht van de mate van veiligheid en geweld in de BVE-sector opgeleverd. Dat eerste overzicht kan de komende jaren als ijkpunt worden gebruikt, waartegen ontwikkelingen afgezet kunnen worden. In die zin is deze eerste meting op te vatten als een nulmeting.

Het in 2001 en 2002 uitgevoerde onderzoek was gericht op de twee eerste, hierboven genoemde, hoofdfuncties. De derde, evaluatieve functie is pas mogelijk als de monitor in de komende jaren wordt herhaald. Met het instrument en met het eerste overzicht is al wel een basis gelegd om ook die functie te kunnen vervullen.

Deze rapportage is met name gericht op de eerste functie, namelijk leveren van een fundering en legitimering van een landelijk veiligheidsbeleid ten aanzien van het BVE-veld. De resultaten zoals die in dit rapport² op een landelijk niveau zijn beschreven vormen de basis voor die legitimering. De doelgroep voor deze rapportage is dan ook de Bve Raad en via de legitimeringsfunctie (als onderdeel van de meervoudige publieke verantwoording) ook de landelijke en de regionale overheden en verder de media in hun taak om de samenleving op de hoogte te stellen van relevante ontwikkelingen. Voor de instellingen uit de BVE-sector biedt dit rapport inzichten die in instellingsrapportages (zie hieronder) niet aan de orde zijn gekomen.

Voor de realisering van de tweede hoofdfunctie van de monitor, het verschaffen van een basis voor het veiligheidsbeleid en de aanpak van afzonderlijke instellingen in de BVE-sector, zijn aparte instellingsrapporten opgesteld. Elk van de deelnemende instellingen heeft in het schooljaar waarin de monitor was uitgevoerd een rapportage ontvangen. Daarin zijn de eigen resultaten beschreven en vergeleken met de landelijke uitkomsten. Voor instellingen die met meer dan een locatie aan het onderzoek hadden deelgenomen, waren de resultaten bovendien uitgesplitst voor die locaties. In 2002 zijn afzonderlijke locatierapporten opgesteld. Eveneens in 2002 zijn in de rapportages van de instellingen uit de vier grote steden overall resultaten van de vier grote steden ter vergelijking

2 In het onderhavige rapport zijn alleen de resultaten van de deelnemers (cursisten) beschreven. Een tweede landelijk rapport met de resultaten van het personeel verschijnt begin 2003. De instellingen hebben de eigen personeelsrapportage al wel ontvangen.

opgenomen. De gedachte daar achter was, dat de veiligheidsproblematiek in de vier grote steden zich onderscheidt van de rest van het land.

In vrijwel alle instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen zijn de eigen uitkomsten aan de Colleges van Bestuur voorgelegd. In een aantal instellingen waren de uitkomsten aanleiding tot een verdere analyse van de eigen gegevens, in één instelling is een uitgebreider onderzoek opgezet en naar bekend, hebben in ieder geval drie instellingen concrete stappen ondernomen om op basis van de resultaten aangepast beleid te ontwikkelen.

THEMA'S IN DE MONITOR

Om de gestelde functies te kunnen vervullen, moest de veiligheidsmonitor in ieder geval twee kernthema's dekken:

- 1 vormen van geweld en
- 2 het gevoel van veiligheid.

Daar zijn twee thema's aan toegevoegd:

- 3 het sociale (en het pedagogische) klimaat en
- 4 het veiligheidsbeleid.

De aanvulling met het eerste onderdeel is gedaan, omdat geweld niet als een geïsoleerd verschijnsel is te benaderen. Geweld en het sociale klimaat zullen in een zekere wisselwerking tot elkaar staan: het sociale klimaat kan medebepalend zijn voor een toename of een afname van geweld. Omgekeerd zal de mate van geweld op een school zich deels weerspiegelen in hoe deelnemers en personeel het sociale klimaat ervaren. De aanvulling met het onderdeel veiligheidsbeleid is met name gedaan om instellingen inzicht te geven hoe deelnemers en personeel denken over het veiligheidsbeleid.

ONGEWENST GEDRAG

“Een sluitende definitie voor geweld is moeilijk te geven en ook niet noodzakelijk...”, volgens Broere en Van der Vegt (2000). Ze kiezen voor een brede invulling van geweld, zoals die aansluit bij de ‘definitie van geweld in ROC’s’ (pagina 9). Het is een pragmatische invulling van het begrip geweld zoals dat in geschreven en ongeschreven schoolregels is vastgelegd. De keuze van deze pragmatische insteek heeft als voordeel, volgens Broere en Van der Vegt, dat het om gedrag of de consequenties van gedrag gaat die zowel door de instelling als door de deelnemers en het personeel herkenbaar zijn, waardoor eventuele beleidsmaatregelen ook gemakkelijker zijn te treffen.

Voor dat bredere begrip van geweld is in deze rapportage de term 'ongewenst gedrag' gebruikt. Er worden drie hoofdvormen onderscheiden:

- 1 ongeoorloofd gedrag;
- 2 materieel geweld en
- 3 psychisch-fysiek geweld.

Ongeoorloofd gedrag kan uit oogpunt van veiligheid en geweld worden getypeerd als gedrag dat niet direct is gericht op de benadeling of beschadiging van anderen. In de schoolcontext gaat het met name om spijbelen, druggebruik, handel in gestolen spullen en wapenbezit. Indirect kunnen deze vormen van ongewenst gedrag van invloed zijn op het sociale klimaat en op gevoelens van veiligheid.

De term *materieel geweld* is in navolging van Mooij (1994) gekozen voor die vormen van ongewenst gedrag die het 'slachtoffer', dat ook de school kan zijn, in materiële of financiële zin benadeelt. Het gaat om vandalisme en diefstal. Vandalisme kan ook of juist de bedoeling hebben het slachtoffer psychisch te treffen. In de monitor wordt dat onderscheid echter niet gemaakt.

Onder *psychisch-fysiek geweld* vallen die vormen van ongewenst gedrag die, in ieder geval in de ervaring van de slachtoffers erop gericht zijn hun psychische en/of lichamelijke integriteit aan te tasten. De belangrijkste vormen van psychisch-fysiek geweld zijn: pesten en discriminatie, diverse vormen van bedreiging, lichamelijk geweld en seksuele intimidatie of seksueel geweld.

Voor zover van toepassing richt de monitor zich in zijn inventariserende functie niet alleen op de slachtoffers van ongewenst gedrag, maar ook op de plegers ervan. De monitor gaat ook verder dan alleen het vaststellen dat bepaald ongewenst gedrag heeft plaatsgevonden. De frequentie waarmee ongewenst gedrag voorkomt, bepaalt mede de ernst van het probleem. Zowel voor de verantwoording van het beleid alsook voor het opstellen van beleid is het verder van belang te weten wie de plegers of daders zijn (cursisten, personeel of buitenstaanders) en waar het geweld plaatsvindt (op school of in de omgeving). Tenslotte is een precisering van verschillende vormen van geweld en de gevolgen ervan voor de slachtoffers nodig om beter inzicht te krijgen in de ernst van de problematiek, zodat beter ingeschat kan worden of en welke maatregelen moeten worden genomen.

HET VEILIGHEIDSGEVOEL

Een tweede belangrijk thema in de monitor is het veiligheidsgevoel. Een gevoel van veiligheid is een basisvoorwaarde voor deelnemers en personeel om optimaal te kunnen functioneren. Het behoort dan ook tot de verantwoordelijkheid van de school om een klimaat scheppen waarin de kans op gevoelens van onveiligheid voor deelnemers en personeel geminimaliseerd worden. Door inzicht te bieden in de mate waarin die gevoelens bestaan, kan op landelijk niveau en op instellingsniveau verantwoording worden afgelegd in hoeverre het is gelukt een sociaal gezonde sector respectievelijk instelling te realiseren. Gevoelens van onveiligheid bij deelnemers en personeel bieden tevens een signaalfunctie om eventueel maatregelen te treffen. Om die reden is het nuttig een aantal herkenbare situaties te onderscheiden die elk ook bij problemen om een eigen aanpak vragen. De volgende vier situaties zijn onderscheiden:

- 1 de klas (lesruimte);
- 2 de rest van het gebouw, met name gangen en kantine;
- 3 het schoolterrein en met name de stallingen en
- 4 de directe omgeving van de school.

HET SOCIALE KLIMAAT

In de monitor is uitgegaan van een brede invulling van *het sociale klimaat*. In de monitor wordt een viertal aspecten onderscheiden:

- 1 de sfeer;
- 2 relaties binnen en tussen verschillende groepen;
- 3 het sociale gedrag van deelnemers en personeel, in het bijzonder de mate waarin zij zich aan alledaagse regels en afspraken houden;
- 4 de aantrekkelijkheid en netheid van de sociale ruimten en van het gebouw.

Daarnaast is ook aandacht geschonken aan de invulling van de pedagogisch-didactische taak van de school. Samen met het de informatie over gevoelens van veiligheid, wat in feite ook als een aspect van het sociale klimaat kan worden gezien, kunnen die aspecten van het sociale klimaat helpen bij het maken van afwegingen inzake het veiligheidsbeleid. Dit thema zal vooral op instellingsniveau van belang zijn.

HET VEILIGHEIDSBELEID

Door in de monitor het thema 'veiligheidsbeleid' op te nemen, krijgen met name de instellingen een beeld hoe deelnemers en personeel het beleid ervaren. Drie aspecten worden onderscheiden:

- 1 de mogelijkheid om ongewenst gedrag op school te kunnen melden;
- 2 beleid (maatregelen) gericht op vormen van ongewenst gedrag en
- 3 beleid (maatregelen) gericht op een gezond sociaal klimaat op school.

1.3 Opzet van de rapportage

Het verdere rapport valt in drie delen uiteen. In het volgende hoofdstuk wordt eerst een beschrijving gegeven van de opzet en de uitvoering van de monitor. Onder andere wordt daar het instrument verder beschreven en wordt een indruk gegeven van de kwaliteit van de monitor. De resultaten van de monitor komen in hoofdstuk 3 tot en met 5 aan de orde. In hoofdstuk 3 wordt eerst de deelname aan het onderzoek beschreven en wordt de representativiteit van de steekproef aangegeven. In hoofdstuk 4 komt het ongewenste gedrag aan de orde. Naast de mate waarin de onderscheiden vormen van ongewenst gedrag zich voordoen, wordt er aandacht besteed aan factoren (persoonskenmerken en opleidingskenmerken) die van invloed zijn op of die samenhangen met het ongewenste gedrag. De resultaten betreffende het veiligheidsgevoel en het sociale klimaat worden in hoofdstuk 5 beschreven. Daar wordt tevens de samenhang met het ongewenste gedrag nagegaan. In het afsluitende hoofdstuk wordt het rapport samengevat, worden de resultaten vergeleken met uitkomsten van ander onderzoek in de BVE-sector en met onderzoek dat in het voortgezet onderwijs is gedaan en worden er conclusies getrokken.

Zoals hiervoor al is aangegeven heeft deze rapportage betrekking op het onderzoek onder deelnemers. Het onderzoek onder het personeel wordt begin volgend jaar gepubliceerd. In de volgende hoofdstukken, en ook in hoofdstuk 4 en 5, wordt daarom niet ingegaan op het onderzoek onder het personeel.

Om verwarring rond de term 'deelnemers' te vermijden, wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de term 'cursist(en)' als het om de deelnemers aan het onderwijs gaat en van de term 'respondent(en)' als het om deelnemers aan de monitor gaat. Voor zover de term 'deelnemer(s)' wel wordt gebruikt, worden er de cursisten mee bedoeld.

2

Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1 Opzet van het onderzoek

De veiligheidsmonitor is opgezet als een kwantitatief, representatief vragenlijstonderzoek onder cursisten in het BVE-veld. Het onderzoek is uitgevoerd in 2001 en 2002. In paragraaf 2.2.1 wordt de populatie en steekproeftrekking beschreven en in paragraaf 2.2.2 de vragenlijst.

2.1.1 Populatie en steekproef

De populatie omvat de cursisten uit de ROC's, de AOC's en de vakscholen die deelnemen aan het beroepsonderwijs. De sector Educatie is buiten de populatie gehouden, vanwege een te geringe taalvaardigheid Nederlands bij met name allochtone cursisten (oudkomers en nieuwkomers) die in het zogenaamde NT2-onderwijs Nederlands als tweede taal leren. De lees- en schrijfvaardigheid van deze groep is veelal ontoereikend om de vragenlijst zelfstandig in te kunnen vullen.

Zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven heeft de veiligheidsmonitor de functie om een representatief beeld te schetsen van het voorkomen van geweld en van gevoelens van veiligheid op twee niveaus: a) het niveau van elk van de afzonderlijke instellingen en b) op het niveau van de BVE-sector als geheel. De meeste instellingen in de BVE-sector zijn grote onderwijsorganisaties met tal van locaties. Aangenomen is dat de veiligheidsproblematiek mede afhankelijk is van de samenstelling van de schoolbevolking op een locatie (zie Broere & Van der Vegt, 2000) en dat het daarom beleidsmatig gezien voor instellingen interessanter is om op locatieniveau over betrouwbare gegevens te beschikken.

Om beide functies te kunnen vervullen is bij het trekken van de steekproef een trapsgewijze procedure gevolgd. Eerst zijn de instellingen gekozen, vervolgens de locaties en tenslotte is een steekproef van cursisten uit elk van de betreffende locaties getrokken.

Alle instellingen die lid waren van het platform *Veiligheid en geweld BVE* zijn uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek. Deelname was op vrijwillige basis. Gezien de aandacht voor het onderwerp en het belang ervan voor de instellingen zelf is er daarbij van uitgegaan dat zich voldoende instellingen zouden aanmelden. Het gegeven dat vrijwel alle ROC's, AOC's en vakscholen lid waren van het platform bevestigt het belang dat in het BVE-veld wordt gehecht aan een goede veiligheid op de instellingen.

Instellingen konden zich met een beperkt aantal locaties opgeven. De keuze van de locatie(s) is aan de instellingen overgelaten, maar ROC's is bij hun keuze geadviseerd de drie sectoren (Economie & Handel, Gezondheidszorg & Welzijn en Techniek) in het onderzoek te betrekken. Er is vanuit gegaan dat die aanpak voor voldoende spreiding zou zorgen en uiteindelijk ook voor een voldoende representatieve steekproef op landelijk niveau.

Op locatieniveau zijn de steekproeven niet op een individuele basis getrokken, maar op basis van groepen (klassen). De afname van de monitor vond namelijk onder leiding van een mentor of docent binnen onderwijstijd en in bestaande groepen plaats. De belangrijkste redenen voor die keuze waren:

- 1 organisatorische haalbaarheid op een instelling;
- 2 een zo hoog mogelijke respons en
- 3 een zo gunstig mogelijk afnameklimaat.

Voorwaarde voor deelname was namelijk dat een docent of mentor bij de afname in een groep aanwezig zou zijn om instructie en uitleg te kunnen geven en om met zijn/haar aanwezigheid bij te dragen aan een klimaat waarin de kans op serieuze medewerking van de cursisten zo groot mogelijk was.

De selectie van de groepen is overgelaten aan de school (contactpersoon) met het dringende advies er zorg voor te dragen dat de steekproef een zo goed mogelijke afspiegeling zou zijn van de cursisten op de locatie. Gelet moest worden op de sector, de leerweg, het niveau en het leerjaar. Benadrukt werd dat een representatieve selectie voorwaarde was om een goed beeld van de locatie te kunnen verkrijgen.

Het onderzoek heeft in twee rondes plaatsgevonden (2001 en 2002). Tot een tweede ronde was besloten, omdat in de eerste meting (2001) met name de grote steden ondervertegenwoordigd waren. In de tweede meting (2002) zijn de instellingen uit de vier grote steden nadrukkelijk uitgenodigd aan het onderzoek deel te nemen. De uitnodiging tot deelname is wel aan alle leden van het platform gestuurd. Instellingen die in de eerste ronde niet hadden deelgenomen zouden voorrang krijgen bij plaatsing in de tweede ronde.

2.2 Instrument en variabelen

De veiligheidsmonitor als instrument is een vragenlijst waarvan zowel een schriftelijke als een digitale vorm is ontwikkeld. In 2001 is alleen de schriftelijke vorm gebruikt, in 2002 zijn beide vormen ingezet voor de dataverzameling. De monitor kent vijf hoofdonderdelen:

- achtergrondgegevens (persoonskenmerken van cursisten en kenmerken van de gevolgte beroepsopleiding);
- ongewenst gedrag;
- het veiligheidsgevoel in en rond de instelling;
- het veiligheidsbeleid;
- het sociale klimaat.

Van elk van de hoofdonderdelen worden de belangrijkste variabelen beschreven. Voor precieze operationalisering wordt verwezen naar de vragenlijst die als bijlage bij dit rapport is opgenomen.

2.2.1 Achtergrondgegevens

Bij cursisten is naar twee soorten achtergrondgegevens gevraagd, namelijk naar persoonskenmerken en kenmerken van de beroepsopleiding die wordt gevolgd.

PERSOONSKENMERKEN

De persoonskenmerken die in de vragenlijst zijn opgenomen zijn:

- het geslacht;
- de leeftijd;
- de afkomst van de deelnemers en
- het beroepsbeeld.

Geslacht en leeftijd spreken voor zich. Voor de afkomst (autochtoon, allochtoon) van de deelnemers is aangesloten bij de definitie van allochtoon zoals die door het ministerie van OCenW wordt gebruikt. Omdat in die definitie ook met het geboorteland van de ouders rekening wordt gehouden, is in de monitor gevraagd naar het geboorteland van zowel de cursisten zelf als van hun beide ouders. Er kon alleen worden aangegeven of het geboorteland Nederland dan wel een ander land betrof.

Over het beroepsbeeld van de deelnemers is alleen globale informatie verzameld. Deelnemers moesten aangeven of ze wisten welk soort werk ze na hun opleiding wilden gaan doen.

OPLEIDINGSKENMERKEN

De opleidingskenmerken die in de monitor zijn opgenomen zijn: de instelling; de locatie; de sector; de leerweg; het niveau en het leerjaar. Tevens is gevraagd of de opleiding als passend bij de eigen plannen werd ervaren.

De naam van de instelling en de locatie zijn bij de schriftelijke versie via de retour-enveloppen geregistreerd. Omdat de vragenlijsten per groep gebundeld werden aangeleverd, kon een groepscode aan respondenten worden toegekend. In de digitale versie van de vragenlijst (internetversie) is de naam van de instelling en van de locatie vastgelegd via het password dat cursisten nodig hadden. Voor de internetversie is geen groepscode geregistreerd.

De vraag naar de sectoren is erop gericht deelnemers te kunnen indelen naar de vier hoofdsectoren (units) zoals die tot nu toe gebruikelijk zijn. Dat zijn:

- 1 de sector Economie & Handel (E&H);
- 2 de sector Gezondheidszorg & Welzijn (G&W);
- 3 de sector Techniek en
- 4 de Groensector (AOC's).

De andere opleidingskenmerken zijn conform de definitie waarmee ze in het BVE-veld genoegzaam bekend zijn. Voor de leerweg betreft dat de BOL en de BBL. Voor de niveaus gaat het om assistentopleidingen (niveau 1), basisberoepsopleidingen (niveau 2), vakopleidingen (niveau 3) en middenkader- en specialistenopleidingen (niveau 4).

Van de gevolgde opleiding kon worden aangegeven of die als passend bij het beroeps-perspectief werd ervaren.

2.2.2 Ongewenst gedrag

In totaal zijn 15 vormen van ongewenst gedrag in de monitor opgenomen, onderscheiden in drie hoofdcategorieën: ongeoorloofd gedrag, materieel geweld en psychisch-fysiek geweld. De vormen zijn zo gekozen dat ze herkenbaar zijn voor instellingen en voor cursisten (zie hoofdstuk 1). In de monitor zijn sommige vormen van ongewenst gedrag hooguit van een korte toelichtende opmerking voorzien. Bij de operationalisering van het ongewenste gedrag stonden twee gedachten centraal: inventarisatie van concrete voorvallen en zo nauwkeurig mogelijke informatie over voorvallen.

De directe betrokkenheid van cursisten bij ongewenst gedrag, hetzij als slachtoffer, hetzij als pleger of dader, was het eerste uitgangspunt bij de operationalisering. Om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te verkrijgen, is ervoor gekozen de betrokkenheid bij ongewenst gedrag te inventariseren voor een goed afgebakende periode die voor iedereen gelijk is, die niet tot misverstanden leidt over de tijdsduur en die lang genoeg is om ook op locatieniveau een goed beeld van alle vormen van ongewenst gedrag te kunnen verkrijgen. Gekozen is voor de periode tussen de zomer- en de kerstvakantie. Bijkomend voordeel is dat de afname kan worden georganiseerd in een relatief rustige periode (januari-februari) en dat instellingsrapportages nog hetzelfde schooljaar beschikbaar komen.

Van elke vorm van ongewenst gedrag wordt in de monitor eerst nagegaan of een cursist ermee te maken heeft gehad. Voor de vormen van materieel en psychisch-fysiek geweld zijn aparte vragen voor plegers (daders) en slachtoffers in de monitor opgenomen. Cursisten die zelf betrokken zijn geweest bij ongewenst gedrag krijgen voor de betreffende vorm van ongewenst gedrag enkele vervolgvragen voorgelegd, die nadere informatie over het voorval (voorvallen) moeten opleveren. Daarbij wordt de vraag naar de frequentie bijna altijd gesteld. Doorvragen zijn afhankelijk van de aard van de betreffende vorm van ongewenst gedrag. Zo wordt er bij voorbeeld bij materieel geweld gevraagd naar de betreffende eigendommen en bij psychisch-fysiek geweld naar de gevolgen. Een voorbeeld uit de schriftelijke versie van de vragenlijst is hieronder opgenomen (zie voor de volledige vragenlijst de bijlage). Bij een aantal vormen van ongewenst gedrag is onderscheid gemaakt in voorvallen op school en voorvallen in de directe omgeving.

Vandalisme

Opzettelijk iets beschadigen, vernielen of kwijt maken.
Als het diefstal was, dan hier niet invullen .

C07 Heeft iemand van school van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens opzettelijk iets van jou beschadigd, vernield of kwijt gemaakt?

1

Ja

2

Nee

C07a Wie heeft dat gedaan? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel
- Iemand van buiten de school
- Je weet het niet

C07b Wat is er beschadigd, vernield of kwijt gemaakt?

- Schoolspullen (boeken, schriften, pennen, tas, enz)
- Kleding of andere persoonlijke zaken (horloge, telefoon, enz)
- Je fiets, scooter, motor of auto
- Iets anders

C07c Hoe vaak is zoiets in die periode gebeurd?

_____ keer

C07d Hoe groot denk je dat de schade voor jou is?

_____ gulden

De hoofdcategorieën met de daarbij behorende vormen van ongewenst gedrag zijn hieronder kort aangegeven.

ONGEOORLOOFD GEDRAG

Het gaat om vormen van ongewenst gedrag waarmee voor iedereen herkenbare (school)regels worden overtreden, die in het algemeen geen directe nadelige of schadelijke gevolgen hebben voor anderen (cursisten of personeel). De volgende zes vormen zijn in de vragenlijst opgenomen:

- spijbelen;
- druggebruik;
- handel in drugs;
- wapenbezit;
- het verkopen van gestolen spullen of het onrechtmatig verhandelen ervan (software, cd's);
- het kopen van gestolen spullen (heling).

MATERIEEL GEWELD

In de monitor zijn twee vormen van ongewenst gedrag opgenomen waarbij sprake is van materiële en/of financiële schade voor het slachtoffer (een cursist, een personeelslid of de school). Het gaat om:

- vandalisme (vernielen, bewust beschadigen of kwijt maken van eigendom van een ander);
- diefstal.

Wat betreft de slachtoffers is bij beide vormen behalve naar de frequentie en de dader specifiek doorgevraagd naar de betreffende eigendommen.

PSYCHISCH-FYSIEK GEWELD

Drie hoofdvormen van psychisch-fysiek geweld zijn onderscheiden: iemand sociaal-emotioneel proberen te treffen, bedreiging en geweld.

SOCIAAL ISOLEREN: SOCIAAL-EMOTIONEEL GEWELD

Het betreft hier de volgende vormen van ongewenst gedrag:

- pesten;
- discrimineren.

Bij deze vormen gaat het erom iemand bewust te treffen in zijn sociaal en emotioneel functioneren. Daarvan kan ook sprake zijn als de 'dader' niet de intentie daartoe had. Voorop staat of degene op wie dat gedrag was gericht het als pesten of discriminatie heeft ervaren.

Bij de slachtoffers is naast de frequentie en de daders doorgevraagd naar de vermoede redenen of motieven van de daders en naar de gevolgen voor het slachtoffer zelf.

Pesten en discrimineren kunnen zich ook uiten in andere vormen van ongewenst gedrag, zoals vernieling of het zoek maken van iemand zijn spullen. Naar die vormen van ongewenst gedrag is apart gevraagd. Daarbij is niet verder doorgevraagd of naar de mening van het slachtoffer dat gepest is of gediscrimineerd is.

BEDREIGING

Drie vormen van bedreiging zijn in de vragenlijst opgenomen:

- afpersing;
- dwingen tot ongewenst gedrag;
- andere vormen van bedreiging dan de twee genoemde.

Bij bedreiging is er sprake van tenminste twee ongewenste effecten voor het slachtoffer: de psychische druk en beschadiging en eventuele verdere nadelige gevolgen. In alle drie de vormen is bij de slachtoffers doorgevraagd of er bij de bedreiging gebruik gemaakt is van en wapen en naar de gevolgen van de bedreiging voor de bedreigde zelf.

GEWELD

Het gaat hier om twee vormen van geweld:

- lichamelijk geweld;
- seksuele intimidatie of seksueel geweld.

Bij beide vormen van geweld wordt inbreuk gemaakt op de psychische en lichamelijke integriteit van het slachtoffer. Behalve naar de frequentie en de dader is gevraagd naar de precieze aard van het geweld en naar de gevolgen ervan voor het slachtoffer. Bij lichamelijk geweld is tevens naar wapengebruik gevraagd.

2.2.3 Gevoelens van veiligheid

Het gevoel van veiligheid wordt nagegaan voor vier duidelijk te onderscheiden en uit beleidsmatig oogpunt relevante situaties: de klas (lesruimte); de rest van het gebouw (gangen en kantine); het schoolterrein en de fietsenstalling en de directe omgeving van de school. Er is een 7-puntsschaal gebruikt, lopend van zeer onveilig (1) naar zeer veilig (7) waarop respondenten hun gevoel van veiligheid in elk van die vier situaties konden uitdrukken.

2.2.4 Het sociale klimaat

Wat betreft het sociale klimaat is onderscheid gemaakt in vier aspecten: de sfeer, relaties, sociaal gedrag en sociale ruimten op school. Zo zijn bijvoorbeeld wat betreft het sociale gedrag aparte vragen gesteld voor de cursisten, de docenten en het overige personeel, waarbij centraal stond of die groepen zich aan sociale (school)regels en afspraken hielden.

Omdat de aspecten moeilijk in concreet gedrag of in concrete voorvallen zijn te operationaliseren en omdat subjectieve ervaringen en gevoelens niet zijn te vermijden, is ervoor gekozen naar de tevredenheid over die aspecten te vragen. Voor elke specifieke

operationalisering van een aspect kon de tevredenheid op een 7-puntsschaal, lopend van zeer ontevreden (1) naar zeer tevreden (7), worden aangegeven.

In de versie van 2002 zijn enkele vragen over het pedagogisch klimaat (pedagogisch-didactische aanpak) in de vragenlijst opgenomen. Ook daar is naar de tevredenheid van de cursisten gevraagd.

2.2.5 Het veiligheidsbeleid

Wat betreft het veiligheidsbeleid stonden twee onderdelen centraal: de mogelijkheid om ongewenst gedrag te melden en het beleid om ongewenst gedrag tegen te gaan of te voorkomen. De beoordeling van beide aspecten is gebeurd op tevredenheidsschalen. Beide aspecten zijn geoperationaliseerd in een aantal specifieke situaties.

Wat betreft het melden van ongewenst gedrag is zowel gevraagd naar de mogelijkheid om iets te melden, alsook naar wat de instelling met de meldingen doet. Er is specifiek aandacht besteed aan de vertrouwenspersoon. Verder zijn er aparte vragen opgenomen waarmee nagegaan kon worden of respondenten weten of er op school een meldpunt is en of ze zelf ongewenst gedrag hebben gemeld.

Het beleid (de aanpak) om ongewenst gedrag te voorkomen of tegen te gaan is geoperationaliseerd in tevredenheidsvragen over de aanpak in het algemeen en de aanpak van specifieke vormen van ongewenst gedrag. Wat betreft mildere vormen van ongewenst gedrag (zich niet houden aan afspraken en sociale regels zoals geformuleerd bij het sociale klimaat) zijn in de monitor vragen opgenomen naar de tevredenheid over het toezicht dat de school houdt op het naleven van die regels.

2.3 **Kwaliteit van de veiligheidsmonitor**

De kwaliteit van een onderzoeksinstrument wordt bepaald door de betrouwbaarheid waarmee data kunnen worden verzameld en de validiteit van de verkregen data. Bij de betrouwbaarheid gaat het erom of de uitkomst hetzelfde is als er opnieuw gemeten zou worden. Bij de validiteit gaat het erom dat er ook wordt gemeten wat bedoeld is om gemeten te worden. Als respondenten vragen heel anders opvatten dan wat er is bedoeld, dan is er duidelijk iets mis met de validiteit.

Bij het ontwikkelen van de veiligheidsmonitor is in de eerste plaats rekening gehouden met opvattingen over geweld in de BVE-sector (Broere & Van der Vegt, 2000). Bij de verdere operationalisering zijn deskundigen op het gebied van geweld en veiligheid betrokken geweest, afkomstig uit het Platform Veiligheid en geweld BVE, uit CINOP en uit enkele ROC's. Daarnaast is de vragenlijst op kleine schaal uitgetoetst en is er een test-hertest-onderzoek uitgevoerd. Dit heeft geleid tot verdere verbeteringen in de gekozen begrippen en in de precieze formuleringen van de vragen en antwoordmogelijkheden.

BETROUWBAARHEID IN TEST-HERTEST-ONDERZOEK

In november 1999 is bij ruim 130 cursisten de vragenlijst twee keer binnen een tijdsbestek van ongeveer anderhalve week afgenomen om daarmee de betrouwbaarheid na te kunnen gaan waarmee cursisten zich ongewenst gedrag herinneren. Cursisten moeten immers aan kunnen geven of en hoe vaak ze in een voorafgaande periode van ongeveer 4 maanden te maken hebben gehad met vormen van ongewenst gedrag.

Omdat ongewenst gedrag relatief weinig voorkomt, is geen correlatiemaat berekend, maar is het percentage berekend waarin voorvallen die de eerste keer waren gemeld ook de tweede keer werden aangegeven. Dat bleek voor ruim 90 procent van de voorvallen gebeurd te zijn. Omgekeerd geldt hetzelfde. Voor ernstige voorvallen was de overlap nagenoeg 100 procent.

BETROUWBAARHEID IN PARALLELONDERZOEK

Tijdens de dataverzameling van het hoofdonderzoek is in een van de deelnemende ROC's, dat met drie locaties meedeed, een aangepaste, verkorte vragenlijst uitgezet. De verkorte versie hield in, dat voor de diverse vormen van ongewenst gedrag alleen is gevraagd naar het feit of men ermee te maken had gehad en hoe vaak. Doorvragen zijn niet gesteld. In bijna alle groepen (klassen) kreeg een deel van de cursisten de lange vragenlijst en een deel de korte versie. De lange versie was bij bijna 700 cursisten afgenomen, de verkorte versie bij ongeveer 1700 cursisten.

Een vergelijking van de resultaten liet zien dat voor vrijwel geen enkele vorm van ongewenst gedrag, noch wat betreft de slachtoffers noch wat betreft de daders, er statistisch significante verschillen bleken te bestaan tussen beide versies.

VALIDITEIT

Wat betreft de validiteit is hiervoor al aangegeven dat in ieder geval gewaakt is voor de begripsvaliditeit door met deskundigen tot overeenstemming te komen over de inhoud van de monitor.

Empirisch onderzoek naar de validiteit is niet gedaan. De consistentie die in de analyses tussen diverse uitkomsten is gevonden en die ook in hoofdstuk 4 en 5 te lezen is, geeft in ieder geval een verder vertrouwen in de validiteit van de veiligheidsmonitor.

2.4 Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek is, zoals eerder aangegeven, in twee ronden uitgevoerd: in 2001 en in 2002. Voor elke ronde zijn alle instellingen uit de BVE-sector die lid waren van het Platform Veiligheid en geweld BVE uitgenodigd om met een of een aantal locaties aan het onderzoek deel te nemen. In de eerste ronde is die uitnodiging eind oktober 2000 verstuurd, in de tweede ronde eind september 2001.

De afname van de monitor vond in beide metingen in het algemeen van februari tot half maart plaats.

In 2001 is alleen gebruik gemaakt van een schriftelijke versie, in 2002 was er daarnaast de mogelijkheid van een digitale afname (via een internetbrowser). Ruim een kwart van de respondenten heeft van die mogelijkheid gebruik gemaakt.

De scholen moesten de steekproef van groepen zelf regelen (waarbij wel advies werd gegeven; zie hierboven). Ook moesten ze de dataverzameling zelf organiseren, waarbij als voorwaarde voor deelname was gesteld dat de monitor klassikaal onder begeleiding van een mentor of docent moest worden ingevuld. De afname kostte in het algemeen niet langer dan 20 à 25 minuten per klas.

De schriftelijk afgenomen vragenlijsten zijn per groep in een envelop verzameld, die om de anonimiteit te kunnen garanderen, ter plaatse is gesloten en zo ook naar CINOP is verzonden. De respondenten was van tevoren op deze anonieme procedure gewezen. Alle gegevens zijn door een apart, gespecialiseerd bureau tussen half maart en half april ingevoerd. Voordat de analyses zijn uitgevoerd is het bestand gecontroleerd op fouten. Ongeveer 60 respondenten zijn uit het bestand verwijderd vanwege ondeugdelijke gegevens. Het betreft voornamelijk respondenten die, afgeleid uit hun antwoorden, de

vragenlijst evident niet serieus hadden ingevuld. Het gaat om ongeveer 0,3 procent van de totale steekproef.

De analyses zijn uitgevoerd door CINOP met gebruikmaking van standaard statistische software.

3

Resultaten: deelname aan het onderzoek

Aan alle instellingen in de BVE-sector is een uitnodiging verstuurd voor deelname aan de veiligheidsmonitor. Eind oktober 2000 is dit gebeurd voor de meting van begin 2001 en in september 2001 is de uitnodiging herhaald voor de aanvullende meting van begin 2002.

Aan beide ronden van de nulmeting hebben in totaal 31 verschillende onderwijsinstellingen meegewerkt. Tweederde van de ROC's behoorde tot de steekproef, maar de AOC's en de vakinstellingen waren met respectievelijk twee en drie instellingen minder goed vertegenwoordigd.

Uit de instellingen is met een tot vijf locaties aan het onderzoek deelgenomen met in totaal ruim 60 locaties. Per locatie is een zo representatief mogelijke steekproef getrokken. De steekproeftrekking is aan de instellingen zelf overgelaten. Groepen (klassen) vormden de eenheid van selectie. Voor de selectie van de groepen zijn richtlijnen gegeven. Mede ten behoeve van een hoge respons en van een betrouwbare dataverzameling is er namelijk voor gekozen de veiligheidsmonitor onder leiding van een mentor of docent in bestaande groepen (klassen) af te nemen. Per locatie hebben gemiddeld 300 cursisten de veiligheidsmonitor ingevuld. Enkele locaties hebben vanwege organisatorische problemen met minder dan 50 cursisten aan het onderzoek deelgenomen. De samenstelling van de steekproef is in de volgende tabellen weergegeven.

Sector	Geslacht				
	Totaal	Man		Vrouw	
	aantal	aantal	%	aantal	%
Economie & Handel	5663	3066	54,1	2597	45,9
Gezondheidszorg & Welzijn	4402	806	18,3	3596	81,7
Techniek	5537	4709	85,0	828	15,0
AOC	343	216	63,0	127	37,0
Totaal	15945	8797	55,2	7148	44,8

Tabel 3.1: De steekproef verdeeld naar sectoren en geslacht

Sector	Leeftijd									
	Totaal	16-17 jaar		18-20 jaar		21-25 jaar		≥ 26 jaar		
	aantal	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	
Economie & Handel	5714	2326	40,7	2980	52,2	382	6,7	26	0,5	
Gezondheidszorg & Welzijn	4235	1714	40,5	1981	46,8	365	8,6	175	4,1	
Techniek	5562	2102	37,8	2840	51,1	548	9,9	72	1,3	
AOC	347	109	31,4	223	64,3	15	4,3			
Totaal	15858	6251	39,4	8024	50,6	1310	8,3	273	1,7	

Tabel 3.2: De steekproef verdeeld naar sectoren en leeftijd

Sector	Afkoms				
	Totaal	Autochtoon		Allochtoon	
	aantal	aantal	%	aantal	%
Economie & Handel	5753	4526	78,7	1227	21,3
Gezondheidszorg & Welzijn	4466	3877	86,8	589	13,2
Techniek	5616	4950	88,1	666	11,9
AOC	349	346	99,1	3	0,9
Totaal	16184	13699	84,6	2485	15,4

Tabel 3.3: De steekproef verdeeld naar sectoren en afkomst

Sector	Leerweg				
	Totaal	BOL		BBL	
	aantal	aantal	%	aantal	%
Economie & Handel	5833	5281	90,5	552	9,5
Gezondheidszorg & Welzijn	4525	3618	80,0	907	20,0
Techniek	5686	4180	73,5	1506	26,5
AOC	357	356	99,7	1	0,3
Totaal	16401	13435	81,9	2966	18,1

Tabel 3.4: De steekproef verdeeld naar sectoren en leerweg

Sector	Niveau opleiding								
	Totaal	Niveau 1		Niveau 2		Niveau 3		Niveau 4	
	aantal	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Economie & Handel	5812	312	5,4	1289	22,2	856	14,7	3355	57,7
Gezondheidszorg & Welzijn	4528	65	1,4	616	13,6	1607	35,5	2240	49,5
Techniek	5688	168	3,0	1306	23,0	905	15,9	3309	58,2
AOC	360			4	1,1	101	28,1	255	70,8
Totaal	16388	545	3,3	3215	19,6	3469	21,2	9159	55,9

Tabel 3.5: De steekproef verdeeld naar sectoren en opleidingsniveau

Sector	Leerjaar								
	Totaal	Leerjaar 1		Leerjaar 2		Leerjaar 3		Leerjaar 4	
	aantal	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Economie & Handel	5789	2962	51,2	1874	32,4	802	13,9	151	2,6
Gezondheidszorg & Welzijn	4476	2291	51,2	1252	28,0	870	19,4	63	1,4
Techniek	5658	2602	46,0	2144	37,9	558	9,9	354	6,3
AOC	348	60	17,2	165	47,4	109	31,3	14	4,0
Totaal	16271	7915	48,6	5435	33,4	2339	14,4	582	3,6

Tabel 3.6: De steekproef verdeeld naar sectoren en leerjaar

Ter controle op de representativiteit van de steekproef is op een drietal kenmerken (sector, leerweg en geslacht) een vergelijking gemaakt met de populatie uit 2001 (CBS: www.CBS). De steekproef bleek op een paar punten af te wijken van de populatie:

- 1 een sterke ondervertegenwoordiging van de Groensector (AOC's);
- 2 een ondervertegenwoordiging van de BBL;
- 3 lichte afwijkingen van de verdeling naar geslacht in enkele sectoren.

Vanwege de sterke ondervertegenwoordiging van de Groensector zijn de twee AOC's uit de steekproef verwijderd. De belangrijkste gegevens voor die twee instellingen zijn in voetnoten vermeld. Om op basis van een zo goed mogelijke representativiteit de resultaten te kunnen generaliseren naar het overige deel van de BVE-sector, is de steekproef voor de combinatie van sector (unit) en geslacht gewogen. De toegekende gewichten staan in onderstaand overzicht. Voor de leerweg is niet gewogen, omdat de ondervertegenwoordiging van de BBL daarvoor toch te groot was. De ondervertegenwoordiging van de BBL wordt echter belangrijk als de resultaten voor de BOL en de BBL duidelijk van elkaar verschillen.

Sector	Geslacht	Gewicht
Economie & Handel	man	0.85
	vrouw	0.91
Gezondheidszorg & Welzijn	man	0.82
	vrouw	1.13
Techniek	man	1.13
	vrouw	0.75

Geconcludeerd kan worden dat de gewogen steekproef met betrekking tot de sectoren en het geslacht van de cursisten als representatief voor de populatie van het BVE-veld kan worden gezien, maar dat er een duidelijke ondervertegenwoordiging is van de BBL. In de presentatie van de resultaten wordt daar rekening mee gehouden.

De resultaten zoals die in de volgende hoofdstukken aan de orde komen, zijn gebaseerd op de gewogen steekproef.

4

Ongewenst gedrag

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven zijn er drie hoofdvormen van ongewenst gedrag onderscheiden:

- 1 ongeoorloofd gedrag (spijbelen, druggebruik, wapenbezit, het verkopen en het kopen van gestolen spullen);
- 2 materieel geweld (diefstal en vandalisme als het vernielen, beschadigen of het zoek maken van iemands eigendommen, inclusief die van de instellingen);
- 3 psychisch-fysiek geweld (discriminatie, pesten, bedreiging, lichamelijk geweld en seksuele intimidatie of geweld).

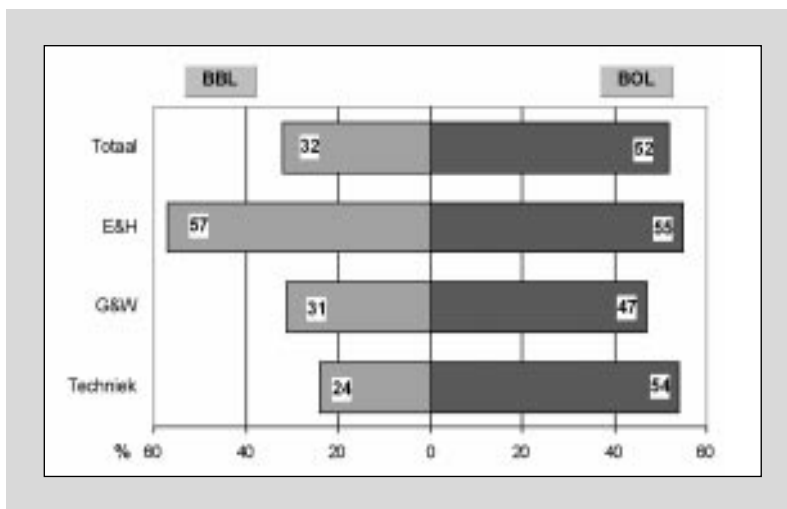
De resultaten voor die hoofdvormen worden achtereenvolgens in paragraaf 4.1 t/m 4.3 beschreven.

4.1 **Ongeoorloofd gedrag**

4.1.1 Spijbelen

Relatief veel deelnemers maken zich schuldig aan spijbelen (Figuur 4.1). In het eerste semester van het schooljaar is bijna de helft van de respondenten ongeoorloofd absent geweest. De meeste deelnemers die spijbelen blijven echter hooguit een enkele keer per maand uit de les weg (Tabel 4.1). Het percentage wekelijkse spijbelaars ligt tussen de 2,5 en 6,5 procent.

* Het percentage spijbelaars in de 2 AOC's (alleen BOL) komt overeen met het gemiddelde voor de BOL: 52 procent.

Figuur 4.1: Spijbelen*

Over het geheel gezien spijbelen iets meer mannen dan vrouwen (50 versus 46 procent), maar die verhouding verschilt duidelijk tussen sectoren. In de sector E&H is de verhouding 60 om 50 procent en in de sector G&W 55 om 42 procent. Bij Techniek spijbelen juist meer vrouwen: 58 procent tegenover 45 procent van de mannelijke deelnemers. Naast een verschil in percentages is er ook een verschil in frequentie: mannelijke deelnemers blijven vaker dan vrouwelijke deelnemers weg. Leeftijd speelt een geringere rol. Alleen oudere deelnemers (boven de 20 jaar) spijbelen minder. In de vier grote steden is het probleem iets groter dan daarbuiten: 53 procent spijbelt, tegenover 48 procent van de deelnemers uit instellingen elders in het land.

In de sector E&H wordt meer gespijbeld dan in de twee andere sectoren: ruim 55 procent van de cursisten blijft meer of minder frequent uit de les weg tegenover rond 45 procent van de cursisten uit de sectoren G&W en Techniek. Dat verschil komt grotendeels op naam van de BBL (zie Figuur 4.1). In de sector E&H spijbelen relatief veel meer BBL'ers dan in de twee andere sectoren.

G&W kent de minste spijbelaars en dat is zeker niet alleen toe te schrijven aan het grotere aantal vrouwen in die sector. In de sector E&H en met name in de sector Techniek wordt er namelijk door relatief meer vrouwelijke cursisten gespijbeld en ze doen dat ook frequenter dan in de sector G&W.

Het verzuim in de BBL lijkt geringer dan in de BOL, maar gerelateerd aan de een à twee dagen die BBL'ers gemiddeld per week aanwezig moeten zijn, lijkt eerder nog het tegenovergestelde het geval.

		Frequentie spijbelen in 1e semester				
		Totaal	1-5 lessen	6-10 lessen	11-25 lessen	≥ 26 lessen
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8520	49,8	30,3	10,4	5,0	3,5
Vrouw	6997	46,2	33,4	7,8	2,9	1,1
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6106	49,1	33,6	8,9	3,7	2,1
18-20 jaar	7729	51,1	32,6	10,2	4,6	2,8
21-25 jaar	1284	44,5	29,0	8,5	4,4	2,0
≥ 26 jaar	285	13,7	11,2	1,1	0,7	0,4
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5409	54,9	34,4	11,0	5,6	3,2
Gezondheidszorg & Welzijn	4491	43,8	32,6	7,3	2,1	0,9
Techniek	6033	45,8	28,6	9,2	4,2	2,8
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12680	52,4	33,7	10,4	4,7	2,7
BBL	3200	32,2	24,0	4,8	1,7	1,3
Totaal	15933	48,3	31,7	9,3	4,1	2,4

Tabel 4.1: Frequentie spijbelen

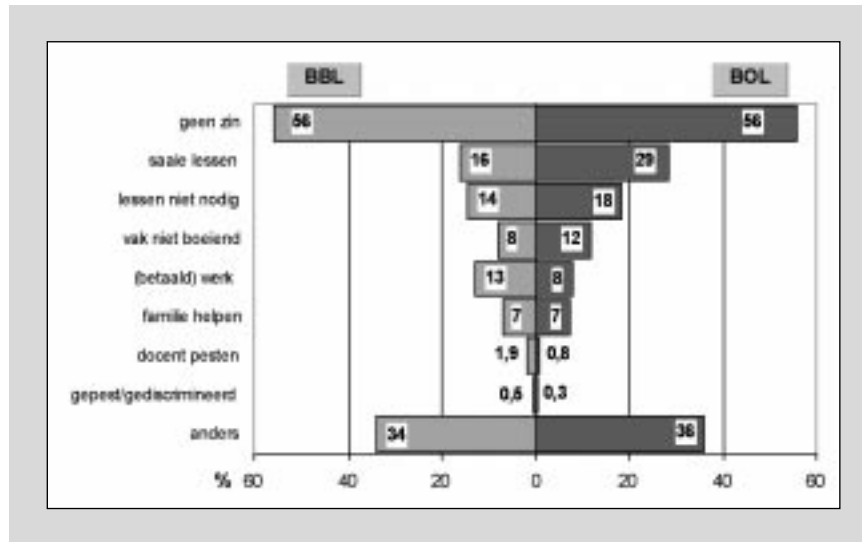
Van ongeveer 1 procent van de spijbelaars is de frequentie niet bekend.

REDENEN OM TE SPIJBELLEN

De belangrijkste reden voor cursisten om niet naar de les te gaan is 'gewoon' het ontbreken van zin. Ruim de helft van de respondenten uit de BOL alsook uit de BBL heeft dat als reden, zij het niet altijd als de enige reden, opgegeven.

De inhoud van het onderwijs is een tweede belangrijke reden om niet te komen. Ongeveer 40 procent van de spijbelaars heeft een reden opgegeven die daar mee te maken heeft: saaie lessen, een onvoldoende boeiend vak, een niet boeiende opleiding en/of

het idee dat de lessen wel gemist kunnen worden. Juist deze redenen hangen samen met de frequentie van spijbelen en dat geldt nog het sterkst als een vak of de hele opleiding als niet of onvoldoende boeiend worden ervaren. Dit komt vaker in de BOL dan in de BBL voor. Betaald werk is omgekeerd voor BBL'ers eerder een reden om niet naar school te gaan. Ongeveer een half procent van de respondenten is uit angst om gepest of gediscrimineerd te worden uit een of meer lessen weggebleven.

Figuur 4.2: Reden spijbelgedrag

Eenderde van de spijbelaars is veelal op of rond school te vinden, tweederde is meestal ergens anders.

EEN NIET PASSENDE OPLEIDING ALS REDEN VOOR VEELVULDIG SPIJBELLEN

Met name frequente spijbelaars hebben relatief vaak aangegeven dat een vak niet interessant was of dat de opleiding zelf niet boeiend was. Dit doet vermoeden dat frequent spijbelen deels samenhangt met een minder goed beroepsbeeld of beroeps-perspectief en/of met een minder goede keuze van de opleiding. Resultaten van een aantal vragen die daarover aan respondenten zijn gesteld ondersteunen dat vermoeden. Om de resultaten wat overzichtelijker te kunnen presenteren zijn drie groepen onderscheiden: niet-spijbelers, incidentele spijbelaars (hooguit 10 lessen absent geweest) en frequente spijbelaars (tenminste 11 lessen afwezig geweest).

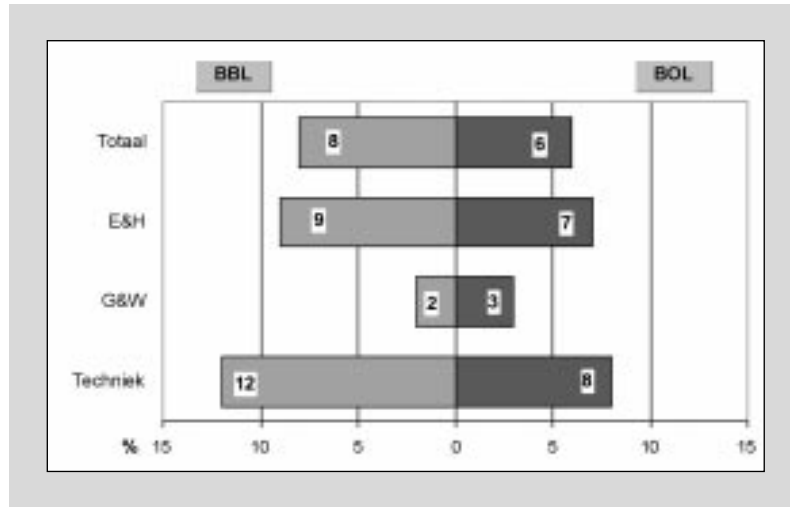
In de eerste plaats bleken frequente spijbelaars duidelijk vaker dan de andere respondenten nog niet goed te weten wat ze wilden worden. Dat gold zowel voor de BOL als de BBL. In de tweede plaats vonden frequente spijbelaars duidelijk vaker dan andere respondenten dat hun opleiding slecht aansloot op hun toekomstideeën. In de BOL was dat percentage twee keer zo hoog (11 procent versus 5,5 procent voor de overige respondenten) en in de BBL zelfs vier keer zo hoog (12 om 3 procent). In de derde plaats waren frequente spijbelaars veel minder tevreden over het onderwijs (inhoud en didactiek) dan de overige respondenten. De gemiddelde tevredenheid zoals gemeten op een zevenpuntsschaal (1 = zeer ontevreden, 7 = zeer tevreden) is voor niet-spijelaars, de incidentele spijelaars en de frequente spijelaars respectievelijk: 4,7; 4,3 en 3,7. Diezelfde verschillen zijn ook terug te vinden in het cijfer dat voor het onderwijs kon worden gegeven. Voor de drie groepen zijn de cijfers: 6,5; 6,1 en 5,5. Voor andere onderdelen die konden worden gewaardeerd waren de verschillen veel kleiner of afwezig. Dat maakt het moeilijker om de beoordelingen van frequente spijelaars te wijten aan een negatieve instelling bij het invullen van de vragenlijst. Deze resultaten maken duidelijk dat oplossingen voor het veelvuldig spijbelen niet alleen een kwestie kan zijn van het aantrekken van de teugels, maar dat studie- en beroepskeuzebegeleiding zeker ook een rol moeten spelen in het terugdringen van spijbelen.

4.1.2 Wapenbezit

Rond 7 procent van de respondenten heeft tussen de zomer- en de kerstvakantie een wapen of een voorwerp dat als wapen bedoeld was, mee naar de instelling genomen. Dat is door vier keer zoveel mannelijke als vrouwelijke cursisten gedaan (10 versus 2,5 procent). Ook jongere deelnemers hebben vaker een wapen bij zich. In de leeftijdsgroep van 16- tot 17-jarigen is dat bijna 8 procent en dat loopt terug naar ongeveer 4,5 procent in de leeftijdsgroep boven de 20 jaar. Bij deelnemers boven de 25 jaar wordt nauwelijks wapenbezit aangetroffen (minder dan een 0,5 procent). Er is geen verschil gevonden tussen instellingen uit de vier grote steden en instellingen elders in het land.

In de BBL lopen relatief meer deelnemers met een wapen op zak dan in de BOL. Zoals Figuur 4.3 toont, geldt dat voor twee van de drie sectoren. In de sector G&W, waar dat niet het geval is, is het wapenbezit ook verreweg het geringst. Het verschil, met name met de sector Techniek, hangt in belangrijke mate samen met de populatiesamenstelling in combinatie met het veel grotere aantal jongens dan meisjes dat een wapen bij zich draagt.

* Het percentage deelnemers dat in de 2 AOC's (alleen BOL) met een wapen op school komt is 7 procent.

Figuur 4.3: Wapenbezit op school*

Hoewel ongeveer 7 procent van de respondenten heeft aangegeven in de vier eerste maanden van het schooljaar een wapen te hebben meegenomen, betekent dat niet, dat er dagelijks 7 procent van de deelnemers met een wapen op zak loopt. Zoals in Tabel 4.2 is te zien, is er sprake van een soort U-vormig frequentiepatroon: deelnemers nemen of zeer incidenteel een wapen mee naar school, of ze hebben dat bijna dagelijks bij zich. Dat patroon komt in alle groepen terug. Daarvan uitgaande, en rekening houdend met de geringere aanwezigheid van BBL'ers, zal gemiddeld genomen niet meer dan zo'n 3 à 4 procent van de deelnemers een wapen op zak hebben.

		Frequentie wapenbezit in 1e semester				
		Totaal *	≤ 1 keer per maand	1-2 keer per maand	± 1 keer per week	(bijna) dagelijks
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8522	9,9	3,7	0,8	0,7	4,3
Vrouw	7002	2,5	0,9	0,2	0,2	1,1
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6114	7,7	3,2	0,6	0,4	3,1
18-20 jaar	7726	6,4	2,3	0,5	0,5	2,9
21-25 jaar	1286	5,2	1,3	0,3	0,6	2,6
≥ 26 jaar	286	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5407	7,1	3,0	0,5	0,4	2,8
Gezondheidszorg & Welzijn	4499	2,6	0,9	0,3	0,3	1,0
Techniek	6034	9,3	3,2	0,7	0,7	4,3
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12680	6,2	2,4	0,6	0,4	2,6
BBL **	3208	8,3	2,8	0,4	0,6	4,1
Totaal	15940	6,6	2,5	0,5	0,5	2,9

Tabel 4.2: Frequentie wapenbezit op school

* Van ongeveer 3 procent van de wapenbezitters was de frequentie niet bekend.

** Voor BBLers vallen de laatste twee categorieën vrijwel samen.

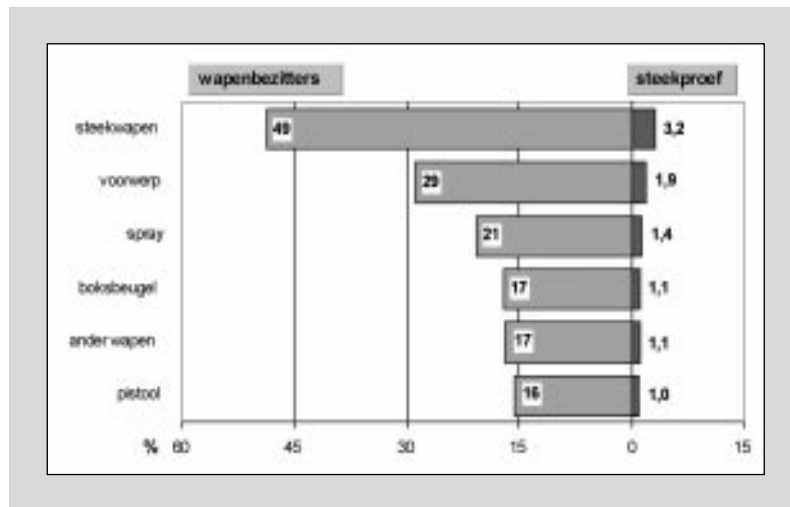
SOORT WAPEN

Meegenomen wapens variëren van voorwerpen, zoals bijvoorbeeld brievenopeners die als wapen dienst kunnen doen, tot vuurwapens. Figuur 4.4 geeft een overzicht van die wapens. De omschrijvingen zoals in de vragenlijst gebruikt, staan onder de figuur. Voor elk soort wapen zijn twee percentages berekend: een percentage gebaseerd op het aantal cursisten dat in het eerste semester met een wapen op school is verschenen en een percentage gebaseerd op de totale steekproef.

Het wapen dat verreweg het meest wordt meegenomen is een steekwapen. Bij bijna de helft van de cursisten die wel eens een wapen bij zich dragen, gaat het om een vlindermes, een stiletto of een vergelijkbaar wapen. Voor de BVE-sector als geheel betekent het dat

rond 3 procent van de deelnemers vaak of minder vaak met een dergelijk wapen op zak loopt. Bij zo'n 30 procent (2 procent van de populatie) is het wapen een of ander voorwerp en ruim 20 procent (1,5 procent van de populatie) heeft een spray bij zich. De overige soorten wapens zijn elk door ongeveer 1 procent van alle deelnemers wel eens mee naar school genomen.

Mannen hebben aanzienlijk vaker dan vrouwen een steekwapen, een boksbeugel of een ander soort wapen op zak, vrouwelijke deelnemers nemen juist veel vaker een spray mee. In de voorwerpen die als wapen kunnen worden gebruikt, is geen verschil tussen de seksen gevonden.

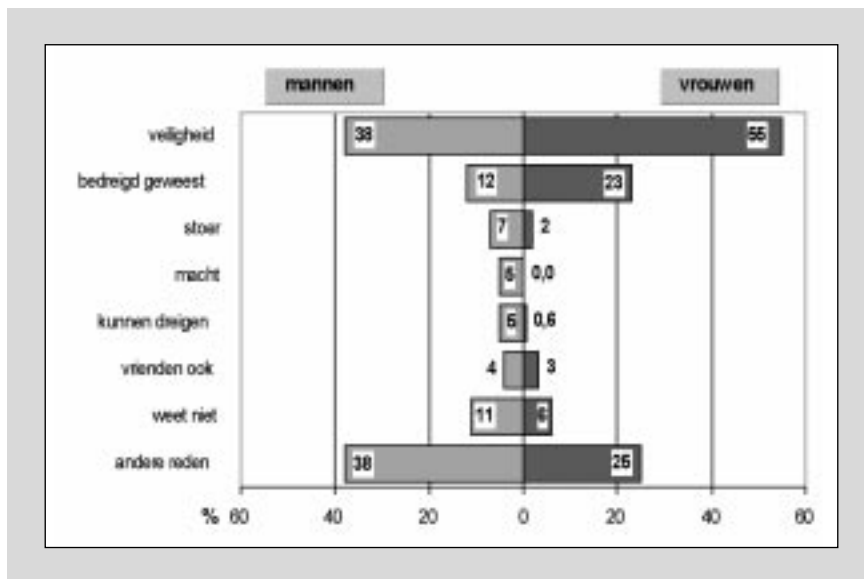

Figuur 4.4: Soort wapen: in totale steekproef en in groep wapenbezitters

- Volledige omschrijvingen, zoals gebruikt in de vragenlijst;
- stiletto, vlindermes of een ander verboden steekwapen;
 - zakmes of voorwerp dat je als wapen kunt gebruiken;
 - boksbeugel, wurgstokjes, ketting, knuppel enzovoort;
 - spray;
 - (luchtdruk) pistool;
 - ander wapen.

REDEKEN VOOR WAPENBEZIT

Cursisten nemen om uiteenlopende redenen of motieven een wapen mee. In Figuur 4.5 zijn die redenen voor mannen en vrouwen uitgesplitst. Als basis voor de percentages is het aantal respondenten genomen dat in het eerste semester een wapen mee naar de instelling heeft genomen.

Figuur 4.5: Redenen voor wapenbezit

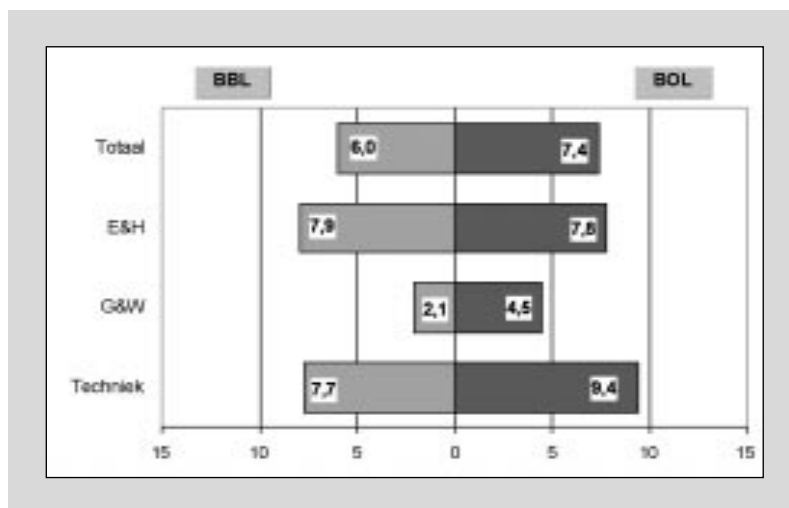
Voor de meeste deelnemers geeft een wapen een gevoel van veiligheid. Dat komt ook tot uiting in het argument 'zelf eerder bedreigd zijn geweest'. Die motieven gelden sterker voor vrouwen dan voor mannen. Een spray, die met name door veel vrouwelijke deelnemers wordt meegenomen, heeft juist de functie een geweldpleger geen kans te geven. Stoer doen, macht kunnen uitoefenen of kunnen dreigen zijn motieven die vaker te beluisteren zijn bij mannelijke deelnemers. Door vrouwen zijn ze nauwelijks genoemd. Het feit of het vermoeden dat een vriend of vriendin een wapen bij zich heeft, is voor slechts weinigen een motief om dat ook te doen. Een tamelijk grote groep heeft (mede) 'een andere reden' aangekruist voor het bezit van een wapen.

4.1.3 Druggebruik

Gevraagd is naar het druggebruik op school. In de meting van 2002 is ook gevraagd of men ergens anders drugs gebruikte. Figuur 4.6 toont voor de BBL en de BOL en onderscheiden naar de drie sectoren de percentages druggebruikers in en rond school.

In totaal heeft 7,1 procent van de respondenten gedurende het eerste semester op of rond school drugs gebruikt. In de BOL waren dat er verhoudingsgewijs iets meer dan in de BBL, met name in de sectoren Techniek en G&W. Het druggebruik is in de sectoren E&H en Techniek duidelijk hoger dan in de sector G&W.

* Het percentage druggebruikers in de 2 AOC's (alleen BOL) is 4,1 procent.

Figuur 4.6: Druggebruik op school*

Het druggebruik in instellingen in de vier grote steden lijkt niet echt hoger dan in instellingen elders in het land. De 8 procent voor de vier grote steden wijkt niet statistisch significant af van de 7 procent die voor de rest van het land is gevonden ($p=0,11$). Het druggebruik buiten de schoolomgeving is in de vier grote steden zelfs lager dan in de rest van het land. 13,5 procent versus 15,5 procent ($p=0,04$).

Onder mannelijke cursisten is het druggebruik op school aanzienlijk groter dan onder vrouwelijke cursisten. Van elke vier druggebruikers zijn er drie man (10,2 om 3,4 procent).

Ook jongere deelnemers maken zich eerder aan druggebruik schuldig. In de groep tot 20 jaar gaat het om rond de 7,5 procent, in de leeftijdsgroep erboven om 3,6 procent van de deelnemers.

Van een echt intensief druggebruik op school kan niet worden gesproken (zie ook Tabel 4.3). Bij ruim de helft van de gebruikers gaat het immers om hooguit een tot twee keer per maand. Bij een op de vier gebruikers is er wel sprake van intensief gebruik. Op de totale schoolbevolking in de BVE-sector bezien, is zo'n 1 à 2 procent een intensieve gebruiker te noemen. Het gaat dan voornamelijk om mannelijke deelnemers.

Het druggebruik blijft grotendeels beperkt tot softdrugs. Zo'n 20 procent (1,5 procent in de populatie) heeft wel eens op school harddrugs genomen. Hoewel oudere cursisten minder drugs gebruiken dan cursisten onder de 21 jaar, lijken ze wel vaker naar harddrugs te grijpen.

		Frequentie druggebruik in 1e semester				
		Totaal *	± 1 keer per maand	1-2 keer per maand	± 1 keer per week	(bijna) dagelijks
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	7935	10,2	3,5	2,0	1,3	1,2
Vrouw	6709	3,4	1,4	0,6	0,3	0,2
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	5789	7,4	3,0	1,5	0,9	0,5
18-20 jaar	7248	7,7	2,5	1,4	0,9	0,9
21-25 jaar	1204	4,2	0,9	0,7	0,7	0,7
≥ 26 jaar	280	0,7	0,0	0,4	0,0	0,0
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5028	7,8	2,7	1,7	0,9	0,9
Gezondheidszorg & Welzijn	4336	4,0	1,7	0,7	0,3	0,2
Techniek	5673	8,9	3,0	1,5	1,2	1,0
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	11999	7,4	2,6	1,5	0,8	0,7
BBL **	2990	6,0	2,0	0,9	0,9	0,9
Totaal	15037	7,1	2,5	1,3	0,8	0,8

Tabel 4.3: Frequentie druggebruik op/rond school

* Van ongeveer 15 procent van de druggebruikers is de frequentie niet bekend en zo'n 6 procent van alle respondenten had deze vraag niet beantwoord.

** Voor BBL'ers vallen de laatste twee categorieën vrijwel samen.

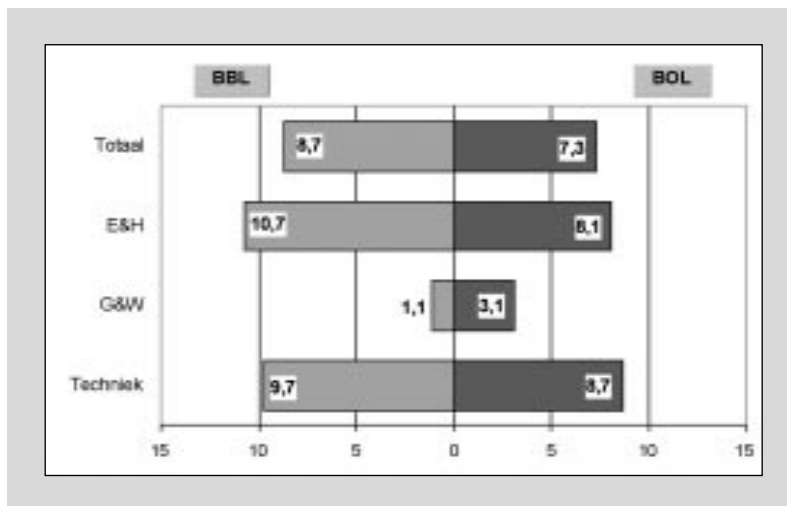
4.1.4 Handel in drugs

De respondenten is niet gevraagd of ze zelf op of rond school drugs te koop hebben aangeboden, maar of dat hen te koop was aangeboden. Het is dus mogelijk dat degene die drugs te koop aanbod niet tot de schoolbevolking behoorde. Naar deze vorm van ongeoorloofd gedrag is vanaf de tweede meting geïnformeerd.

Van de zomer- tot de kerstvakantie heeft bijna 8 procent van de respondenten in of rond school wel eens drugs te koop aangeboden gekregen. Bij BBL'ers gebeurde dat iets vaker dan bij cursisten uit de BOL. Er is een opmerkelijk groot verschil tussen sectoren. In de sector G&W zijn er relatief weinig cursisten, zo'n 2 procent, mee geconfronteerd, maar in

de twee andere sectoren was dat rond de 9 procent van de cursisten. Aan mannelijke deelnemers is vaker drugs aangeboden dan aan vrouwelijke deelnemers en hetzelfde geldt voor deelnemers jonger dan 21 in vergelijking met oudere deelnemers.

* Het percentage in de 2 AOC's (alleen BOL) dat drugs te koop kreeg aangeboden is 5,9 procent.

Figuur 4.7: Drugs te koop aangeboden*

		Frequentie aanbod drugs in 1e semester				
		Totaal *	± 1 keer per maand	1-2 keer per maand	± 1 keer per week	(bijna) dagelijks
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	4901	11,0	2,2	2,4	1,7	3,2
Vrouw	3406	2,7	0,6	0,7	0,1	0,9
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	3271	8,4	1,7	2,0	1,2	2,5
18-20 jaar	4120	7,9	1,4	1,7	1,2	2,3
21-25 jaar	733	5,0	1,1	1,4	0,4	1,1
≥ 26 jaar	145	2,1	0,7	0,0	0,0	1,4
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	3147	8,4	1,9	1,7	1,2	2,2
Gezondheidszorg & Welzijn	1740	2,6	0,7	0,3	0,3	0,8
Techniek	3633	9,5	1,5	2,4	1,3	3,0
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	6619	7,4	1,5	1,7	1,0	2,2
BBL **	1848	8,6	1,5	1,7	1,5	2,4
Totaal	8520	7,7	1,5	1,7	1,1	2,2

Tabel 4.4: Frequentie aanbod drugs op/rond school

* Van ongeveer 10 procent van degenen die drugs aangeboden kregen ontbreekt de frequentie en een kleine 5 procent van alle respondenten had de vragen niet beantwoord.

** Voor BBLers vallen de laatste twee categorieën vrijwel samen.

*** De resultaten zijn alleen gebaseerd op de meting in 2002.

In instellingen buiten de grote steden lijkt er op en rond school meer in drugs gehandeld te worden dan in de vier grote steden. In de vier grote steden is aan 5,6 procent van de cursisten uit de BVE-sector drugs te koop aangeboden, in instellingen elders in het land is dat aan 8,2 procent van de cursisten gedaan. In de vier grote steden boden wel relatief vaker buitenstaanders de drugs aan, in de rest van het land waren dat juist vaker medecursisten.

Het is wellicht niet zo verrassend, dat er een zekere samenhang bestaat tussen het te koop aangeboden krijgen van drugs en het zelf gebruiken ervan. Van de cursisten die op

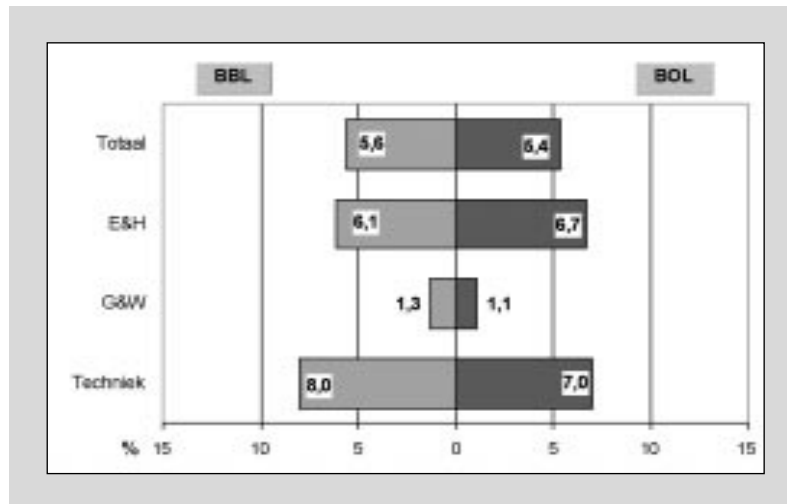
school of in de omgeving van school drugs hadden genomen, had een kwart ook drugs te koop aangeboden gekregen. In de groep die niet gebruikte, was dat percentage ruim 20 procent lager, namelijk 4 procent. Van een willekeurige benadering van cursisten lijkt in veel gevallen dus geen sprake. Het lijkt er eerder op dat een deel van de gebruikers de dealers zelf opzoekt.

4.1.5 Handel in gestolen spullen en illegale kopieën

In de monitor is zowel gevraagd of respondenten zelf gestolen spullen of illegale kopieën hadden gekocht, alsook of ze dat soort spullen zelf te koop hadden aangeboden.

Drie procent van de respondenten heeft aangegeven dat ze in het eerste semester gestolen spullen of illegale kopieën van software of muziek te koop hebben aangeboden aan medecursisten. Het aantal cursisten dat dat soort spullen te koop kreeg aangeboden is het drievoudige (9 procent). In eenderde van de gevallen was de verkoper overigens een buitenstaander.

* Het percentage in de 2 AOC's (alleen BOL) dat gestolen spullen heeft gekocht is 2,6 procent.

Figuur 4.8: Heling*

Ruim eenderde van de respondenten aan wie gestolen zaken te koop werden aangeboden, ging, om welke reden dan ook, daar niet op in. Het betekent dat rond de 6 procent van de respondenten zich in de eerste vier maanden van het schooljaar daadwerkelijk schuldig heeft gemaakt aan heling. Dat percentage is vergelijkbaar voor de BOL en de BBL, maar niet voor de sectoren. In de sector G&W komt heling aanzienlijk minder vaak voor dan in de twee andere sectoren. In de sector E&H en Techniek heeft zo'n 7 à 8 procent zich aan heling schuldig gemaakt. Met name waren dat mannelijke cursisten jonger dan 21 jaar. In instellingen buiten de vier grote steden wordt op school iets vaker geheeld dan in de vier grote steden: het betreft respectievelijk ruim 6 en 4 procent van de cursisten. De verkopers van gestolen spullen zijn veelal zelf ook helers: tweederde van hen had naast de verkoop zelf ook dingen via het illegale circuit aangeschaft.

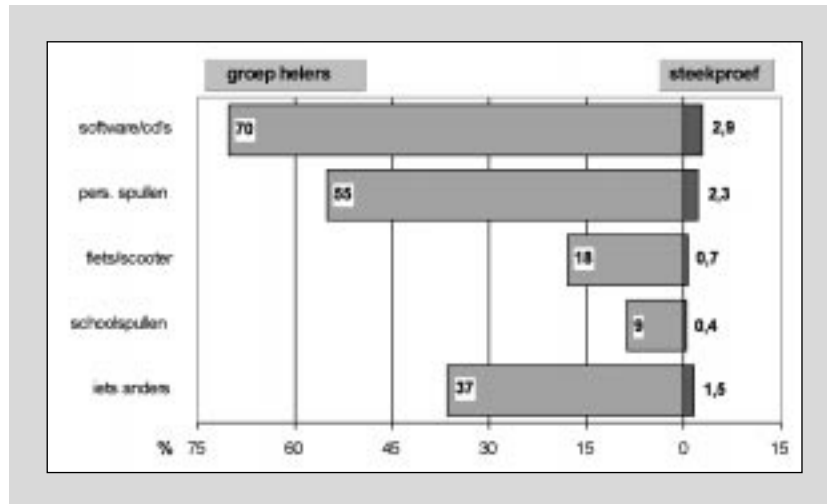
		Frequentie heling in 1e semester				
		Totaal *	± 1 keer	1-2 keer	3-5 keer	≥ 6 keer
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8525	9,2	2,1	2,1	1,1	1,7
Vrouw	7001	1,4	0,4	0,3	0,0	0,1
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6114	6,0	1,4	1,6	0,6	0,9
18-20 jaar	7728	6,1	1,4	1,3	0,7	1,1
21-25 jaar	1288	4,0	0,8	0,5	0,6	0,9
≥ 26 jaar	284	1,1	0,4	0,0	0,4	0,4
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5407	6,6	1,5	1,7	0,6	1,1
Gezondheidszorg & Welzijn	4495	1,2	0,4	0,2	0,0	0,1
Techniek	6041	8,3	1,8	1,8	1,0	1,5
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12686	5,8	1,3	1,3	0,6	1,1
BBL	3201	5,2	1,3	1,4	0,6	0,7
Totaal	15943	5,7	1,3	1,3	0,6	1,0

Tabel 4.5: Frequentie heling op school

* Minder dan 5 procent van de steekproef had de vragen niet beantwoord; van ongeveer 15 procent van degenen die drugs aangeboden kregen ontbreekt de frequentie.

Bij ongeveer 1 op de 2 helers bleef het kopen van gestolen zaken of illegale kopieën in de eerste vier maanden van het schooljaar beperkt tot een hooguit twee tot drie keer. Ruim 1,5 procent maakte zich er vaker aan schuldig.

Bij veel cursisten beperkt het handelen in gestolen spullen zich tot illegaal gekopieerde software en muziek cd's: 70 procent van alle helers heeft aangegeven dat soort spullen gekocht te hebben. Dat is ongeveer 3 procent van de totale schoolbevolking in de BVE-sector. Op een tweede plaats op de ranglijst staan persoonlijke eigendommen zoals kleding, horloges, mobiele telefoontoestellen enzovoort, terwijl fietsen en scooters, zij het met flinke afstand op een derde plek komen. Bijna een op de vijf helers heeft via het helingcircuit een fiets of een scooter gekocht. We praten dan over een half tot een procent van de populatie.

Figuur 4.9: Geheelde zaken

4.1.6 Spijbelen en ander ongeoorloofd gedrag

Tussen spijbelen en de andere vormen van ongeoorloofd gedrag is een duidelijk verband gevonden. Eerst worden de afzonderlijke relaties bekeken, aan het eind van de paragraaf wordt de samenhang met de betrokkenheid bij meerdere vormen van ongeoorloofd gedrag nagegaan.

SPIJBELEN EN DRUGGEBRUIK

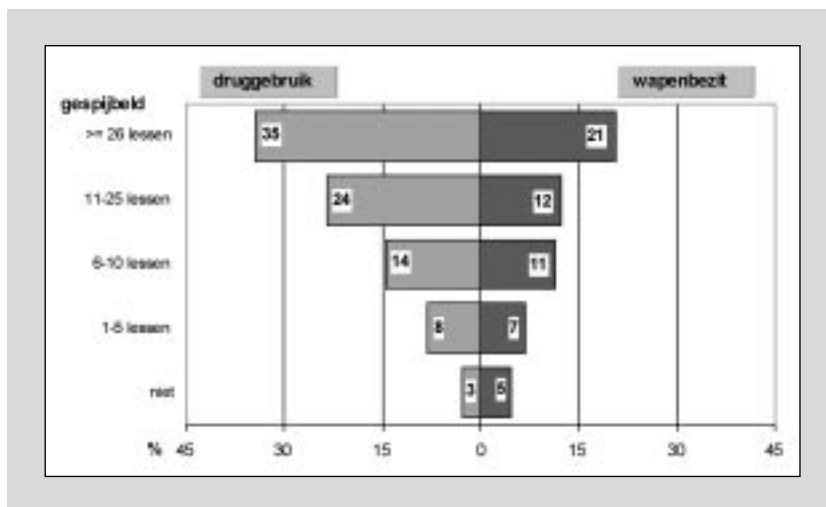
Spijbelen en druggebruik gaan in zekere mate samen. Van de spijbelaars had zo'n 12 procent in het eerste semester wel eens drugs op school genomen tegenover 3 procent van de niet-spijbelaars.

Naarmate er frequenter wordt gespijbeld is er bovendien een toename in het druggebruik op te merken. Dat geldt zowel voor het percentage gebruikers als voor de intensiteit van het gebruik. Het percentage gebruikers loopt op van 8 procent in de groep die hooguit een paar keer had gespijbeld naar 35 procent in de groep die wekelijks uit een of meer lessen was weggebleven (zie ook Figuur 4.10). Intensief druggebruik op school, dat wil zeggen bijna dagelijks gebruik, kwam voor bij een half procent van de incidentele spijbelaars en dat percentage loopt op naar 5,7 procent van degenen die wekelijks ongeoorloofd absent waren.

Spijbelaars krijgen ook vaker drugs aangeboden dan niet-spijbelaars. Van degenen die in de eerste vier maanden hadden gespijbeld, kreeg 11 procent een of meer malen op school of in de omgeving drugs aangeboden, terwijl dat van degenen die steeds aanwezig waren 4,5 procent was.

SPIJBELEN EN WAPENBEZIT

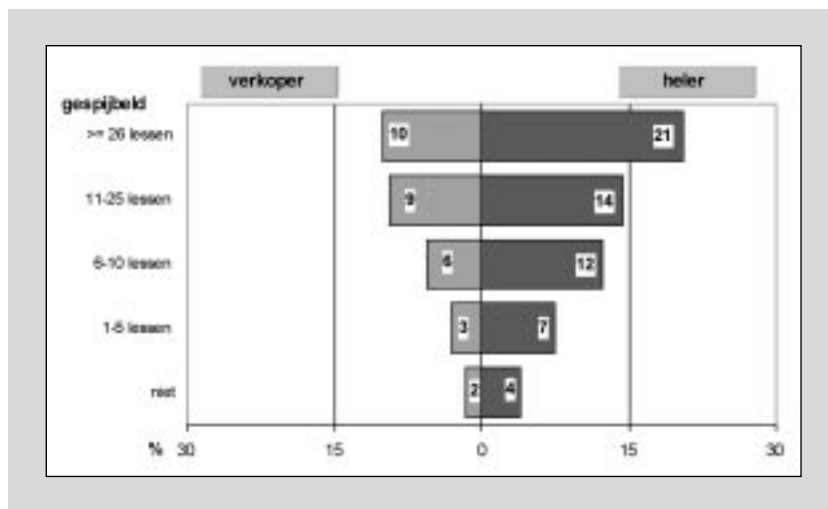
Ook tussen spijbelen en wapenbezit bestaat een samenhang. Van degenen die helemaal niet hadden gespijbeld, nam rond 4,5 procent wel eens een wapen mee naar school. In de groep cursisten die hooguit enkele keren niet naar een les waren geweest, ging het al om 7 procent die wel eens een wapen bij zich droeg en dat percentage neemt toe naar 21 procent bij veelvuldig spijbelen (zie Figuur 4.10). Onder de frequente spijbelaars is het dagelijks wapenbezit ook drie keer zo hoog als onder incidentele spijbelaars (9 om 3 procent). Dagelijks wapenbezit bij incidentele spijbelaars komt iets vaker voor dan bij degenen die in het eerste semester niet uit de les waren weggebleven. In die groep gaat het, zoals we hiervoor hebben gezien, om 2 procent die dagelijks met een wapen op zak loopt.

Figuur 4.10: Spijbelen in relatie tot druggebruik en wapenbezit

SPIJBELEN EN HANDEL IN GESTOLEN SPULLEN

Het kopen en verkopen van gestolen spullen gebeurt vaker door spijbelaars dan door niet-spijbelaars. Bovendien zijn cursisten naarmate ze meer spijbelen ook vaker in het helingcircuit te vinden. Figuur 4.11 brengt dat zowel voor verkopers (links) als helers (rechts) in beeld.

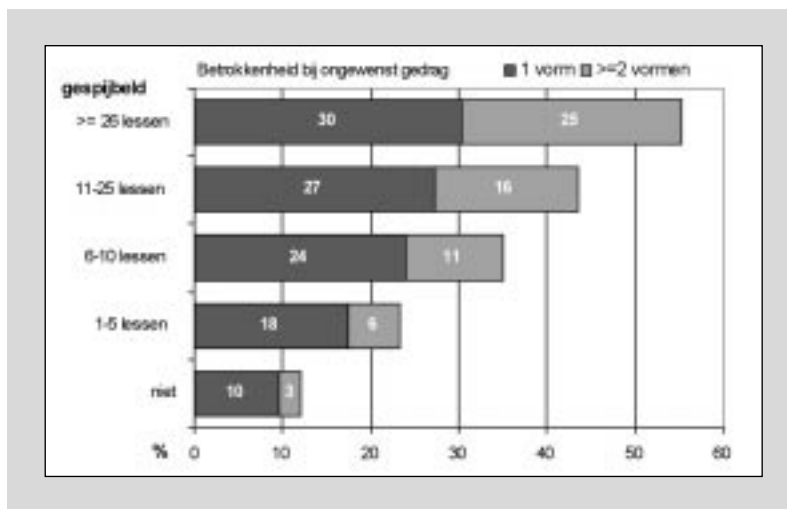

Figuur 4.11: Spijbelen in relatie tot het verkopen (links) en het kopen (rechts) van gestolen spullen

In de groep die niet had gespijbeld, ongeveer de helft van de totale steekproef, heeft 2 procent zelf gestolen spullen, veelal illegale kopieën van software en cd's, op of rond school aan medecursisten verkocht en heeft 4 procent zich schuldig gemaakt aan heling. Het percentage verkopers stijgt naar 3 procent in de groep cursisten die hooguit een aantal lessen niet hadden bezocht en verder naar 10 procent in de groep hardnekkige spijbelaars. Ten opzichte van de niet-spijbelaars is dat laatste percentage dus een vervijfvoudiging. Ook het percentage helers ligt in de groep van de meest frequente spijbelaars een factor 5 hoger dan bij niet-spijbelaars. In die groep had 21 procent eenmaal, maar vaker meermalen geheeld. Binnen de groep spijbelaars is er, evenals bij de verkopers, een systematische toename van het percentage helers te constateren naarmate er vaker wordt gespijbeld.

SPIJBELLEN EN DE MATE VAN BETROKKENHEID BIJ ONGEORLOOFD GEDRAG

In Figuur 4.12 wordt de samenhang tot uitdrukking gebracht tussen de mate van spijbelen en de betrokkenheid van cursisten bij een of meer vormen van het ongeoorloofde gedrag, zoals die in dit hoofdstuk zijn besproken. Wat in deze paragraaf duidelijk is geworden, wordt hier in een oogopslag zichtbaar: naarmate cursisten meer spijbelen zijn ze vaker betrokken bij een of meer vormen van ongeoorloofd gedrag, dat wil zeggen druggebruik, wapenbezit en de (ver)koop van gestolen spullen.

Figuur 4.12: Spijbelen in relatie betrokkenheid bij een of meer vormen van ongeoorloofd gedrag

In totaal is 20 procent van alle cursisten in de steekproef is betrokken geweest bij een of meer van de genoemde vormen van ongeoorloofd gedrag. Bij drie op de vier overtreders (15 procent van de steekproef) bleef dat beperkt tot een van die vormen, een op de vier (5 procent van de steekproef) had te maken met twee of meer vormen van dat ongeoorloofde gedrag.

Die betrokkenheid is duidelijk het geringst in de groep die niet heeft gespijbeld: in totaal 13 procent van de niet-spijbelaars heeft zich op of rond school schuldig gemaakt aan druggebruik, wapenbezit of het kopen of verkopen van gestolen spullen en illegale kopieën. De meesten hadden met niet meer dan een van de vier vormen te maken gehad.

Het totaal aantal cursisten dat zich schuldig heeft gemaakt aan dat ongeoorloofd gedrag loopt niet alleen sterk op naarmate er meer is gespijbeld, het percentage dat bij meer dan een vorm van dat ongeoorloofde gedrag was betrokken stijgt zelfs nog sneller. In de groep meest frequente spijbelaars vormen ze bijna de helft van degenen die zich schuldig hebben gemaakt aan een of meer van de vier vormen van ongeoorloofd gedrag.

Tussen de BOL en de BBL is geen aantoonbaar verschil gevonden (20 en 21 procent; $p=0,10$), tussen de sectoren wel. In de sector G&W hebben verhoudingsgewijs aanzienlijk minder cursisten zich schuldig gemaakt aan een van de genoemde vormen van

ongeoorloofd gedrag dan in de twee andere sectoren. In de sector G&W gaat het in totaal om 10 procent van de cursisten, in de twee andere sectoren om een kwart. Hoewel de relatie tussen spijbelen en ongeoorloofd gedrag in de sector G&W ook aanwezig is, is de samenhang veel geringer dan in de twee andere sectoren. Een aanwijzing daarvoor is dat de mate van spijbelen voor de sectoren G&W en Techniek niet verschilde.

De mate van de problematiek is nagenoeg vergelijkbaar voor de vier grote steden en de rest van het land. In instellingen uit de vier grote steden is 21 procent van de cursisten betrokken bij druggebruik, wapenbezit of de koop en verkoop van gestolen spullen tegenover 20 procent van de cursisten uit instellingen buiten de grote steden ($p=0,054$). Zoals we hebben gezien werd er in de vier grote steden ook iets vaker gespijbeld dan in instellingen elders in het land.

VERSCHILLEN TUSSEN LOCATIES EN GROEPEN

Bovenstaande cijfers geven een beeld van de problematiek op het niveau van de BVE-sector. Op het niveau van locaties en van groepen (klassen) zijn er echter aanzienlijke verschillen.

Op het niveau van locaties was de sector G&W duidelijk oververtegenwoordigd in de groep waar minder dan 15 procent van de cursisten op een locatie het ongeoorloofde gedrag had vertoond: 8 van de 9 zuivere G&W-locaties behoorden ertoe tegenover 5 van de 17 zuivere E&H-locaties en 1 van de 18 zuivere Techniek-locaties. Van de locaties waar de sector G&W in combinatie met een van de twee andere sectoren was vertegenwoordigd behoorden er 3 van de 6 tot die groep. Van de 10 locaties waar alle drie de sectoren voorkwamen of een combinatie van de sectoren E&H en Techniek was er geen enkele vertegenwoordigd in die groep. De groep van 20 locaties waar meer dan 25 procent van de cursisten het ongeoorloofde gedrag had vertoond bestond uit 7 zuivere E&H-locaties, 1 zuivere G&W-locatie en 11 zuivere Techniek-locaties.

Op het niveau van de groepen (klassen) is eenzelfde patroon waarneembaar. In een kwart van de ruim 900 groepen³ had geen enkele cursist zich 'bezondigd' aan druggebruik, wapenbezit en het verkopen of kopen van gestolen spullen. Bijna de helft van alle G&W-groepen behoorde tot dat kwart van groepen waar het ongeoorloofde gedrag niet voorkwam. Voor de sector E&H was dat 20 procent van alle groepen en voor de sector Techniek 10 procent van alle groepen.

³ Van de respondenten die de vragenlijst via internet hadden ingevuld was de groep niet bekend.

In ruim 10 procent van alle groepen was de helft of meer dan de helft van de cursisten betrokken geweest bij een of meer vormen van ongeoorloofd gedrag. Daartoe behoorde 2,5 procent van alle groepen uit de sector G&W en rond de 15 procent van alle groepen uit de sectoren E&H en Techniek.

4.2 **Materieel geweld**

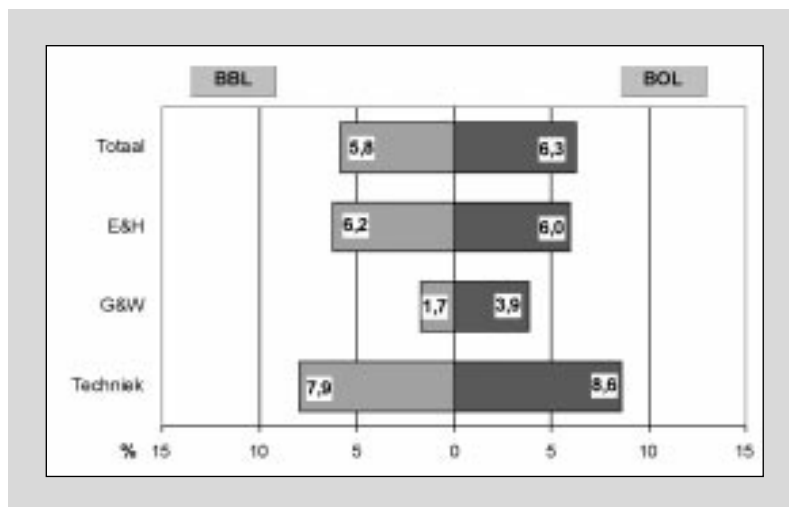
4.2.1 **Vandalisme**

Als persoonlijke eigendommen of eigendommen van de school opzettelijk worden beschadigd, vernield of kwijtgemaakt, is er sprake van vandalisme. Deelnemers is gevraagd of ze het slachtoffer zijn geweest van deze vorm van ongewenst gedrag en/of ze zelf zich daar schuldig aan hebben gemaakt.

Rond 6 procent van de deelnemers is in het eerste semester op school het slachtoffer geweest van vandalisme. De percentages zijn voor de beide leerwegen vergelijkbaar, maar ze verschillen voor de sectoren. Cursisten uit de sector Techniek hebben het meest last gehad van vernieling of beschadiging van eigendommen, cursisten uit de sector G&W het minst.

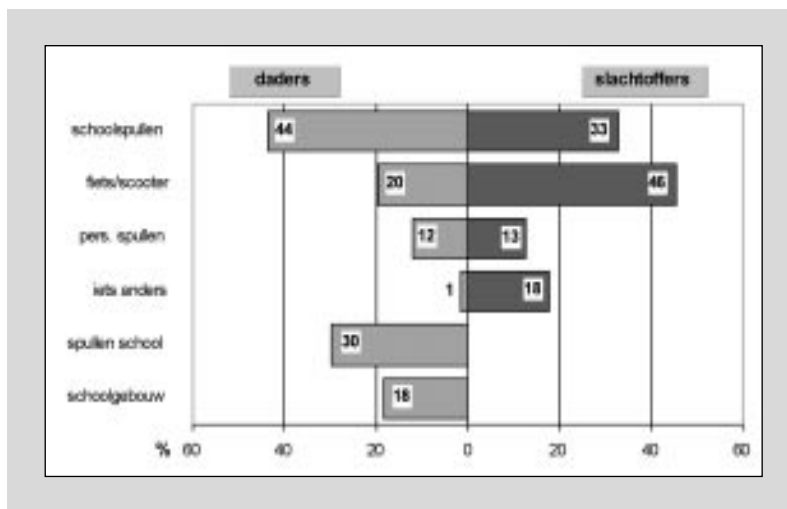
Mannelijke cursisten worden vaker dan vrouwelijke cursisten getroffen (8 versus 4 procent). Dat verschil lijkt deels samen te hangen met de cultuur binnen een sector. In de sector Techniek is van beide seksen namelijk vrijwel even vaak iets vernield (8,6 en 7,3 procent), terwijl mannen in de sector G&W juist minder vaak last hadden van vandalisme dan in de twee andere sectoren (5,0 procent versus ruim 8 procent bij Techniek en E&H). Ook jonge deelnemers hebben meer kans dat er iets van hen wordt beschadigd of vernield.

* Het percentage slachtoffers van vandalisme is in de 2 AOC's (alleen BOL) 5,1 procent/daders: 2,0 procent.

Figuur 4.13: Slachtoffers vandalisme*

Iets meer dan 2 procent van de cursisten maakt zich, naar eigen zeggen, zelf schuldig aan vandalisme op school. Factoren die bij de slachtoffers een rol speelden doen dat ook hier. Dat er op elke drie slachtoffers gemiddeld een dader is, kan erop wijzen dat een relatief kleine groep bewust spullen van anderen beschadigd. Het is niet uitgesloten dat er bij een deel van de slachtoffers geen opzet in het spel is geweest, maar dat er eerder sprake is van ruw omgaan met elkaars spullen. Daar wijzen de resultaten in Figuur 4.14 deels op. Van 46 procent van de slachtoffers is namelijk een fiets of scooter beschadigd, terwijl 'slechts' 20 procent van de daders naar eigen zeggen dat soort vernielingen op zijn geweten heeft. Tegelijkertijd maakt de grafiek duidelijk dat er wel degelijk een categorie deelnemers is die uit rancune of om te treiteren zaken beschadigd of vernield. Dat laatste is wellicht het geval als het om schoolspullen van medecursisten gaat, het eerste als het eigendommen van de instelling betreft.

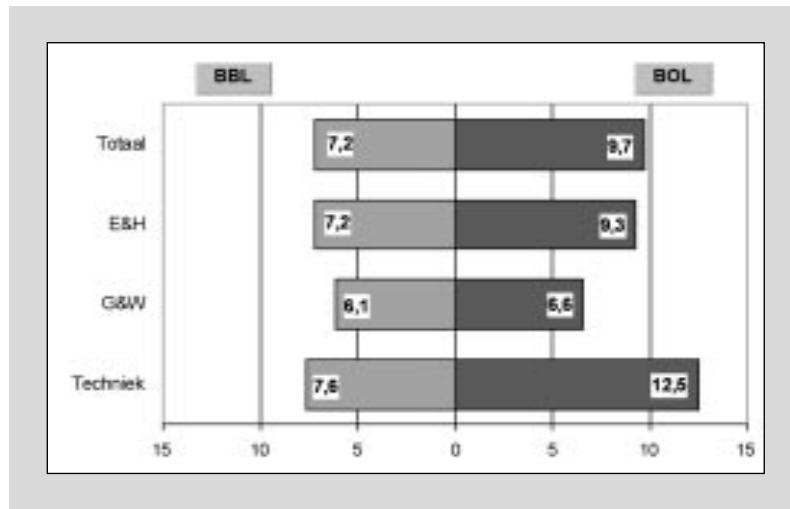
Figuur 4.14: Zaken die vernield, beschadigd of kwijt gemaakt zijn: percentages gebaseerd op de groep daders (links) en slachtoffers (rechts)

4.2.2 Diefstal

Ongeveer 2,5 procent van de cursisten heeft zich op school schuldig gemaakt aan diefstal. Vooral mannelijke cursisten deden dat. In de sector G&W, waar relatief weinig mannen een opleiding volgen, blijft het percentage beperkt tot zo'n 1 procent. In tegenstelling tot vandalisme zijn er weinig cursisten die vaker dan 3 keer iets hebben gestolen. Bij ruim de helft bleef het beperkt tot een keer.

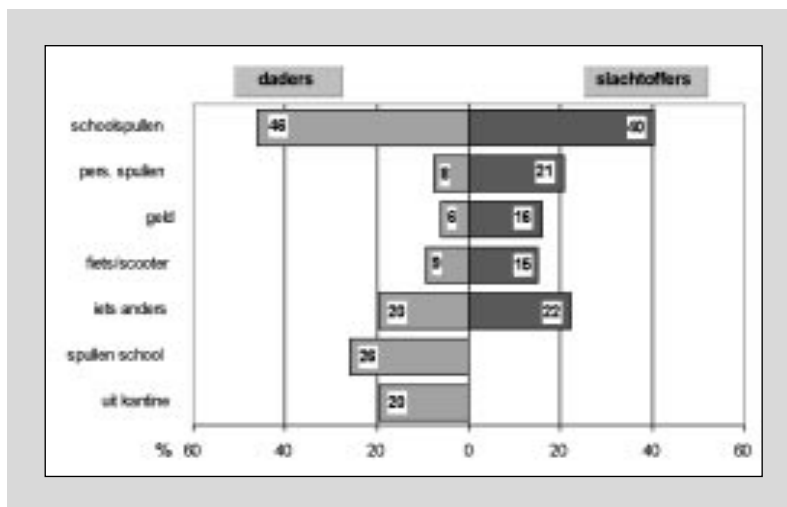
Bijna 1 op de 10 cursisten is het slachtoffer geweest van diefstal. In de BOL ligt die verhouding hoger, in de BBL lager. De aanwezigheidsgraad heeft daar ongetwijfeld mee te maken. Mannen zijn in het algemeen vaker slachtoffer dan vrouwen (11 versus 6,5 procent), maar in de sector Techniek is er geen verschil tussen beide seksen gevonden. In die sector lopen cursisten ook de meeste kans dat er iets van hen wordt gestolen.

* Het percentage slachtoffers van diefstal is in de 2 AOC's (alleen BOL) 4,6 procent/daders: 2,6 procent.

Figuur 4.15: Slachtoffers diefstal*

Schoolspullen, zoals pennen, rekenmachines, gereedschap en wellicht boeken, zijn veelvuldig het object van diefstal. Dat dit soort spullen zowel bij de daders als de slachtoffers bovenaan staan, betekent dat de hoge cijfers serieus genomen kunnen worden. Het gaat om spullen die vaak 'voor het oprapen' liggen. Een zekere mate van slordigheid speelt de 'dieven' ongetwijfeld in de kaart. De bekende kettingreactie speelt hier wellicht ook een rol; iets 'terugpakken' wat je door diefstal (of slordigheid) bent kwijtgeraakt.

Figuur 4.16: Soorten gestolen spullen: percentages gebaseerd op de groep daders (links) en slachtoffers (rechts)

Tussen de 5 en 10 procent van de daders heeft persoonlijke eigendommen, geld of een fiets gejat. In totaal betreft dat ongeveer een half procent van alle deelnemers uit de BVE-sector. Van de slachtoffers heeft 15 tot ruim 20 procent aangegeven dat ze dat soort zaken door diefstal waren kwijtgeraakt. Generaliserend naar de populatie impliceren die cijfers, dat zo'n 1,5 procent van alle deelnemers zijn fiets of scooter in de eerste vier maanden op school kwijtgeraakt zou zijn.

Een opvallend hoog percentage van de daders had het gemunt op eigendommen van de school, zoals spullen uit de kantine. Verder zei zo'n 6 procent van de daders dat ze eigendommen van het personeel hadden gestolen.

4.2.3 Het totaal aan materieel geweld

Als de cijfers voor vandalisme en diefstal bij elkaar worden genomen, dan is ongeveer 13 à 14 procent van alle cursisten in de eerste vier maanden van het schooljaar het slachtoffer geweest van materieel geweld (Tabel 4.6). Ruim de helft had daar een keer mee te maken in die periode, maar zo'n 20 procent was tenminste 4 keer gedupeerd.

In de sector G&W lopen deelnemers de kleinste kans dat spullen worden beschadigd of gestolen, in de sector Techniek is dat risico het grootst. Het percentage slachtoffers is in de BBL enkele procenten lager dan in de BOL en dat heeft zeker te maken met de mate van aanwezigheid op school. Mannen zijn vaker dan vrouwen het slachtoffer en dat geldt evenzeer voor jonge cursisten in vergelijking met cursisten ouder dan 20 jaar.

		Aantal keer iets vernield of gestolen in 1e semester				
		Totaal	1 keer	2-3 keer	4-5 keer	≥ 6 keer
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8540	16,9	9,1	3,9	1,4	1,1
Vrouw	7015	9,4	6,1	2,0	0,4	0,2
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6123	15,5	9,1	3,2	1,1	0,9
18-20 jaar	7745	13,5	7,4	3,3	1,1	0,7
21-25 jaar	1290	10,1	5,8	2,3	0,5	0,5
≥ 26 jaar	286	2,4	1,7	0,3	0,0	0,0
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5416	13,3	8,1	3,2	0,9	0,5
Gezondheidszorg & Welzijn	4506	9,1	5,8	1,9	0,4	0,2
Techniek	6054	17,2	8,8	3,9	1,5	1,3
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12706	14,2	8,1	3,3	1,0	0,7
BBL	3215	11,1	6,2	2,1	0,8	1,0
Totaal	15976	13,6	7,7	3,1	1,0	0,7

Tabel 4.6: Aantal keer dat deelnemers slachtoffer zijn geweest van vandalisme of diefstal

* Minder dan 5 procent van de steekproef had de vragen niet beantwoord; van ongeveer 10 procent van de slachtoffers ontbreekt de frequentie.

Er is een klein verschil tussen de vier grote steden en de rest van het land. In instellingen in de vier grote steden was ruim 12 procent van de cursisten in de eerste vier maanden van het schooljaar slachtoffer van materieel geweld, in instellingen elders in het land betrof het 14 procent van de cursisten.

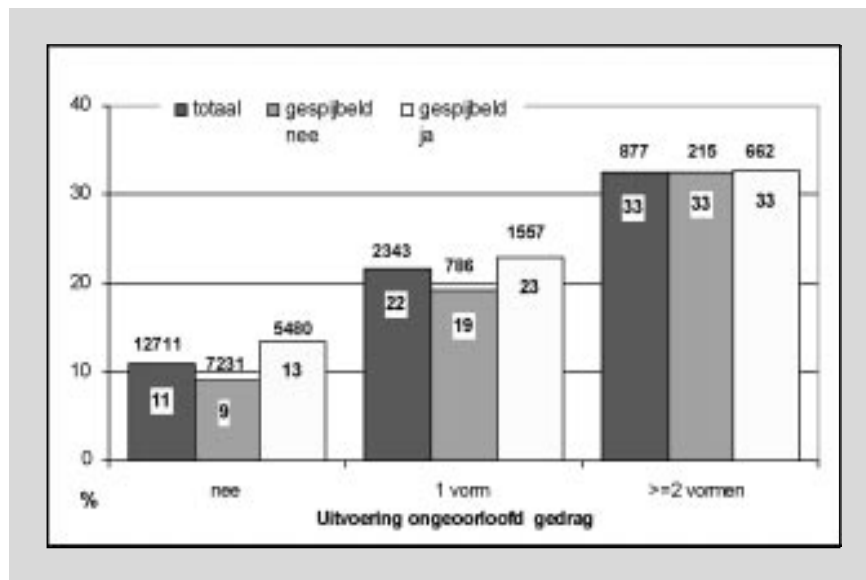
4.2.4 Relatie materieel geweld met ongeoorloofd gedrag

De mate waarin cursisten slachtoffer zijn van materieel geweld houdt verband met de mate waarin zij betrokken waren bij vormen van ongeoorloofd gedrag (druggebruik, wapenbezit, en de verkoop of koop van gestolen spullen) en in mindere mate met spijbelen.

Het verband tussen die variabelen is weergegeven in Figuur 4.17. Wat betreft ongeoorloofd gedrag zijn drie groepen onderscheiden:

- 1 niet uitgevoerd;
- 2 een van de vier vormen van ongeoorloofd gedrag uitgevoerd;
- 3 twee of meer vormen van ongeoorloofd gedrag uitgevoerd.

In elk van die drie groepen zijn naast het totaal, de spijbelaars en de niet-spijbelers onderscheiden. De percentages cursisten die door materieel geweld gedupeerd zijn, staan in de frequentiestaven, erboven is steeds het totaal aantal cursisten in de betreffende groep weergegeven. De percentages moeten dus worden gelezen als een percentage van die betreffende aantallen.

Figuur 4.17: Slachtoffer materieel geweld: relatie met spijbelen en ongeoorloofd gedrag

Het percentage slachtoffers van materieel geweld (vandalisme of diefstal) op school loopt op van 11 procent in de groep cursisten die zich niet schuldig hebben gemaakt aan de vier genoemde vormen van ongeoorloofd gedrag naar 33 procent in de groep cursisten die tenminste twee soorten ongeoorloofd gedrag hadden vertoond. Cursisten die zich dus schuldig maken aan het overtreden van evidente sociale regels en afspraken lopen dus zelf een grotere kans dat hun eigendommen worden beschadigd, vernield of gestolen. De problematiek is grotendeels geconcentreerd in de groep mannelijke cursisten uit de sector E&H en in nog iets sterkere mate in de sector Techniek. Dat heeft wellicht te maken met cultuurverschillen tussen sectoren. Het probleem spitst zich binnen die twee sectoren verder nog toe in een aantal locaties waar de problematiek relatief gezien ernstiger is dan gemiddeld. Hetzelfde geldt voor groepen (klassen).

Over de hele steekproef bezien is van 17 procent van de spijbelaars iets vernield of gestolen en van 11 procent van de niet-spijelaars. Het verschil tussen spijbelaars en niet-spijelaars doet zich voor bij cursisten die met geen enkele of hooguit met een vorm van ongeoorloofd gedrag te maken hebben gehad. Het verschil blijft daar beperkt tot ongeveer 4 procent. Tussen spijbelen en materieel geweld lijkt dus eerder een indirecte dan een directe relatie te bestaan.

4.3 Psychisch-fysiek geweld

4.3.1 Buitensluiting en intimidatie: discriminatie en pesten

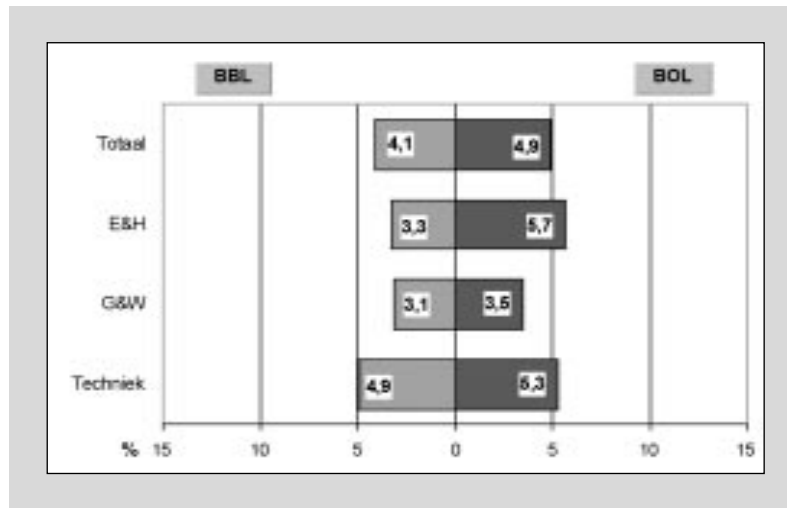
DISCRIMINATIE

Ruim 4,5 procent van de deelnemers is in de eerste vier maanden van het schooljaar gediscrimineerd door een of meer medecursisten of door iemand van het personeel. In de BOL gebeurde dat iets vaker dan in de BBL, maar tussen de sectoren zijn de verschillen groter. Discriminatie komt het minst voor in de sector G&W.

Mannelijke cursisten hebben vaker dan vrouwelijke cursisten het gevoel gediscrimineerd te worden (5,6 versus 3,6 procent). Voor allochtone cursisten geldt dat in nog sterkere mate: 10 procent van hen heeft aangegeven in het eerste semester gediscrimineerd te zijn tegenover 4 procent van de autochtone cursisten. In alle drie de sectoren is dat verschil gevonden. Tussen de vier grote steden en de rest van het land bestaat in dit opzicht geen duidelijk verschil. Wel is er over het geheel genomen verschil tussen de grote steden en de rest van het land: in instellingen uit de vier grote steden wordt bijna 6 procent van de

cursisten gediscrimineerd tegenover ruim 4,5 procent van de cursisten uit andere instellingen.

* Het percentage slachtoffers van discriminatie is in de 2 AOC's (alleen BOL) 4,6 procent/daders: 6,6 procent.

Figuur 4.18: Slachtoffers discriminatie*

Bijna tweederde van de slachtoffers is door een medecursist gediscrimineerd, bijna een kwart door een personeelslid en een kleine 10 procent door iemand uit beide groepen. Allochtone slachtoffers hebben relatief vaker iemand van het personeel aangewezen (43 versus 26 procent van de autochtone cursisten) en minder vaak een medecursist (61 om 74 procent).

Ruim 5 procent van de cursisten heeft tussen de zomer- en de kerstvakantie zelf een cursist of iemand van het personeel gediscrimineerd. Cursisten uit de sector Techniek maakten zich hier vaker schuldig aan (8 procent) dan deelnemers uit de sector E&H (5 procent) of de sector G&W (3 procent). Mannen discrimineren aanzienlijk vaker dan vrouwen (8 versus 3 procent).

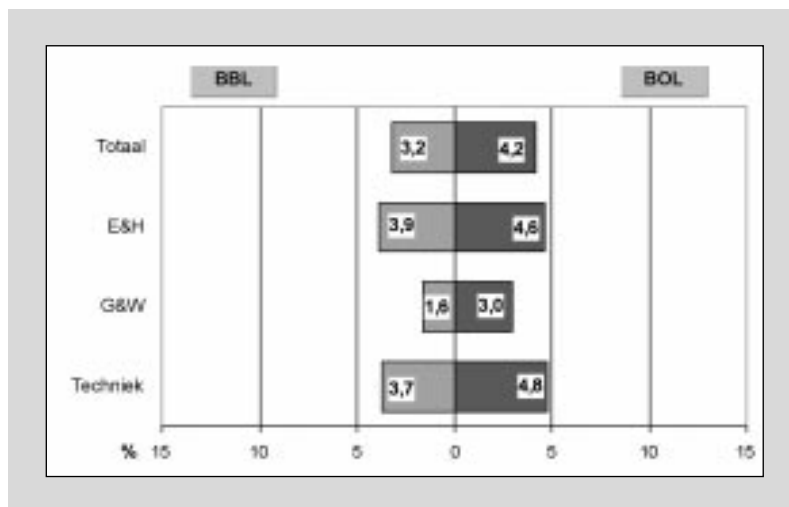
PESTEN

Het percentage cursisten dat is gepest, is vergelijkbaar met dat voor discriminatie: rond de 4 procent. Pesten gebeurt iets vaker in de BOL dan in de BBL en iets vaker in de sector Techniek en E&H dan in de sector G&W. Mannen zijn vaker slachtoffer dan vrouwen (4,4

om 3,4 procent) en jonge cursisten vaker dan cursisten boven de 20 (4,2 om 2,3 procent). Tussen allochtone en autochtone cursisten is geen verschil gevonden. Het percentage voor de vier grote steden ligt weer iets hoger dan voor de rest van het land (5 versus 4 procent).

Ruim 80 procent van de slachtoffers is door een deelnemer getreiterd, iets minder dan 10 procent door iemand van het personeel en ruim 5 procent door iemand uit beide groepen. Bijna 1,5 procent van de deelnemers wordt wekelijks tot dagelijks gepest.

* Het percentage slachtoffers van discriminatie is in de 2 AOC's (alleen BOL) 3,7 procent/daders: 5,7 procent.

Figuur 4.19: Slachtoffers pesten*

Er zijn meer daders dan slachtoffers: zo'n 7 procent van de respondenten had namelijk aangegeven zich aan deze vorm van ongewenst gedrag schuldig te hebben gemaakt. Bijna 90 procent richtte zijn pestgedrag op een medecursist, een kleine 20 procent op een docent of een ander personeelslid. Twee procent pest of treitert wekelijks tot dagelijks een medecursist, een docent of een ander personeelslid.

FREQUENTIE DISCRIMINATIE EN PESTEN

Rond de 7,5 procent van de cursisten is in de eerste vier maanden van het schooljaar gepest en/of gediscrimineerd. Bij de meesten, zo'n 5 procent van de populatie, blijft dat beperkt tot een aantal keer in een semester. Maar ongeveer 2 procent is wekelijks tot

dagelijks het slachtoffer. In de sector Techniek is dat percentage het hoogst en ook mannen zijn vaker het slachtoffer. Omgekeerd gebeurt het minder vaak in de sector G&W, bij vrouwen en bij cursisten boven de 20 jaar.

		Aantal keer gepest en/of gediscrimineerd in 1e semester				
		Totaal	≤ 1 keer per maand	maandelijks	wekelijks	dagelijks
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8530	8,2	3,2	2,2	1,3	1,2
Vrouw	7004	6,0	2,8	1,5	0,8	0,6
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6111	7,2	3,1	1,9	1,2	0,8
18-20 jaar	7737	7,6	3,0	2,2	1,1	1,1
21-25 jaar	1287	6,7	3,3	1,3	0,8	0,8
≥ 26 jaar	285	2,8	1,4	0,7	0,0	0,4
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5414	8,1	3,4	2,5	1,0	1,0
Gezondheidszorg & Welzijn	4492	5,2	2,5	1,2	0,8	0,5
Techniek	6047	8,0	3,1	1,9	1,4	1,2
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12689	7,7	3,2	2,1	1,2	0,9
BBL	3210	5,8	2,3	1,4	0,8	0,9
Totaal	15953	7,3	3,0	1,9	1,1	0,9

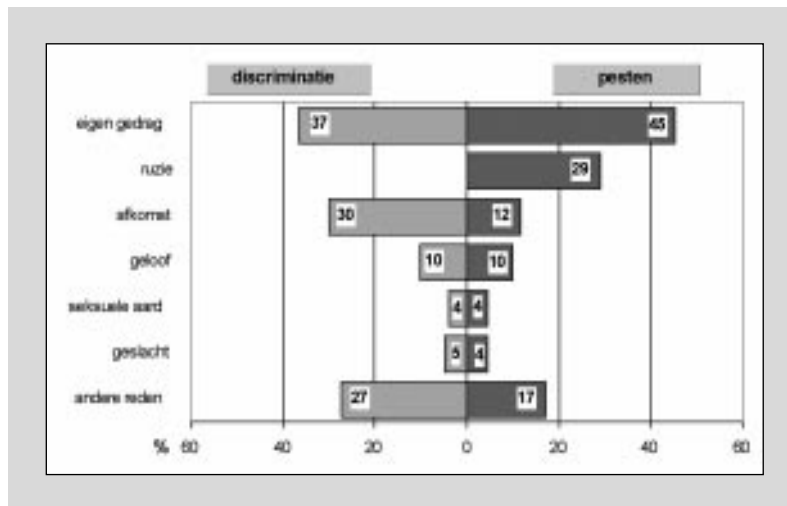
Tabel 4.7: Aantal keer dat deelnemers slachtoffer zijn geweest van pesten en/of discriminatie

MOTIEVEN EN GEVOLGEN

Slachtoffers van discriminatie en pestgedrag is gevraagd naar de motieven van de daders (alleen in 2002) en naar de gevolgen voor henzelf.

MOTIEVEN

Het gedrag van slachtoffers lijkt vaak de aanleiding tot discriminatie of pesten te zijn. Afkomst is een tweede belangrijk motief voor discriminatie, ruzie is dat voor pesten. Beide motieven zijn door ongeveer 30 procent van de slachtoffers genoemd. Vier procent van de slachtoffers meende gepest of gediscrimineerd te zijn vanwege de eigen seksuele geaardheid (homoseksualiteit). In totaal betrof het 28 deelnemers, wat neerkomt op ongeveer 0,1 procent van de totale populatie. De meesten van hen waren man. Het geslacht van cursisten is eveneens voor een vrij kleine groep een motief tot pesten of discrimineren. In het algemeen zijn hier vrouwen het slachtoffer van. In de sector Techniek hebben vrouwelijke cursisten daar het meest last van, in de sector G&W het minst.

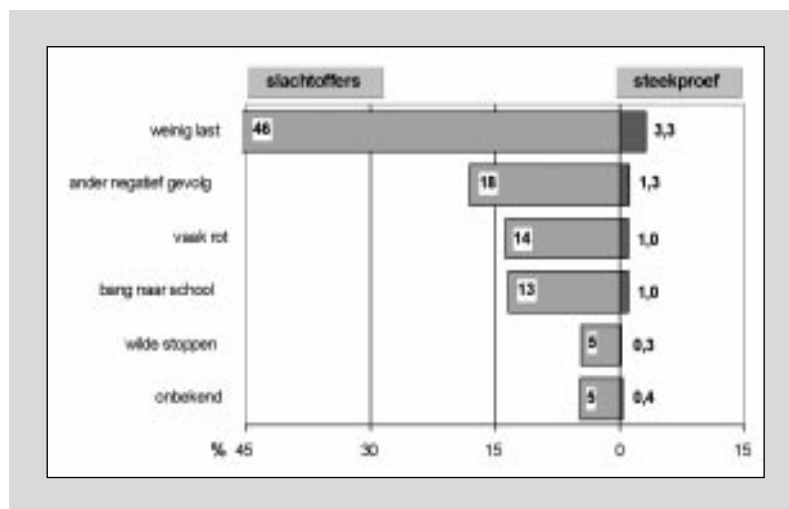

Figuur 4.20: Motieven en redenen voor discriminatie (links) en pesten (rechts) volgens slachtoffers: percentages gebaseerd op groepen die respectievelijk zijn gediscrimineerd of gepest

GEVOLGEN VOOR DE SLACHTOFFERS

Bijna de helft van de slachtoffers heeft aangegeven weinig last te hebben ervaren van het pesten of discrimineren. Er is wel een verband met de mate waarin slachtoffers zijn gepest

of gediscrimineerd. Van degenen die dat incidenteel overkwam, heeft ruim de helft er geen nadelige gevolgen van ondervonden, in de groep die daar wekelijks tot dagelijks mee te maken had, was dat ongeveer 30 procent. Overigens bleek de groep die te kennen had gegeven geen last te hebben ondervonden van het pesten of het discrimineren gemiddeld genomen wel een geringer gevoel van veiligheid te hebben in schoolsituaties (zie paragraaf 5.1).

Figuur 4.21: Gevolgen van discriminatie en pesten voor slachtoffers: percentages gebaseerd op groep slachtoffers (links) en de steekproef (rechts)

Blijkens Figuur 4.21 waren de gevolgen voor ongeveer eenderde van de slachtoffers wel ernstig: ze voelden zich vaak rot (14 procent), ze waren bang om naar school te gaan en sommigen zijn soms ook niet geweest (13 procent), of ze wilden zelfs met hun opleiding stoppen (5 procent). Op populatieniveau gaat het in totaal om bijna 2,5 procent van alle deelnemers. Als degenen met 'een andere negatief gevolg' mee worden gerekend, dan ondervindt 3,5 tot 4 procent van de totale schoolbevolking in de BVE-sector redelijk tot zeer ernstige nadelige gevolgen van het pesten of discrimineren.

4.3.2 Bedreiging

Bedreiging kan op diverse manieren gebeuren en met verschillende bedoelingen of oogmerken van de bedreiger. Iemand kan in psychisch-sociale zin, in fysieke of in materiële zin worden bedreigd. Het doel van de bedreiger kan zijn dat hij/zij erop uit is om er in materieel of financieel opzicht zelf beter van te worden (afpersing) of om een zekere macht over iemand uit te kunnen oefenen. Een ernstige vorm daarvan is iemand dwingen tot ongewenst of strafbaar gedrag of die persoon mee te laten doen aan dat gedrag.

In de vragenlijst zijn twee hoofdvormen (afpersing en dwingen tot ongewenst gedrag) onderscheiden. De resultaten van beide vormen zijn bij elkaar gevoegd. In de meting van 2002 is een categorie van overige bedreigingen opgenomen. Die 'restcategorie' wordt hier apart gerapporteerd.

AFPERSING EN DWINGEN TOT ONGEWENST GEDRAG

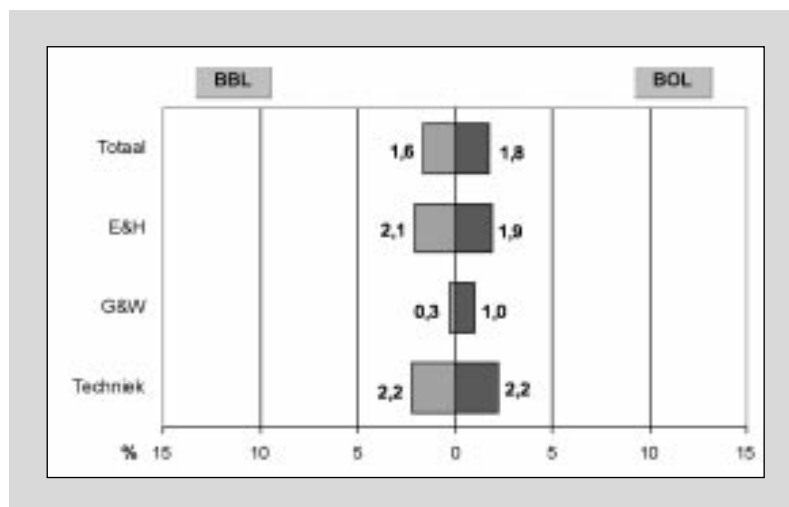
Zoals aangegeven wordt bij afpersing de bedreigde persoon gedwongen geld of persoonlijke eigendommen af te staan aan de afperser. Bij het aanzetten tot ongewenst gedrag wordt de bedreigde persoon gedwongen dingen te doen die als ongewenst worden ervaren (bijvoorbeeld een medecursist of iemand van het personeel pesten of discrimineren) of die gewoon strafbaar zijn (bijvoorbeeld iets jatten of voor illegale kopieën zorgen). Er is niet nagegaan of deelnemers ook toegegeven hebben aan degene die hem/haar bedreigde.

In het eerste semester van het schooljaar is 1,5 tot 2 procent van alle respondenten bedreigd. Bij ruim tweederde van de slachtoffers ging het om afpersing, bij ongeveer eenderde om het dwingen tot ongewenst gedrag.

Er is geen verschil tussen de BOL en de BBL gevonden, maar wel tussen sectoren. In de sectoren E&H en Techniek zijn relatief twee keer zoveel deelnemers bedreigd als in de sector G&W. Dat verschil tussen sectoren lijkt hier, sterker dan bij andere vormen van ongewenst gedrag, te moeten worden toegeschreven aan verschillen tussen de beide seksen. Mannelijke deelnemers worden duidelijk vaker bedreigd dan vrouwelijke deelnemers (2,5 versus 0,8 procent) en die verhouding is min of meer in alle drie de sectoren terug te vinden. De samenstelling naar geslacht lijkt daarmee de meest bepalende factor voor de verschillen tussen de drie sectoren.

Er zijn geen duidelijke leeftijdseffecten gevonden, maar afkomst blijkt wel een factor te zijn: allochtone deelnemers zijn vaker bedreigd dan autochtone (2,6 om 1,6 procent in beide groepen). Dat geldt in alle drie de sectoren, maar de verschillen zijn het grootst in de sectoren E&H en Techniek. Bedreiging van deelnemers komt vaker voor in instellingen binnen de vier grote steden dan in instellingen elders in het land (2,6 versus 1,6 procent). Dat is onafhankelijk van de afkomst van deelnemers.

* Het percentage slachtoffers van bedreiging is in de 2 AOC's (alleen BOL) 1,4 procent/daders: 1,3 procent.

Figuur 4.22: Slachtoffers van bedreiging: afpersing en gedwongen worden tot ongewenst gedrag*

Afpersing gebeurt relatief weinig door medecursisten: bij ongeveer 40 procent van de slachtoffers was dat het geval. Buitenstaanders spelen een bijna even grote rol (36 procent). In die gevallen gebeurt de afpersing veelal niet op, maar in de omgeving van school. Enkele cursisten hebben iemand van het personeel als schuldige aangewezen. Het aantal respondenten dat heeft aangegeven zelf iemand op school te hebben afgeperst is minder dan 1 procent van de steekproef. Meestal was een medecursist het slachtoffer.

Bij het dwingen tot ongewenst gedrag is de dader in het algemeen een medecursist: bijna 70 procent van de slachtoffers heeft een medecursist als dader aangewezen. Buitenstaanders zijn minder vaak door slachtoffers als dader genoemd (20 procent). Ook hier hebben enkele cursisten iemand van het personeel beschuldigd. Minder dan een half

procent van de respondenten heeft aangegeven zelf een medecursist gedwongen te hebben tot ongewenst of strafbaar gedrag.

ANDERE VORMEN VAN BEDREIGING

In de meting van 2002 is een derde categorie van bedreigingen in de vragenlijst opgenomen. Het gaat om bedreigingen die niet onder de in de vorige paragraaf genoemde vormen van bedreiging vallen.

Rond 1,5 procent van de respondenten die in 2002 aan het onderzoek hebben meegewerkt bleek om andere redenen te zijn bedreigd. Eén op de zeven was overigens ook slachtoffer van de hierboven besproken vormen van bedreiging. Evenals bij afpersing en dwingen tot ongewenst gedrag is er geen verschil tussen de BOL en de BBL, evenmin tussen sectoren. Ook de sekse van de deelnemers doet er, in tegenstelling tot de twee andere vormen van bedreiging, niet toe. Omgekeerd speelt leeftijd juist wel een rol. Bij 16- tot -17 jarigen komen dit soort bedreigingen relatief het meest voor (bij 2 procent in die groep), bij cursisten boven de 20 jaar het minst (ongeveer bij een half procent uit die groep). Overeenkomstig het resultaat bij afpersing en dwingen tot ongewenst gedrag is er klein maar systematisch en statistisch significant verschil tussen de vier grote steden en de rest van het land: de percentages zijn respectievelijk 2,1 en 1,4 procent.

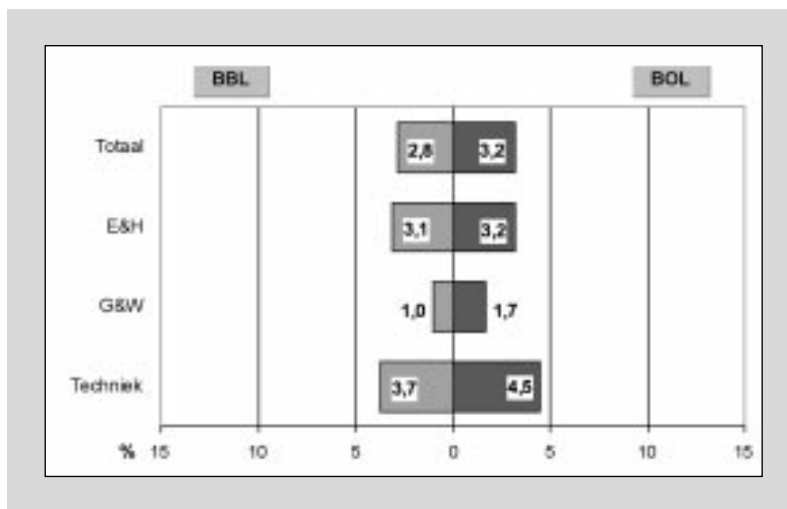
De helft van de slachtoffers is bedreigd door een medecursist, bijna 40 procent door een buitenstaander. In de meeste gevallen vond de bedreiging door een buitenstaander in de directe omgeving van de instelling plaats en niet binnen de schoolpoorten.

4.3.3 Lichamelijk geweld en seksuele intimidatie

LICHAMELIJK GEWELD

Onder lichamelijk geweld worden alle vormen van geweld verstaan, waarbij een slachtoffer in meer of mindere mate lichamelijk letsel oploopt. Het kan gaan om lichte vormen van geweld, zoals knijpen, slaan of schoppen, maar ook om ernstigere vormen, zoals in het elkaar slaan van iemand of het toebrengen van verwondingen met een wapen.

* Het percentage slachtoffers van lichamelijk geweld is in de 2 AOC's (alleen BOL) 2,0 procent/daders: 3,2 procent.

Figuur 4.23: Slachtoffers van lichamelijk geweld*

In de eerste vier maanden van het schooljaar is rond de 3 procent van de respondenten het slachtoffer geweest van lichamelijk geweld op school of in de directe omgeving van de school. Het percentage slachtoffers in de BOL wijkt niet statistisch significant af van dat in de BBL, verschillen tussen sectoren zijn wel statistisch significant. In de sector E&H en met name in de sector Techniek is het probleem duidelijk groter dan in de sector G&W.

Verhoudingsgewijs zijn mannen vaker het slachtoffer van lichamelijk geweld dan vrouwen (4,5 versus 1,5 procent). Dat verschil is in alle drie de sectoren in vrijwel gelijke mate aanwezig. Het verschil tussen de sectoren is dus vooral terug te voeren op een verschil in de samenstelling van de populaties naar het geslacht van de deelnemers. Leeftijd is eveneens een factor. Naarmate deelnemers ouder zijn, hebben ze minder kans slachtoffer te worden van lichamelijk geweld. In de groep 16- en 17-jarigen heeft bijna 4 procent te maken gehad met lichamelijk geweld en dat percentage loopt met ongeveer een procent per leeftijdsgroep terug. In de groep boven de 20 gaat het om 2 procent en boven de 25 jaar heeft vrijwel niemand meer te maken met lichamelijk geweld (0,3 procent). De grootste verschillen komen in de sector Techniek voor. Overeenkomstig de trend bij de hiervoor besproken vormen van psychisch-fysiek geweld is er een klein, maar statistisch significant verschil ($p=0,05$) tussen de vier grote steden en de rest van het land (3,8 versus 3,0 procent).

		Aantal keer slachtoffer van lichamelijk geweld in 1e semester				
		Totaal	1 keer	2-3 keer	3-5 keer	≥ 6 keer
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8531	4,5	2,2	0,9	0,3	0,6
Vrouw	7004	1,5	0,9	0,2	0,0	0,1
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6113	3,8	1,9	0,8	0,3	0,4
18-20 jaar	7737	3,0	1,6	0,6	0,1	0,4
21-25 jaar	1289	2,0	0,5	0,6	0,2	0,4
≥ 26 jaar	286	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5410	3,2	1,8	0,5	0,2	0,3
Gezondheidszorg & Welzijn	4498	1,6	0,9	0,3	0,1	0,1
Techniek	6045	4,3	1,9	1,0	0,2	0,7
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12687	3,2	1,8	0,6	0,1	0,4
BBL	3211	2,8	1,0	0,7	0,3	0,2
Totaal	15953	3,1	1,6	0,6	0,2	0,4

Tabel 4.8: Aantal keer dat deelnemers slachtoffer zijn geweest van lichamelijk geweld

* Van 10 procent van de slachtoffers van lichamelijk geweld ontbreekt de frequentie.

Ongeveer de helft van de slachtoffers (1,6 procent van de populatie) heeft in het eerste semester een keer met lichamelijk geweld te maken gehad. Eén op de vijf slachtoffers overkwam dat drie of meer keer (1 op de 200 deelnemers in de populatie). Tegen mannelijke cursisten, jonge cursisten en cursisten uit de sector Techniek is verhoudingsgewijs frequenter lichamelijk geweld gebruikt. Het omgekeerde is het geval voor cursisten uit de sector G&W en voor vrouwen.

Iets meer dan 60 procent van de slachtoffers heeft een medecursist als pleger van het lichamelijk geweld aangewezen, 5 procent wees een personeelslid aan en eenderde van de slachtoffers heeft aangegeven dat een buitenstaander de dader was. Bij ongeveer 15 procent van de slachtoffers vond de confrontatie in de omgeving van de school plaats.

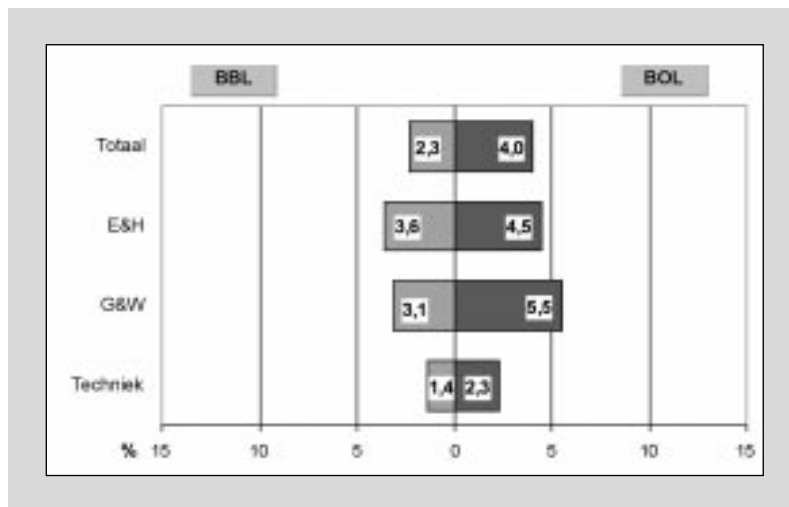
Het geweld beperkte zich bij een kleine 70 procent van de slachtoffers tot knijpen, slaan of schoppen. Bij ongeveer 15 procent was dat ook het geval, maar daar was tevens een wapen in het geding. In het algemeen werd daar alleen mee bedreigd, maar enkele slachtoffers hebben door het gebruik van het wapen lichte verwondingen opgelopen. Bij ongeveer 10 procent van het totaal aantal slachtoffers nam het geweld ernstigere vormen aan, zoals in het ergste geval in elkaar geslagen worden. Twee op de vijf van die groep slachtoffers heeft gemeld dat er een wapen bij betrokken was. In de meeste gevallen is er alleen mee bedreigd. Een enkeling is erdoor gewond geraakt. In totaal is er door ruim 10 procent van de slachtoffers aangegeven dat ze geconfronteerd werden met een wapen.

Drie procent van de respondenten heeft in het eerste deel van het schooljaar zelf wel eens lichamelijk geweld tegen een medecursist (90 procent) of tegen een personeelslid (5 procent) gebruikt. De factoren die hier een rol spelen zijn de zelfde als bij de slachtoffers van lichamelijk geweld. Twee op de vijf daders was zelf ook het slachtoffer van lichamelijk geweld. Dat doet vermoeden dat het in een flink deel van de voorkomende gevallen om onderlinge ruzies gaat.

SEKSUELE INTIMIDATIE EN SEKSUEEL GEWELD

Deze vorm van ongewenst gedrag omvat ongewenste seksuele opmerkingen en voorstellen tot seksuele handelingen, iemand te dicht benaderen, handtastelijkheden en aanranding. Respondenten konden aangeven welke vorm van seksuele intimidatie of geweld tegen hen was gebruikt.

* Het percentage slachtoffers van seksuele intimidatie/geweld in de 2 AOC's (alleen BOL) is 2,3 procent.

Figuur 4.24: Slachtoffers van seksuele intimidatie en geweld*

Ruim 3,5 procent van de respondenten heeft op of rond de instelling te maken gehad met seksuele intimidatie of seksueel geweld. In de BOL is het probleem iets groter dan in de BBL. In de sector G&W zijn relatief de meeste slachtoffers, in de sector Techniek de minste. Die verschillen vloeien logischerwijs voort uit de verschillen in de samenstelling van de sectorpopulaties en het gegeven dat deze vormen van intimidatie en geweld vooral gericht zijn op vrouwen. Het percentage vrouwelijke slachtoffers is ruim vier keer zo hoog als het percentage bij mannen (6,3 om 1,5 procent). Vrouwen lopen echter in de sectoren E&H en Techniek een grotere kans om het slachtoffer te worden van seksuele intimidatie of geweld (8 procent) dan in de sector G&W (5 procent).

Jonge cursisten worden eerder lastig gevallen dan oudere cursisten: het percentage slachtoffers is het hoogst in de groep 16- tot 17-jarigen (4 procent) en het loopt vervolgens systematisch terug naar 1 procent in de groep boven de 25 jaar.

Er is een opmerkelijk groot verschil tussen de vier grote steden en de rest van het land. In instellingen in de grote steden heeft 7 procent van de deelnemers te maken met seksuele intimidatie of geweld, terwijl dat in instellingen elders in het land gemiddeld 3 procent is. De verschillen doen zich met name voor in de sector E&H (9,5 om 3,5 procent) en de sector G&W (9 procent om 4 procent). Voor de sector Techniek is geen aantoonbaar verschil gevonden (2,8 om 2 procent). De schoolomgeving lijkt de belangrijkste verklaring te bieden. In de vier grote steden was in de helft van de gevallen namelijk een buitenstaander de dader, terwijl elders in het land buitenstaanders gemiddeld niet meer dan 20 procent van de groep daders uitmaakten. Dat effect is in alle drie de sectoren opgemerkt.

Medecursisten zijn evenwel de grootste groep plegers van seksuele intimidatie (60 procent). Door ongeveer 20 procent van de slachtoffers is een personeelslid als dader aangewezen.

In veel gevallen blijft seksuele intimidatie beperkt tot ongewenste opmerkingen: bijna de helft van de slachtoffers werd daar mee geconfronteerd. Aan 13 procent van de slachtoffers zijn ongewenste voorstellen voor seksuele handelingen gedaan en rond een kwart had te maken met handtastelijkheden of werd naar hun gevoel te dicht benaderd. In totaal 13 slachtoffers hebben aangegeven op of rond school te zijn aangerand, waarbij in de meeste gevallen een buitenstaander de dader was. Door een cursist is een personeelslid als dader genoemd. Ongeveer een kwart van de slachtoffers had niet de aard van de seksuele intimidatie aangegeven.

		Aantal keer slachtoffer van seksueel geweld in 1e semester				
		Totaal	1 keer	2-3 keer	3-5 keer	≥ 6 keer
Geslacht	aantal	%	%	%	%	%
Man	8519	1,5	0,1	0,1	0,2	0,4
Vrouw	7003	6,3	1,1	1,3	0,7	1,4
Leeftijd	aantal	%	%	%	%	%
16-17 jaar	6115	4,1	0,6	0,7	0,5	1,0
18-20 jaar	7723	3,7	0,6	0,6	0,4	0,9
21-25 jaar	1288	2,3	0,2	0,5	0,3	0,5
≥ 26 jaar	287	1,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Sector	aantal	%	%	%	%	%
Economie & Handel	5406	4,4	0,5	0,8	0,5	1,2
Gezondheidszorg & Welzijn	4495	5,0	1,0	1,0	0,6	0,8
Techniek	6041	2,1	0,2	0,2	0,3	0,7
Leerweg	aantal	%	%	%	%	%
BOL	12681	4,0	0,6	0,7	0,5	1,0
BBL	3204	2,3	0,3	0,4	0,2	0,7
Totaal	15942	3,7	0,6	0,6	0,4	0,9

Tabel 4.9: Aantal keer dat deelnemers slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld/intimidatie

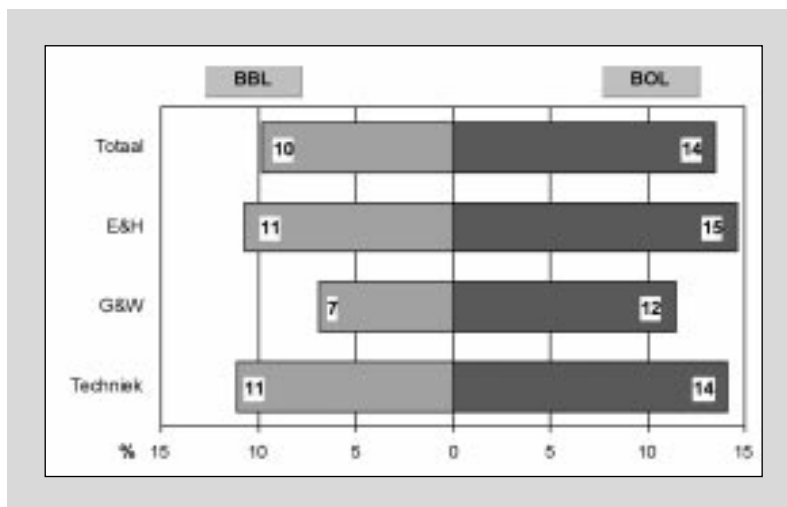
* Van ruim 25 procent van de slachtoffers ontbreekt de frequentie.

4.3.4 Het totaal aan psychisch-fysiek geweld

Tussen de zomer- en kerstvakantie is rond de 13 procent van de deelnemers uit de BVE-sector het slachtoffer geweest van een of meer vormen van psychisch-fysiek geweld, zoals die hierboven zijn beschreven. Dat is 1 op de 8 deelnemers. Omgekeerd betekent het ook, dat 7 op 8 deelnemers niet zijn lastig gevallen. Bovendien zijn niet alle slachtoffers in even ernstige mate met dat soort ongewenst gedrag geconfronteerd geweest. Verder is het goed erop te wijzen dat voor sommige vormen van psychisch-fysiek geweld de dader niet tot de schoolbevolking behoorde, maar van buitenaf kwam. Dat maakt het probleem echter niet minder ernstig.

DE OMVANG VAN HET PSYCHISCH-FYSIEK GEWELD

De omvang van de problematiek is niet overal even groot. In de eerste plaats is er een duidelijk verschil tussen de BBL en de BOL, zoals Figuur 4.25 laat zien. In de BBL komt het totaal aantal slachtoffers uit op 10 procent en in de BOL op 14 procent. Verder zijn er verhoudingsgewijs aanzienlijk minder slachtoffers in beide leerwegen van de sector G&W dan in de twee andere sectoren. De omvang van de problemen is voor de sectoren E&H en Techniek vergelijkbaar.

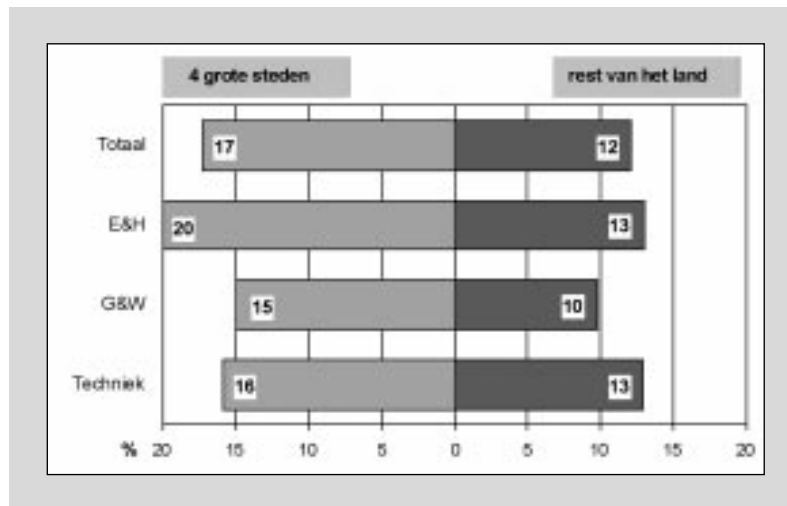

Figuur 4.25: Percentage slachtoffers van alle vormen van psychisch-fysiek geweld*

Over het geheel gezien zijn iets meer mannelijke dan vrouwelijke cursisten met psychisch-fysiek geweld geconfronteerd (13,3 en 12,1 procent). Op sectorniveau zijn er echter geen statistisch significante verschillen tussen de seksen gevonden. In de sector G&W zijn de gevonden percentages nagenoeg gelijk (10,3 voor mannen en 10,6 voor vrouwen), in de sector Techniek valt de verhouding zelfs naar de andere kant uit (13,1 procent voor mannen en 15,3 procent voor vrouwen).

Tot 21 jaar is er nauwelijks sprake van een leeftijdseffect, maar het percentage neemt wel heel geleidelijk iets af naarmate cursisten ouder zijn. Boven de 21 jaar wordt het verschil pas goed merkbaar: het percentage slachtoffers is daar 8,5 tegenover 13,5 procent in de groep tot 21 jaar.

Verder blijken allochtone deelnemers een grotere kans te hebben om met psychisch-fysiek geweld in aanraking te komen dan autochtone deelnemers. Respectievelijk 16,6 en 12,2 procent uit die beide groepen is tussen de zomer- en de kerstvakantie het slachtoffer geweest van dat soort geweld. Voor een belangrijk deel heeft dat te maken met discriminatie. De resultaten voor de afkomst van cursisten zijn vergelijkbaar voor de drie sectoren. Dat is niet langer het geval als instellingen uit de vier grote steden worden vergeleken met de overige instellingen. In de vier grote steden is er namelijk geen duidelijk verschil in de percentages slachtoffers onder autochtone en allochtone deelnemers. De percentages zijn respectievelijk 17,4 en 16,7. Tegelijkertijd impliceert dit, dat de problematiek in de vier grote steden omvangrijker is dan in instellingen elders in het land. Zoals Figuur 4.26 toont, geldt dat niet alleen voor de BVE-sector in zijn geheel, maar ook voor alle afzonderlijke sectoren. Het tamelijk grote verschil tussen de vier grote steden en de rest van het land is in feite de optelsom van de kleine, maar systematische verschillen die voor bijna alle vormen van psychisch-fysiek geweld zijn geconstateerd.

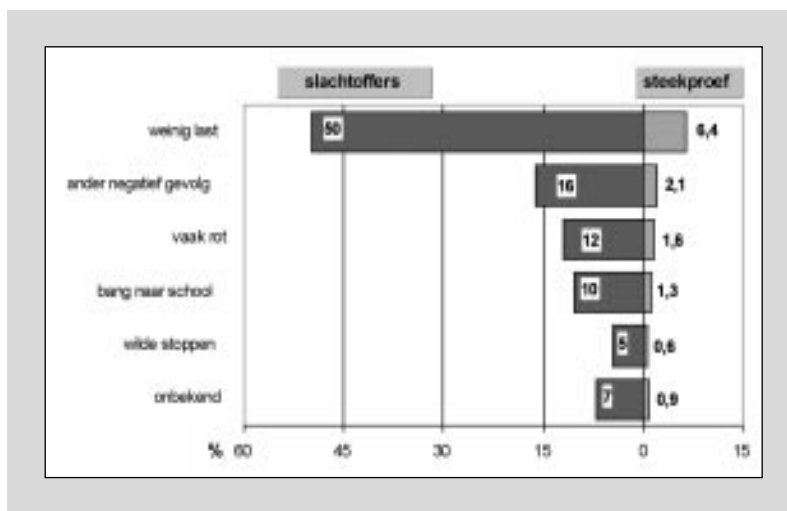
Figuur 4.26: Percentage slachtoffers voor de diverse vormen van psychisch-fysiek geweld: vier grote steden (links) versus de rest van het land (rechts)

GEVOLGEN VAN PSYCHISCH-FYSIEK GEWELD

Een belangrijke graadmeter voor de ernst van het psychisch-fysiek geweld is de vraag hoe slachtoffers die inbreuk op hun psychische en fysieke integriteit zelf ervaren. Voor pesten

en discriminatie is dat al eerder in kaart gebracht. Hier gebeurt dat voor alle vormen van psychisch-fysiek geweld, inclusief pesten en discriminatie, om zo een goed beeld te geven van de ernst van de problematiek als geheel. Van respondenten die met meer vormen van psychisch-fysiek geweld in aanraking waren geweest, is voor het overzicht steeds het meest ernstige gevolg genomen. De resultaten staan in Figuur 4.27. De linkerkant van de grafiek toont de percentages voor de diverse gevolgen gebaseerd op het totaal aantal slachtoffers, de rechterkant toont de percentages gebaseerd op de totale steekproef. In het rechterdeel van de grafiek wordt dus de mate van problematiek in de BVE-sector zichtbaar gemaakt.

De helft van de slachtoffers van psychisch-fysiek geweld heeft naar eigen zeggen er weinig last van ondervonden. Toch lijkt die confrontatie wel van invloed te zijn geweest op in ieder geval een deel van die groep. Het veiligheidsgevoel in verschillende situaties buiten de klas (zie paragraaf 5.1) bleek gemiddeld duidelijk lager dan bij deelnemers die niet met psychisch-fysiek geweld te maken hadden gehad.

Figuur 4.27: Gevolgen van psychisch-fysiek geweld voor slachtoffers: percentages gebaseerd op de groep slachtoffers (links) en de steekproef (rechts)

Voor bijna de helft van alle slachtoffers zijn de consequenties in meer of mindere mate ernstig te noemen. Zo voelde ruim 10 procent zich vaak rot als gevolg van wat ze hadden

meegemaakt, terwijl 1 op de 10 slachtoffers bang was om naar school te gaan of dat ook niet heeft gedaan. Vijf procent heeft zelfs overwogen vanwege het tegen hen gebruikte geweld de opleiding te verlaten. Als ook de groep met de andere negatieve gevolgen wordt meegerekend, dan gaat het, rekening houdend met het geringere aantal slachtoffers in de BBL, in combinatie met de ondervertegenwoordiging van die leerweg, om ongeveer 5 procent van de totale populatie in de BVE-sector. Tussen de BBL en de BOL bleken namelijk geen duidelijke verschillen als het gaat om de ernst van de gevolgen. Dat was overigens evenmin het geval voor de drie sectoren.

Het geslacht van de cursisten speelt wel een rol. Vrouwelijke cursisten blijken meer last te hebben van het psychisch-fysiek geweld dan mannelijke cursisten. Bijna twee keer zoveel vrouwen voelden zich als gevolg van het geweld vaak rot (17 versus 8 procent bij de mannen), terwijl er ook meer vrouwen andere negatieve gevolgen hadden ervaren (18 versus 15 procent). Voor de andere categorieën zijn geen systematische verschillen gevonden. Wel waren genoemde verschillen in alle drie de sectoren in vrijwel gelijke mate waarneembaar.

Voor de afkomst van de cursisten zijn nog grotere verschillen gevonden. Voor verhoudingsgewijs aanzienlijk meer allochtone dan autochtone slachtoffers waren de gevolgen vrij ernstig tot ernstig: de percentages zijn respectievelijk 59 en 47 procent voor de allochtone en autochtone slachtoffers. Dit effect deed zich zowel bij mannen als bij vrouwen voor.

De verschillen tussen mannen en vrouwen en tussen autochtone en allochtone cursisten doen vermoeden dat het psychisch-fysiek geweld tegen vrouwelijke en tegen allochtone cursisten ernstiger van aard is dan het geweld tegen mannelijke en autochtone cursisten.

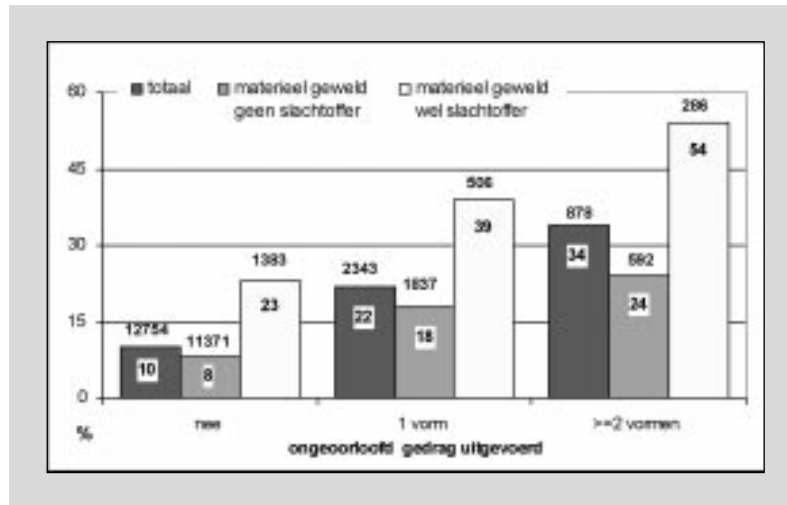
4.3.5 Psychisch-fysiek geweld en overig ongewenst gedrag

De mate waarin cursisten slachtoffer zijn van psychisch-fysiek geweld hangt samen met het uitvoeren van ongeoorloofd gedrag (druggebruik, wapenbezit, en de verkoop of koop van gestolen spullen) en met materieel geweld (vandalisme en diefstal). Het verband tussen die variabelen is weergegeven in Figuur 4.28. Wat betreft ongeoorloofd gedrag zijn drie groepen onderscheiden:

- 1 geen ongeoorloofd gedrag uitgevoerd;
- 2 een van de vier vormen van ongeoorloofd gedrag uitgevoerd;

3 twee of meer vormen van ongeoorloofd gedrag uitgevoerd.

In elk van die drie groepen is naast het totaal een onderscheid gemaakt tussen degenen die geen en degenen die wel slachtoffer waren van materieel geweld. De staven representeren de percentages slachtoffers van psychisch-fysiek geweld. Boven elke staaf is het totaal aantal cursisten in de betreffende groep weergegeven. Een percentage moet dus worden gelezen als het percentage slachtoffers van het totaal aantal cursisten in de betreffende groep.

Figuur 4.28: Slachtoffers psychisch-fysiek geweld: relatie met ongeoorloofd gedrag en materieel geweld

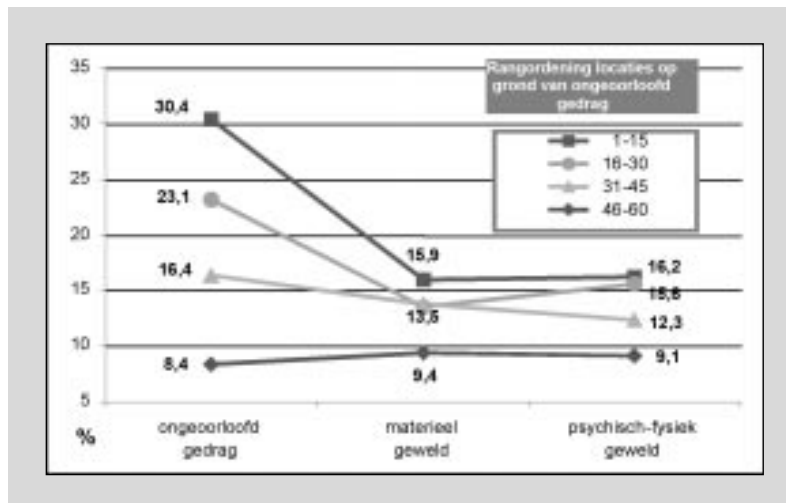
Van de cursisten die in de eerste vier maanden van het schooljaar geen ongeoorloofd gedrag hadden uitgevoerd was 10 procent het slachtoffer van psychisch-fysiek geweld, zoals pesten, discriminatie, bedreiging of geweld. Dat percentage slachtoffers loopt op via bijna een kwart van degenen die bij een van de vier vormen van ongeoorloofd gedrag betrokken waren naar ruim eenderde van de cursisten die zich aan meer vormen van ongeoorloofd gedrag hadden schuldig gemaakt. Binnen elk van die drie situaties gaan materieel en psychisch-fysiek geweld tot op zekere hoogte samen. Cursisten die te maken hebben met materieel geweld hebben een grotere kans om ook met psychisch-fysiek geweld te maken te krijgen.

Cursisten die meer betrokken raken bij vormen van ongeoorloofd gedrag komen daarmee eerder in aanraking met medecursisten en/of buitenstaanders die zelf ook ongeoorloofd gedrag uitvoeren. Er is niet zo veel fantasie voor nodig om te kunnen bedenken dat in dergelijke situaties de kans zal toenemen dat men te maken krijgt met materieel en psychisch-fysiek geweld. In paragraaf 4.1 hebben we gezien dat ongeoorloofd gedrag niet gelijkmatig verspreid is over locaties en groepen (klassen), maar dat de problematiek op bepaalde locaties en in bepaalde groepen aanzienlijk groter is dan op andere locaties of in andere groepen. Dat dat waarschijnlijk ook situaties zijn die eerder materieel en psychisch-fysiek geweld uitlokken is in Figuur 4.29 te zien.

Voor elke locatie zijn drie percentages berekend:

- 1 het percentage cursisten dat ongeoorloofd gedrag had uitgevoerd,
- 2 het percentage cursisten dat slachtoffer was van materieel geweld en
- 3 het percentage cursisten dat slachtoffer was van psychisch-fysiek geweld.

De 60 locaties zijn in rangorde geplaatst op basis van het percentage cursisten dat ongeoorloofd gedrag had uitgevoerd en die rangorde is vervolgens in kwartielen verdeeld. Voor elk kwartiel zijn de gemiddelde percentages berekend voor de drie variabelen. Figuur 4.29 toont het resultaat.

Figuur 4.29: Relatie ongeoorloofd gedrag en slachtoffers van materieel en psychisch-fysiek geweld: gemiddelde percentages voor locaties onderscheiden in vier kwartielen op basis van het percentage cursisten dat ongeoorloofd gedrag had uitgevoerd

De 15 locaties met de hoogste percentages cursisten die ongeoorloofd gedrag hadden uitgevoerd (gemiddeld ruim 30 procent) hebben ook de hoogste gemiddelde percentages slachtoffers van materieel zowel als psychisch-fysiek geweld (rond 16 procent). Naarmate er gemiddeld genomen minder ongeoorloofd gedrag plaatsvindt, zakt het gemiddelde percentage slachtoffers van materieel en psychisch-fysiek geweld. Op de 15 locaties met gemiddeld het minste aantal cursisten dat ongeoorloofd gedrag uitvoerde (8,4 procent), zien we ook de laagste gemiddelde percentages slachtoffers van beide vormen van geweld.

5

Veiligheid en sociaal klimaat

In dit hoofdstuk wordt het veiligheidsgevoel van deelnemers beschreven en wordt een relatie gelegd met ongewenst gedrag (paragraaf 5.1). Verder komt in dit hoofdstuk de sfeer binnen de instelling te sprake. Ook wordt samenhang met ongewenst gedrag en met het veiligheidsgevoel nagegaan (paragraaf 5.2).

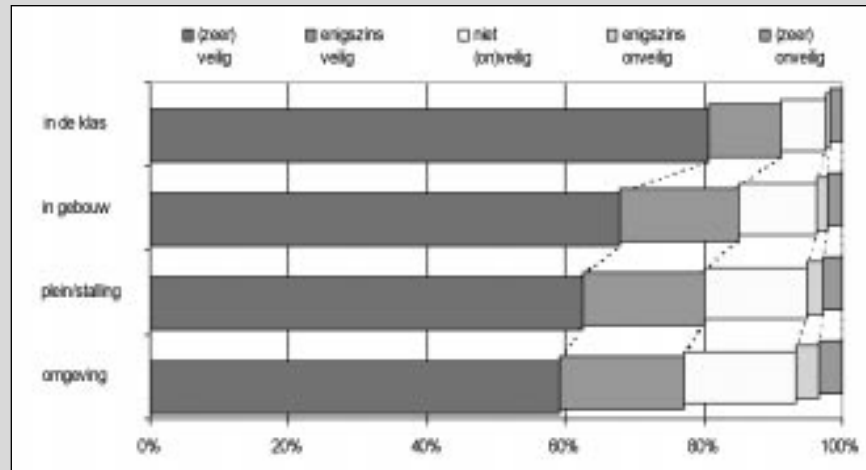
5.1 Het veiligheidsgevoel van cursisten

5.1.1 Het gevoel van veiligheid op en rond de instelling

Voor vier situaties is het gevoel van veiligheid bij deelnemers nagegaan:

- 1 in de klas of in de lesruimte;
- 2 elders in het gebouw (gangen en kantine);
- 3 buiten het gebouw, met name ook in de stalling(en) en
- 4 buiten het schoolterrein in de directe omgeving.

Het gevoel van veiligheid kon worden aangegeven op een 7-puntsschaal, lopend van zeer onveilig (1) naar zeer veilig (7). De middelste waarde (4) geeft aan dat men zich niet veilig, maar ook niet onveilig voelde. De schaal is teruggebracht naar een 5-puntsschaal door de twee extremen aan weerszijden bij elkaar te nemen. Figuur 5.1 toont voor de totale steekproef het veiligheidsgevoel in de vier situaties. De resultaten van de BOL en de BBL zijn bij elkaar genomen. Het veiligheidsgevoel van BBL'ers was gemiddeld genomen iets groter, maar het percentage cursisten dat zich enigszins tot zeer onveilig voelde verschilde niet tussen beide leerwegen.

	(zeer) veilig %	enigszins veilig %	niet (on) veilig %	enigszins onveilig %	(zeer) onveilig %	totaal aantal
In klas	80,6	10,6	6,3	0,7	1,8	15.763
In gebouw	67,9	17,1	11,3	1,6	2,1	15.736
Plein/stalling	62,5	17,6	14,7	2,4	2,7	15.666
Omgeving	59,1	18,0	16,2	3,2	3,4	15.714

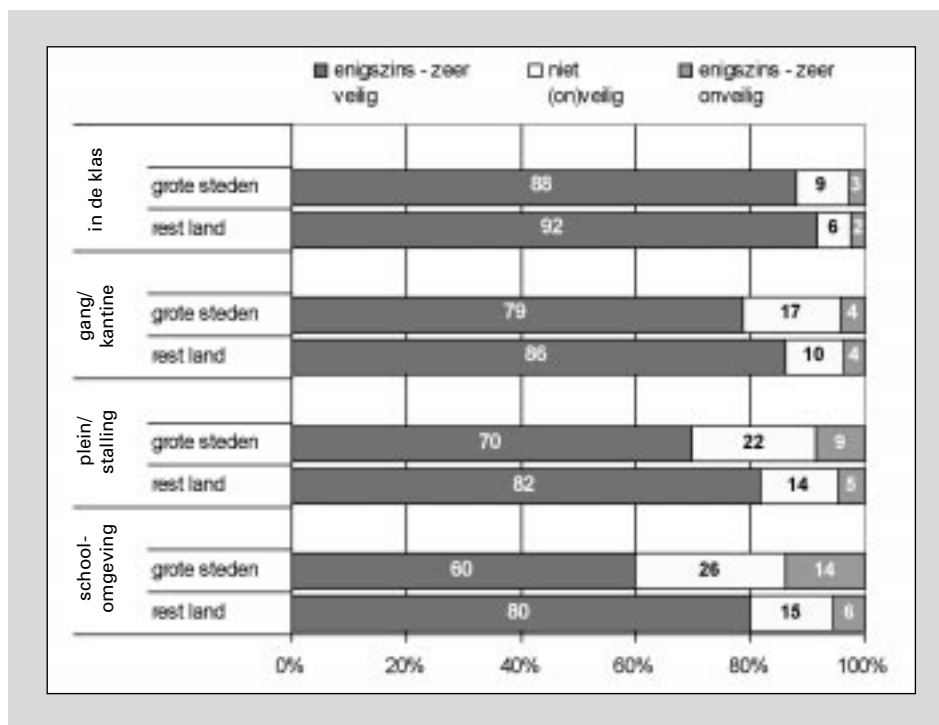
Figuur 5.1: Gevoel van veiligheid

Het is duidelijk dat deelnemers de klas als de meest veilige situatie in en rond de instelling ervaren en dat het veiligheidsgevoel stapsgewijs afneemt van de klas naar situaties in de omgeving van de school. Ruim 90 procent van alle respondenten voelde zich in de klas enigszins tot zeer veilig, zo'n 6 procent voelde zich daar niet onveilig, maar ook niet echt veilig. Door zo'n 2,5 procent blijkt de klas toch min of meer als een onveilige situatie te worden ervaren.

Het veiligheidsgevoel elders in het gebouw is weliswaar geringer, maar het percentage cursisten dat zich daar onveilig voelde is niet veel hoger dan voor de klassensituatie (3,5 procent). Buiten het gebouw, maar nog wel op het schoolterrein voelde zo'n 5 procent zich onveilig, terwijl dat percentage nog iets toeneemt voor de directe schoolomgeving (ongeveer 6,5 procent).

Tussen sectoren verschilt het veiligheidsgevoel niet binnen de klas. Buiten de klas voelen cursisten uit de sector Techniek zich gemiddeld iets veiliger dan cursisten uit de twee andere sectoren.

Het veiligheidsgevoel van vrouwelijke cursisten is in het algemeen iets geringer dan dat van mannelijke cursisten, maar het aantal cursisten dat zich onveilig voelt, komt verhoudingsgewijs voor beide seksen overeen. De resultaten voor leeftijd zijn daarmee vergelijkbaar: gemiddeld genomen ervaren oudere cursisten de school en de omgeving als veiliger dan cursisten onder de 21 jaar, terwijl er geen verschil is in de percentages die zich onveilig voelen. Daarentegen is het veiligheidsgevoel van allochtone cursisten niet alleen gemiddeld genomen geringer dan dat van autochtone cursisten, ook zijn er in alle vier situaties relatief gezien meer allochtone cursisten die zich onveilig voelen. Het verschil loopt op van ruim 1 procent in de klas naar 2,5 procent in de schoolomgeving.

Figuur 5.2: Gevoel van veiligheid: grote steden versus rest van het land

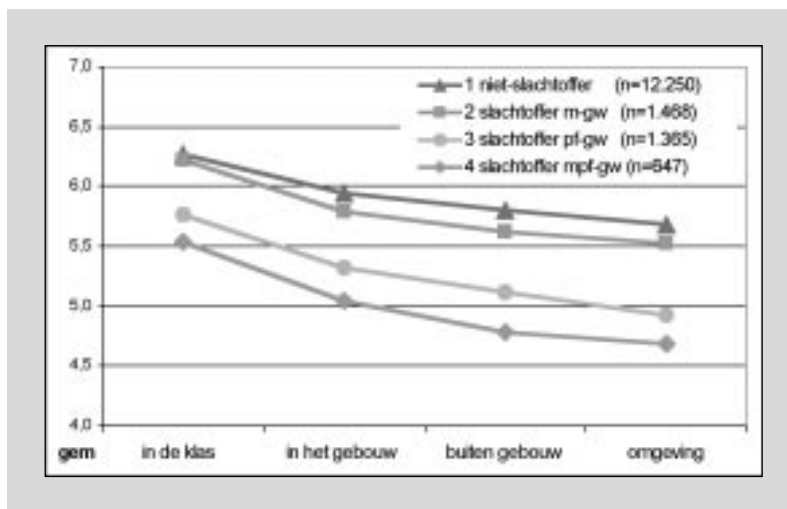
Het veiligheidsgevoel van cursisten uit instellingen in de vier grote steden is gemiddeld lager dan dat van cursisten uit de rest van het land. Dat geldt niet of nauwelijks zo lang het gaat om situaties binnen het gebouw, maar juist wel als het gaat om situaties op het schoolterrein en in de schoolomgeving. Die verschillen buiten het gebouw zijn te verklaren door verschillen in de daders van diverse vormen van psychisch-fysiek geweld. Zoals in het vorige hoofdstuk bleek, hebben instellingen in de vier grote steden veel vaker last van buitenstaanders die cursisten lastig vallen of bedreigen. Dat geldt ook voor het te koop aanbieden van drugs. Met andere woorden: gemiddeld genomen is de omgeving van de instellingen in de vier grote steden voor cursisten meer bedreigend dan de omgeving van instellingen elders in het land.

5.1.2 Samenhang tussen het veiligheidsgevoel en ongewenst gedrag

In het vorige hoofdstuk is al even aangestipt dat er een verband bestaat tussen het psychisch-fysiek geweld en het gevoel van veiligheid bij deelnemers. In deze paragraaf wordt verder ingegaan op de samenhang tussen ongewenst gedrag en het veiligheidsgevoel van deelnemers. Daartoe is eerst de steekproef in vier groepen verdeeld:

- 1 deelnemers die in het eerste semester geen slachtoffer zijn geweest van ongewenst gedrag;
- 2 slachtoffers van materieel geweld (m-gw);
- 3 slachtoffers van psychisch-fysiek geweld (pf-gw);
- 4 slachtoffers van materieel en psychisch-fysiek geweld (mpf-gw).

Voor de vier situaties is het gemiddelde veiligheidsgevoel berekend op basis van de oorspronkelijke 7-puntsschaal. Figuur 5.3 toont de resultaten voor elk van de vier onderscheiden groepen. Alle verschillen op één na zijn statistisch significant. Het verschil tussen groep 1 en 2 voor situaties in de klas vormt de uitzondering ($p=0,08$).

Figuur 5.3 Gevoel van veiligheid in vier situaties in en rond school; groepen onderscheiden naar aard van geweld

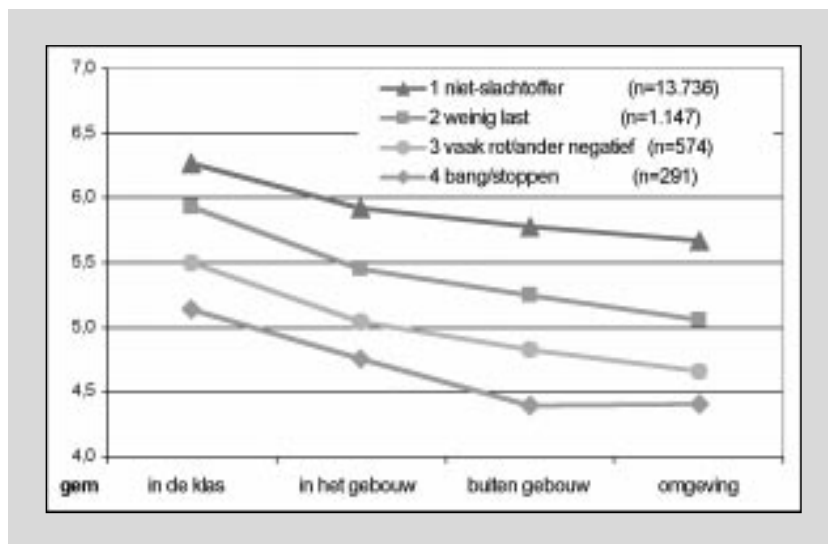
De niet-slachtoffers voelden zich in alle vier de situaties gemiddeld genomen het veiligst: het gemiddelde loopt van ruim 5,5 (omgeving van de school) naar bijna 6,5 (in de klas). Dat resultaat is wellicht niet zo verrassend. Het resultaat voor degenen die alleen met materieel geweld (vandalisme en/of diefstal) te maken hadden, is dat misschien wel. In de eerste plaats wijkt het gemiddelde voor de klassensituatie niet echt af van dat in de groep niet-slachtoffers. In de tweede plaats is het verschil in de drie situaties buiten de klas niet veel groter dan twee tiende (0,2) schaalpunt. En in de derde plaats blijkt het veiligheidsgevoel in die groep nauwelijks af te nemen als men frequenter te maken heeft gehad met vandalisme of diefstal.

Het veiligheidsgevoel van slachtoffers van psychisch-fysiek geweld is daarentegen aanzienlijk geringer. De combinatie met materieel geweld (groep 4) leidt zelfs tot een versterking van dat effect. De frequentie van het materieel geweld speelt nu wel een rol. Met name degenen die daar meer dan drie keer mee te maken hebben gehad, voelden zich gemiddeld genomen een stuk onveilig. In de vier situaties, lopend van de klas naar de schoolomgeving, zijn de gemiddelden respectievelijk 5,3, 5,0, 4,6 en 4,4. Dit duidt er op dat het materiële geweld voor die groep bedoeld was om te pesten of te treiteren.

Het veiligheidsgevoel hangt verder samen met de ernst van het psychisch-fysiek geweld. Wat betreft de slachtoffers zijn op basis van overeenkomstige resultaten de volgende drie groepen onderscheiden:

- slachtoffers die zeiden geen last te hebben ondervonden van het geweld;
- slachtoffers die zich vaak rolt voelden of een ander negatief gevoel hadden ervaren;
- slachtoffers die zich bang hadden gevoeld of die overwogen hadden met de opleiding te stoppen.

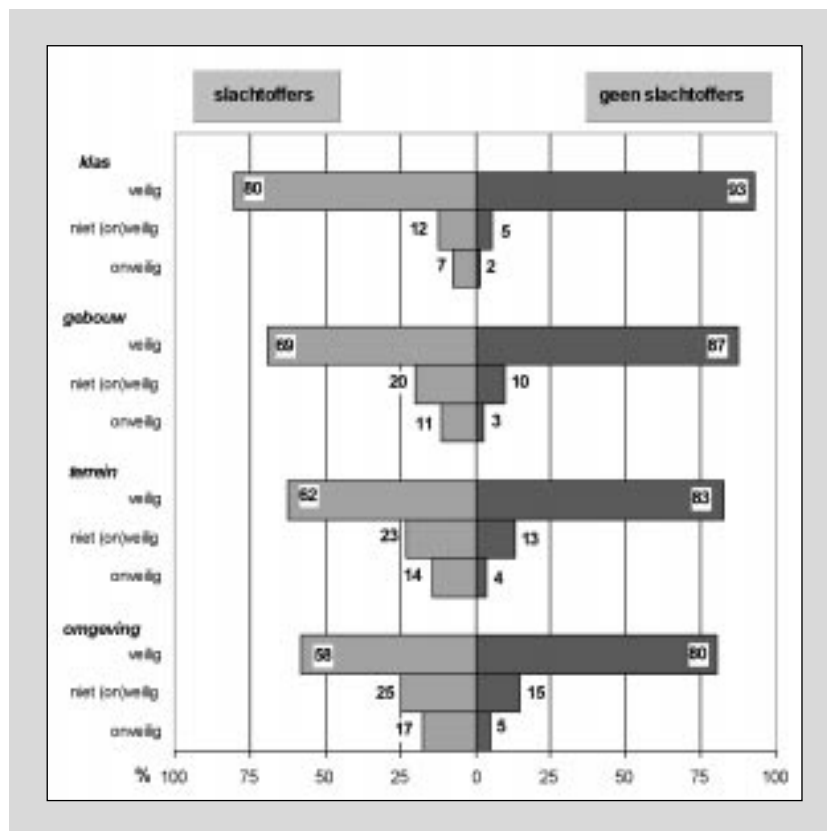
De resultaten voor de niet-slachtoffers en de drie groepen zijn in Figuur 5.4 weergegeven.

Figuur 5.4 Gevoel van veiligheid in vier situaties in en rond school; groepen onderscheiden naar de gevolgen van psychisch-fysiek geweld

Duidelijk is dat degenen die zeiden geen last te hebben ervaren van het geweld, zich toch gemiddeld genomen aanzienlijk minder veilig voelden dan niet-slachtoffers. Verder blijkt dat het gemiddelde veiligheidsgevoel afneemt naarmate de gevolgen voor de slachtoffers ernstiger waren. Ten slotte blijkt het veiligheidsgevoel, als van de klas naar de schoolomgeving wordt gegaan, sterker af te nemen in de drie groepen slachtoffers dan in de groep niet-slachtoffers. Met andere woorden: het percentage cursisten dat zich buiten de klas onveilig voelt neemt in de groep slachtoffers van psychisch-fysiek geweld sneller toe dan in de groep niet-slachtoffers.

In Figuur 5.5 is dat resultaat geconcretiseerd in percentages. De categorieën enigszins veilig en veilig tot zeer veilig zijn bij elkaar genomen en hetzelfde is gedaan voor onveiligheid. De slachtoffers van psychisch-fysiek geweld staan links, de niet-slachtoffers staan ter vergelijking aan de rechterkant.

Figuur 5.5: Gevoel van veiligheid in vier situaties in en rond school: slachtoffers psychisch-fysiek geweld (links) en overige deelnemers (rechts)

In vergelijking met niet-slachtoffers voelen relatief veel minder slachtoffers van psychisch-fysiek geweld zich in de vier situaties veilig. Bovendien wordt het verschil tussen beide groepen groter als van de klas naar de schoolomgeving wordt gegaan: voor de klas is het verschil 13 procent en dat loopt systematisch op naar 22 procent voor de school-

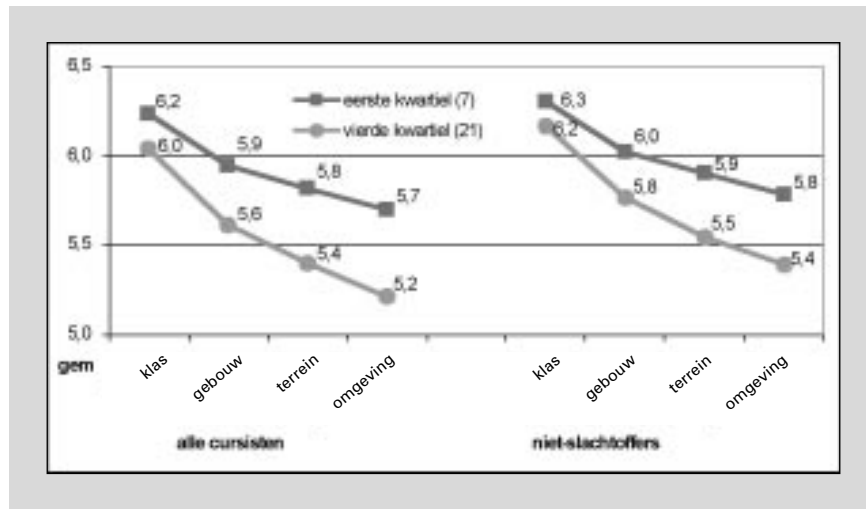
omgeving. In die situatie voelde nog maar 58 procent van de slachtoffers zich veilig. Omgekeerd voelen veel meer slachtoffers zich onveilig; voor elk van de vier situaties is dat percentage 3 à 4 keer zo hoog als bij de niet-slachtoffers. Bovendien stijgt het in de groep slachtoffers ook veel sneller dan in de groep niet-slachtoffers als van de situatie in de klas naar de situatie buiten de schoolpoort wordt gegaan. Situaties buiten de klas zijn dus voor slachtoffers van psychisch-fysiek geweld in toenemende mate bedreigender dan voor niet-slachtoffers. De controle die de instellingen kunnen uitoefenen op het gedrag van cursisten (en buitenstaanders) neemt ook in dezelfde richting af.

In het vorige hoofdstuk is geconstateerd dat de problematiek niet gelijkelijk verdeeld is over locaties en groepen (klassen). Op bepaalde locaties, met name in de sectoren Techniek en E&H, heeft een aanzienlijk hoger percentage cursisten te maken met psychisch-fysiek geweld dan op andere locaties. Hetzelfde geldt voor groepen (klassen). De vraag is nu of een omgeving waarin relatief veel cursisten te maken hebben met geweld ook van invloed is op het veiligheidsgevoel van de niet-slachtoffers van psychisch-fysiek geweld.

Om dat na te kunnen gaan, zijn voor locaties en groepen gemiddelden van het veiligheidsgevoel in de vier onderscheiden situaties (klas, rest gebouw, schoolterrein en schoolomgeving) berekend op basis van de oorspronkelijke 7-puntsschaal. Er zijn per locatie (en groep) twee gemiddelden berekend:

- 1 voor alle respondenten op een betreffende locatie (of groep/klas)
- 2 voor alleen niet-slachtoffers op een locatie (groep/klas).

Omdat de resultaten voor locaties en groepen niet wezenlijk verschillen, worden alleen de resultaten van de locaties gepresenteerd (Figuur 5.6) en wel van het eerste en het vierde kwartiel. Het eerste kwartiel bestaat uit 15 locaties met de laagste percentages slachtoffers van psychisch-fysiek geweld (gemiddeld 7 procent over de 15 locaties), het vierde kwartiel omvat de 15 locaties met de hoogste percentages (gemiddeld 21 procent).

Figuur 5.6: Gevoel van veiligheid in vier situaties op en rond school

Locatiegemiddelden voor alle cursisten (links), voor niet-slachtoffers van psychisch-fysiek geweld (rechts); locaties zijn ingedeeld naar percentages slachtoffers van psychisch-fysiek geweld; in de grafiek is het eerste en het vierde kwartiel weergegeven.

Als eerst naar de linkerkant van de grafiek wordt gekeken, dan komt het resultaat met de verwachtingen overeen. Voor de locaties uit het vierde kwartiel, dus de locaties met gemiddeld de hoogste percentages slachtoffers van psychisch-fysiek geweld, valt het gemiddelde veiligheidsgevoel in alle vier de situaties lager uit dan in de locaties uit het eerste kwartiel. Het verschil loopt systematisch iets op van twee tiende schaalpunt (klas) naar een half schaalpunt (omgeving). De gemiddelden voor de locaties uit het vierde kwartiel vallen uiteraard lager uit, omdat ze gemiddeld drie keer zoveel slachtoffers tellen dan locaties uit het eerste kwartiel en slachtoffers in het algemeen een lager veiligheidsgevoel hebben.

Als vervolgens rechts in de grafiek wordt gekeken, dan is op te merken dat voor beide kwartielen de curven van de groep niet-slachtoffers hoger liggen dan voor de volledige groepen (links). Voor het eerste kwartiel is het verschil gering (een tiende schaalpunt in de vier situaties), voor het vierde kwartiel is het verschil steeds twee tiende schaalpunt. Het verschil tussen de twee groepen niet-slachtoffers is daarmee wel iets kleiner geworden dan het verschil tussen de volledige groepen, maar dat effect kan worden toegeschreven aan het wegvallen van relatief veel cursisten met een laag veiligheidsgevoel in het vierde kwartiel. Dat er nog een tamelijk groot verschil overblijft (een tiende

schaalpunt voor de klas tot vier tiende schaalpunt voor de omgeving) duidt erop dat cursisten die zelf niet direct het slachtoffer zijn geweest van psychisch-fysiek geweld toch in hun veiligheidsgevoel worden beïnvloed door wat er om hen heen gebeurt en aan de hand is.

Dat effect komt ook in correlaties tot uitdrukking. In de groep van 60 locaties loopt de correlatie tussen enerzijds het percentage slachtoffers van psychisch-fysiek geweld en anderzijds het gemiddelde veiligheidsgevoel op de locaties op van $-0,44$ voor situaties in klas naar $-0,58$ voor situaties in de schoolomgeving. De samenhang tussen het percentage slachtoffers en het gemiddelde veiligheidsgevoel, maar nu berekend zonder de slachtoffers (zie hierboven), levert nog altijd correlaties op van $-0,29$ (klas) oplopend naar $-0,45$ (schoolomgeving). Naarmate op een locatie relatief meer slachtoffers van psychisch-fysiek geweld voorkomen daalt dus het veiligheidsgevoel op die locatie en dat blijft zo, ook als alleen rekening wordt gehouden met het veiligheidsgevoel van de niet-slachtoffers.

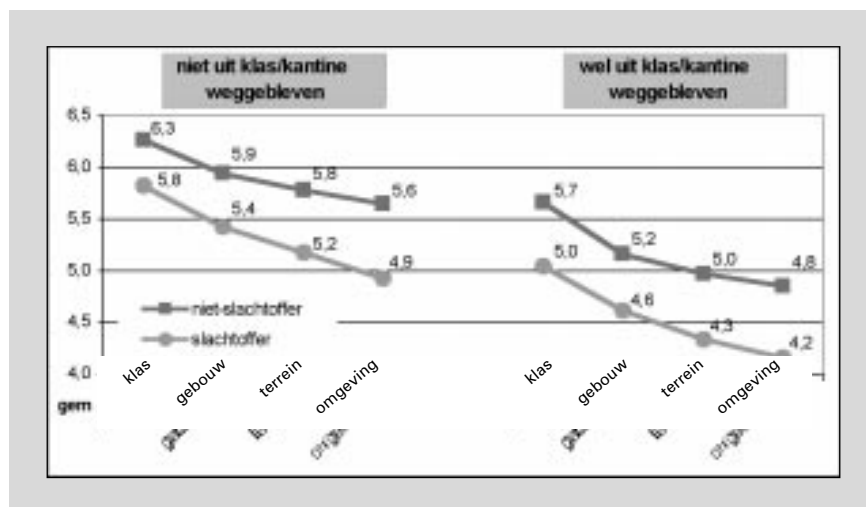
5.1.3 Een consequentie van sociale onveiligheid

Bij de bespreking van de gevolgen van psychisch-fysiek geweld, bleek dat slachtoffers soms bang waren om naar school te gaan of dat om die reden ook niet hadden gedaan. Respondenten is ook rechtstreeks gevraagd of ze vanwege gevoelens van onveiligheid uit de les zijn weggebleven (wat niet per se op spijbelen hoeft te duiden) en of ze daarom de kantine hadden gemeden. De vragen waren niet opgenomen in de eerste versie van de monitor (afname 2001).

Van de ruim 8000 respondenten heeft bijna 4 procent vanwege gevoelens van onveiligheid wel eens een les niet bijgewoond en is zo'n 4,5 procent wel eens uit de kantine weggebleven. Bij elkaar gaat het om ongeveer 6 procent van de respondenten. Ongeveer de helft was overigens geen slachtoffer van psychisch-fysiek geweld, althans niet in de periode tussen de zomer- en de kerstvakantie 2001. Figuur 5.7 laat zien dat het veiligheidsgevoel in die groep duidelijk geringer is dan dat in de groep niet-slachtoffers die niet bang waren in de klas of in de kantine.

Cursisten die geen slachtoffer van psychisch-fysiek geweld zijn geweest en die ook niet om redenen van veiligheid uit de klas of de kantine zijn weggebleven, voelen zich in het algemeen duidelijk het veiligst in de vier situaties. Het veiligheidsgevoel van niet-slachtoffers die wel eens uit de klas en/of de kantine zijn weggebleven, omdat die

situatie(s) hen bang maakte, is vergelijkbaar met het gevoel van veiligheid in de groep slachtoffers van psychisch-fysiek geweld de klas en/of de kantine niet hadden gemeden. Het betreft ongeveer 3 procent van de populatie. Bij cursisten die en het slachtoffer zijn geweest van psychisch-fysiek geweld en wel eens uit de klas of de kantine zijn weggebleven, is het veiligheidsgevoel het laagst. Het gaat om ongeveer 3 procent van de populatie.

Figuur 5.7: Gevoel van veiligheid in vier situaties in en rond school: slachtoffers en niet-slachtoffers van psychisch-fysiek geweld onderscheiden naar het al dan niet mijden van de klas of de kantine

Deze resultaten, in combinatie met wat in hoofdstuk 4 al aan de orde is geweest over de gevolgen van psychisch-fysiek geweld, onderstrepen niet alleen dat onveiligheid op of rond instellingen schade kan toebrengen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van cursisten, maar dat ook de opleiding van de cursisten gevaar loopt. Een goed sociaal klimaat op school kan cursisten die zich bedreigd voelen wellicht de nodige steun bieden, tegelijkertijd is de verwachting dat een goed sociaal klimaat een minder goede voedingsbodem is voor het ontstaan en het gedijen van ongewenst gedrag en van geweld.

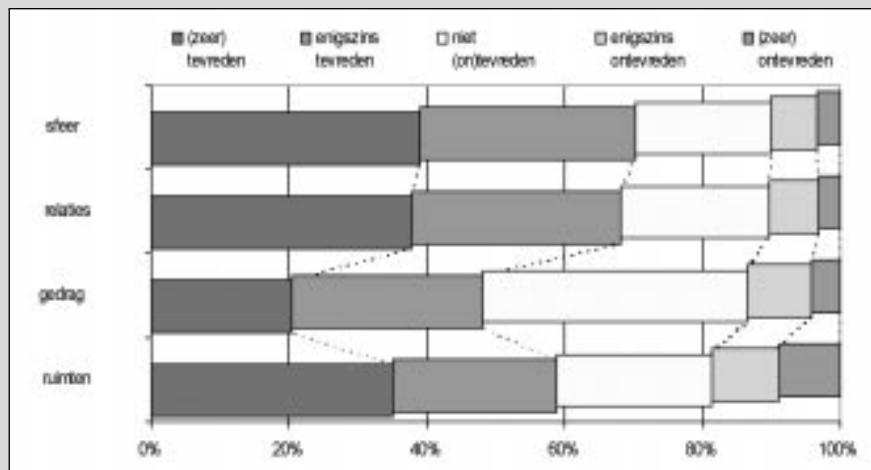
5.2 **Het sociale klimaat**

5.2.1 Tevredenheid over het sociale klimaat

Het sociale klimaat is geoperationaliseerd in vier onderdelen:

- 1 de tevredenheid van cursisten over de sfeer op school;
- 2 de tevredenheid over de onderlinge omgang tussen cursisten en tussen cursisten en docenten, waartoe ook het serieus nemen van de cursisten door docenten behoort;
- 3 de tevredenheid over de mate waarin cursisten, docenten en het overige personeel zich aan gedragsregels en afspraken houden en
- 4 de tevredenheid over het gebouw als sociale ruimte (prettige (pauze)ruimtes en de aankleding en netheid van het gebouw).

Elk onderdeel is geoperationaliseerd in een aantal specifieke aspecten waarover een tevredenheidsoordeel kon worden gegeven op een 7-puntsschaal, lopend van zeer ontevreden (1) naar zeer tevreden (7). De categorieën tevreden en zeer tevreden zijn bij elkaar genomen, evenals de categorieën ontevreden en zeer ontevreden. Figuur 5.8 toont de resultaten.

	(zeer) tevreden %	enigszins tevreden %	niet (on) tevreden %	enigszins ontevreden %	(zeer) ontevreden %	totaal aantal
Sfeer	39,0	31,2	19,6	6,8	3,3	15.688
Relaties	37,8	30,4	21,6	7,1	3,1	15.635
Gedrag	20,3	27,7	38,5	9,2	4,2	15.242
Ruimten*	35,1	23,8	22,6	9,6	8,9	8.312

Figuur 5.8: Tevredenheid over het sociale klimaat

* Dit onderdeel was niet opgenomen in de vragenlijst 2001.

Over de sfeer op school en over de onderlinge relaties bestaat in het algemeen een redelijke mate van tevredenheid; zo'n 70 procent van de deelnemers is in meer of mindere mate daarover tevreden. Ongeveer 10 procent van de deelnemers is ontevreden. De tevredenheid over de mate waarin deelnemers, docenten en personeel zich aan regels en afspraken houden is geringer. Rond de helft van de cursisten is daar tevreden over, terwijl een tamelijk grote groep daar geen uitgesproken oordeel over heeft.

BBL'ers zijn in het algemeen beter te spreken over het sociale klimaat dan deelnemers uit de BOL. Gelet op de ondervertegenwoordiging van de BBL in de steekproef zullen de bovenstaande cijfers een lichte onderschatting zijn van de tevredenheid zoals die in werkelijkheid in de BVE-sector als geheel bij cursisten voorkomt.

5.2.2 Samenhang tussen het sociale klimaat en ongeoorloofd gedrag

Ongeoorloofd gedrag (spijbelen, druggebruik, wapenbezit, verkoop en heling van gestolen spullen), zoals dat in paragraaf 4.1 aan de orde is geweest, kan worden gezien als een ernstige vorm van overtreding van ongeschreven en wellicht in veel instellingen vastgelegde gedragsregels en afspraken. Op locatieniveau is nagegaan of er een samenhang is tussen enerzijds de mate van tevredenheid over het sociale klimaat, in het bijzonder de mate van tevredenheid over het naleven van gedragsregels door cursisten, en anderzijds de mate waarin dat ongeoorloofde gedrag plaatsvond in de periode tussen de zomer- en de kerstvakantie. Voor het ongeoorloofde gedrag zijn twee variabelen vastgesteld: het percentage spijbelaars per locatie en het percentage cursisten dat zich aan een of meer van de overige vormen van ongeoorloofd gedrag had schuldig gemaakt. De locaties zijn gerangordend op basis van het gemiddelde tevredenheidsoordeel betreffende de mate waarin cursisten zich aan afspraken en gedragsregels op school houden. Voor elk van de vier kwartielen zijn gemiddelden berekend voor alle variabelen. De resultaten zijn in Tabel 5.1 opgenomen.

Locaties*	houden aan regels gem**	sfeer op school gem**	sfeer in klas gem**	spijbelaars gem %	ongeoorloofd gedrag gem %
1-ste kwartiel	4,9	5,5	5,8	46,0	15,7
2-de kwartiel	4,6	4,9	5,5	45,6	21,0
3-de kwartiel	4,4	4,8	5,5	50,5	20,1
4-de kwartiel	4,2	4,6	5,3	51,4	22,4

Tabel 5.1: Gemiddelde waarden voor tevredenheid over aspecten sociaal klimaat en gemiddelde percentages voor ongeoorloofd gedrag: resultaten zijn op locatieniveau berekend

* Kwartielindeling op basis van variabele 'tevredenheid over mate waarin cursisten zich aan regels houden.

** 7-puntsschaal met 1=zeer ontevreden en 7=zeer tevreden.

In de 15 locaties met de hoogste de tevredenheid over de mate waarin cursisten zich aan regels en afspraken hielden is het gemiddelde voor die variabele 4,9 (Er is gemeten op een 7-puntsschaal). In de 15 locaties met de laagste tevredenheid is het gemiddelde 4,2. In samenhang met een afnemende tevredenheid loopt ook de tevredenheid over de sfeer in

de instelling terug (van 5,5 naar 4,6). Voor de sfeer in de eigen groep (klas) geldt dat ook, maar in minder mate. Naarmate cursisten zich op school meer aan sociale regels en afspraken houden, ervaren cursisten ook een betere sfeer in de instelling (locatie). Op locatieniveau is de correlatie tussen beide variabelen 0,85. De correlatie met de tevredenheid over de sfeer in de klas is 0,69.

Op locaties waar respondenten het meest tevreden waren over het gedrag van medecursisten en over de sfeer op school is gemiddeld genomen het minst gespijbeld (46 procent) en is ook het percentage cursisten dat zich schuldig heeft gemaakt aan ongewenst gedrag het laagst (bijna 16 procent). Beide percentages zijn het hoogst voor de locaties waar respondenten het minst tevreden waren over het gedrag van medecursisten en over de sfeer op de locatie.

Het is duidelijk dat de gevonden effecten niet groot zijn. Dat is ook te zien aan de correlaties met de beide variabelen voor ongeoorloofd gedrag. Die zijn voor spijbelen en de andere vormen respectievelijk -0,26 en -0,28. Bovendien zijn binnen de kwartielen de onderlinge verschillen op die beide variabelen tamelijk groot, dat wil zeggen: ze zijn soms groter dan de verschillen tussen de vier kwartielen.

Verder moet erop worden gewezen dat de sector E&H sterk is ondervertegenwoordigd in het eerste kwartiel, dus in de groep locaties met de hoogste mate van tevredenheid over het gedrag van cursisten. Omgekeerd is die sector juist oververtegenwoordigd in kwartiel 3 en 4, waar de minste tevredenheid bestond over het gedrag van cursisten.

5.2.3 Samenhang tussen het sociale klimaat en het veiligheidsgevoel

De samenhang tussen het sociale klimaat en het veiligheidsgevoel is geanalyseerd op locatieniveau. Wat betreft het veiligheidsgevoel zijn van elke locatie gemiddelden berekend voor de vier situaties (klas, gebouw, terrein en schoolomgeving) op basis van de gegevens van alle respondenten, inclusief de slachtoffers van psychisch-fysiek geweld. Voor de drie aspecten van het sociale klimaat (sfeer, relaties en gedrag) zijn per locatie eveneens gemiddelden berekend, maar nu zonder de slachtoffers van psychisch-fysiek geweld. Slachtoffers bekijken die aspecten waarschijnlijk toch teveel met een gekleurde bril, waardoor het oordeel wellicht te negatief uitvalt. Aangenomen wordt dat zonder de slachtoffers een 'objectiever' oordeel van die aspecten van het sociale klimaat wordt

verkregen. Tabel 5.2 toont de correlaties tussen enerzijds de tevredenheid over de aspecten van het sociale klimaat en anderzijds het veiligheidsgevoel, het percentage cursisten dat ongeoorloofd gedrag uitvoerde en het percentage slachtoffers van psychisch-fysiek geweld.

Sociaal klimaat	Veiligheidsgevoel				Ongewenst gedrag	
	<i>in de klas</i>	<i>in het gebouw</i>	<i>op het terrein</i>	<i>in omgeving</i>	<i>psych.-fysiek geweld</i>	<i>ongeoorloofd gedrag</i>
	<i>correlatie</i>	<i>correlatie</i>	<i>correlatie</i>	<i>correlatie</i>	<i>correlatie</i>	<i>correlatie</i>
Gedrag*	0,53	0,65	0,61	0,51	-0,34	-0,28
Relaties	0,49	0,49	0,51	0,36	-0,28	-0,27
Sfeer op school	0,57	0,63	0,61	0,46	-0,28	-0,31

Tabel 5.2: Correlatie tussen aspecten van het sociale klimaat enerzijds en het veiligheidsgevoel en ongewenst gedrag anderzijds: resultaten zijn op locatieniveau berekend

* Betreft zowel de mate waarin cursisten als docenten en personeel zich aan regels en afspraken hebben gehouden.

Er is een redelijk hoge samenhang tussen de tevredenheid over het sociale klimaat en het gevoel van veiligheid op de locaties. Wat betreft het sociale klimaat zijn de correlaties het hoogst voor het gedrag en de sfeer op school. Wat betreft het veiligheidsgevoel zijn de correlaties voor het gebouw (gangen en kantine) en het schoolterrein (plein en stalling) het hoogst. Op die plaatsen is de directe controle op het gedrag, zoals in de klas, geringer en komt het dus meer aan op zelfcontrole, terwijl de invloed van buitenstaanders op de veiligheid daar beperkt blijft, in ieder geval ten opzichte van de directe schoolomgeving. Voor die situatie is de samenhang dan ook het laagst.

Op locaties waar cursisten zich binnen het gebouw en op het schoolterrein beter aan de regels houden, afgaande op de tevredenheid daarover, is het veiligheidsgevoel van cursisten ook groter. Hoewel de samenhang met het percentage slachtoffers van psychisch-fysiek geweld middelmatig is ($r=0,34$), wijst dit er toch op dat in scholen waar cursisten zich beter aan regels houden er een tendens is naar minder psychisch-fysiek geweld. In iets geringere mate geldt dat ook voor de mate waarin ongeoorloofd gedrag, zoals onder andere druggebruik en heling, voorkomt.

In Tabel 5.3 komt die samenhang tot uiting in de verschillen tussen locaties die ingedeeld zijn naar de hoogte van de tevredenheid over het gedrag van cursisten, docenten en personeel. In de locaties uit het eerste kwartiel waren respondenten het meest tevreden daarover, in locaties uit het vierde kwartiel het minst. Te zien is dat het veiligheidsgevoel in alle vier de situaties van het eerste naar het vierde kwartiel afneemt en dat het ongewenst gedrag juist toeneemt.

Locaties*	Veiligheidsgevoel				Ongewenst gedrag	
	<i>in de klas</i>	<i>in het gebouw</i>	<i>op het terrein</i>	<i>in omgeving</i>	<i>psych.-fysiek geweld</i>	<i>ongeoorloofd gedrag</i>
	<i>gem.**</i>	<i>gem.**</i>	<i>gem.**</i>	<i>gem.**</i>	<i>gem.**</i>	<i>gem.**</i>
1-ste kwartiel	6,3	6,0	5,9	5,7	11,5	17,6
2-de kwartiel	6,2	5,9	5,8	5,7	12,2	17,9
3-de kwartiel	6,2	5,7	5,6	5,6	13,2	18,7
4-de kwartiel	6,1	5,7	5,5	5,3	16,9	25,1

Tabel 5.3: Gemiddelde waarden voor gevoel van veiligheid in situaties op en rond school en gemiddelde percentages voor ongewenst gedrag: resultaten zijn op locatieniveau berekend

* Kwartielindeling op basis van variabele 'tevredenheid over mate waarin cursisten zich aan regels houden.

** 7-puntsschaal met 1=zeer onveilig en 7=zeer veilig.

6

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

6.1 Samenvatting

Als antwoord op het toegenomen geweld in onze samenleving kwam de overheid in 1998 met de kabinetsnota *Geweld op straat, maatregelen ter voorkoming en bestrijding*. De daarin voorgestelde maatregelen voor het onderwijs sloten aan bij de campagne 'De veilige school' die al in 1995 was gestart. Die campagne beperkte zich echter, met name vanwege de verschillen met het BVE-veld, tot het primair en het secundair onderwijs. In 1999 is daarom op initiatief van het ministerie van OCenW een verkennende studie uitgevoerd naar geweld en veiligheid in de BVE-sector (Broere & Van der Vegt, 2000). Eén van de adviezen uit die studie, een platform voor Veiligheid en geweld in de BVE-sector, is door het ministerie en de Bve Raad overgenomen en in het schooljaar 2000-2001 is het platform zijn werk begonnen. De taak van het platform was het scheppen van voorwaarden voor instellingen binnen de branche om een eigen veiligheidsbeleid op te kunnen zetten. Omdat gegevens over geweld en veiligheid in de BVE-sector ontbraken, zag het platform het als één van haar taken het laten ontwikkelen van een veiligheidsmonitor waarmee zowel het veiligheidsbeleid van de branche als van de afzonderlijke instellingen kon worden verantwoord en waarmee effecten van te nemen beleidsmaatregelen moesten kunnen worden geëvalueerd. CINOP kreeg de opdracht die monitor te ontwikkelen en uit te voeren. Deze rapportage is het verslag van de landelijke uitkomsten van de eerste meting met de monitor Sociale Veiligheid onder deelnemers⁴, de zogenaamde nulmeting. De instellingen hebben in hetzelfde schooljaar waarin ze aan de monitor hebben meegewerkt een eigen instellingsrapportage ontvangen.

⁴ De monitor is ook uitgevoerd onder het personeel van BVE-instellingen. De rapportage daarvan verschijnt begin 2003.

MONITOR

De monitor Sociale Veiligheid is een vragenlijst waarin vier hoofdthema's zijn uitgewerkt:

- 1 ongewenst gedrag;
- 2 het gevoel van veiligheid;

- 3 het sociale (en pedagogische) klimaat en
- 4 het veiligheidsbeleid.

Thema 1 inventariseert voor de periode van de zomer- tot de kerstvakantie eigen ervaringen van cursisten als dader en/of als slachtoffer van ongewenst gedrag op en rond school. Er zijn drie hoofdcategorieën onderscheiden:

- ongeoorloofd gedrag: spijbelen, druggebruik, handel in drugs, wapenbezit en het verkopen en kopen (heling) van gestolen spullen;
- materieel geweld: vandalisme en diefstal;
- psychisch-fysiek geweld: discriminatie, pesten, bedreiging, lichamelijk geweld en seksuele intimidatie en geweld.

Afhankelijk van het soort ongewenst gedrag zijn er doorvragen gesteld naar de frequentie, de plaats (in school of in de omgeving), de pleger of het slachtoffer en naar de aard en/of de gevolgen van het ongewenst gedrag. Met die informatie is de omvang en de ernst van het ongewenst gedrag vast te stellen.

Thema 2 is gericht op het gevoel van veiligheid van cursisten in vier herkenbare situaties: de klas; de rest van het gebouw; het schoolterrein inclusief de stalling en de directe omgeving van de school. Het veiligheidsgevoel is gemeten op een 7-puntsschaal lopend van zeer onveilig tot zeer veilig.

Thema 3 omvat een aantal aspecten van het sociale klimaat: de sfeer, relaties, gedrag (zich houden aan regels en afspraken) en de aantrekkelijkheid van sociale ruimten in school. Elk aspect is verder uitgewerkt en gemeten met een tevredenheidsschaal (1=zeer ontevreden, 7=zeer tevreden).

Met thema 4 is de tevredenheid over het veiligheidsbeleid nagegaan. Dit thema is alleen in de instellingsrapportages opgenomen.

STEKPROEF

Aan de nulmeting die in 2001 en 2002 is uitgevoerd, hebben 31 instellingen met meer dan 60 locaties deelgenomen. Het onderzoek beperkte zich tot de vier sectoren van het beroepsonderwijs⁵ (Economie & Handel, Gezondheidszorg & Welzijn, Techniek en de Groensector). In totaal hebben bijna 16.500 cursisten de monitor ingevuld. Vanwege te weinig deelname is de Groensector niet in de landelijke resultaten opgenomen. Na weging op twee variabelen (geslacht en sector) kon de steekproef als een goede afspiegeling van de populatie worden gezien. De BBL was wel ondervetegenwoordigd, maar dat had geen grote consequenties voor de resultaten.

5 De sector Educatie is niet in het onderzoek opgenomen vanwege een ontoereikende taalvaardigheid Nederlands bij een groot deel van de cursisten uit die sector, in casu allochtone cursisten die aan een cursus Nederlands als tweede taal deelnamen.

RESULTATEN

In Tabel 6.1 tot en met Tabel 6.3 zijn de resultaten samengevat voor het ongewenst gedrag, het gevoel van veiligheid en het sociale klimaat.

Vormen ongewenst gedrag					
ongeoorloofd gedrag		materieel geweld		psychisch-fysiek geweld	
plegers	%	plegers	%	plegers	%
spijbelen	48,3	vandalisme	2,2	discriminatie	5,6
druggebruik	7,1	diefstal	2,5	pesten	7,2
kreeg drugs aangeboden	7,7			bedreiging	1,0
wapenbezit	6,6			lichamelijk geweld	2,9
verkoop gestolen spullen	3,0				
heling	5,7				
		materieel geweld		psychisch-fysiek geweld	
		slachtoffers	%	slachtoffers	%
		vandalisme	6,9	discriminatie	4,8
		diefstal	9,1	pesten	4,0
				bedreiging*	2,5
				lichamelijk geweld	3,1
				seksuele intimidatie	3,7

Tabel 6.1: Overzicht ongewenst gedrag: percentages daders en slachtoffers

* Samenvatting 3 vormen van bedreiging: afpersing, dwingen tot ongewenst gedrag, overige vormen bedreiging.

Situaties	Veilig	Niet (on)veilig	Onveilig
	%	%	%
In de klas	91,2	6,3	2,5
In het gebouw	85,0	11,3	3,7
Schoolterrein/stalling	80,1	14,7	5,1
Schoolomgeving	77,1	16,2	6,6

Tabel 6.2: Gevoel van veiligheid

Aspecten	Tevreden	Niet (on)tevreden	Ontevreden
	%	%	%
Sfeer op school en in groep	70,2	19,6	10,1
Relaties tussen cursisten/met docenten	68,2	21,6	10,2
Zich houden aan regels/afspraken	48,0	38,5	13,4
Aantrekkelijkheid sociale ruimten	58,9	22,6	18,5

Tabel 6.3: Tevredenheid over het sociale klimaat

6.2 Conclusies en aanbevelingen

6.2.1 Onjuiste beeldvorming over de veiligheid in de BVE-sector

Broere en Van der Vegt (2000) concludeerden op basis van gesprekken met medewerkers uit 10 ROC's die nauw betrokken waren bij kwesties van veiligheid en geweld op school, dat er de laatste jaren binnen ROC's een toename is van ongewenst gedrag. Het zou dan vooral gaan om lichtere vormen van geweld, zoals vandalisme en diefstal. Die vermoedens waren in het algemeen gebaseerd op eigen indrukken en ook mede gebaseerd op geregistreerde incidenten of voorvallen. Harde, representatieve cijfers om die vermoedens te onderbouwen ontbraken. De vraag is of die eigen indruk en de geregistreerde gegevens een goed beeld geven van de (toename van de) problematiek.

Uit de veiligheidsmonitor komt namelijk naar voren dat slechts een klein deel van de slachtoffers een voorval op school meldt. Zowel als het gaat om materieel als om psychisch-fysiek geweld had slechts zo'n 15 procent van de slachtoffers gemeld dat ze tussen de zomer- en de kerstvakantie slachtoffer waren geweest van geweld op of rond school. Bovendien had lang niet iedereen dat centraal gemeld, maar varieerde de contactpersoon van de conciërge tot de vertrouwenspersoon en van een docent tot een directielid. Voor zover de indruk van de toename van geweld is gebaseerd op de registratie van incidenten, moet de vraag worden gesteld of dat niet is toe te schrijven aan een verbeterde registratie in de laatste jaren. Onderzoek naar veiligheid en geweld in het voortgezet onderwijs (Mooij, 2001) maakt namelijk duidelijk dat er tussen 1993 en 1999, althans in die sector van het onderwijs, geen toename van ongewenst gedrag heeft plaatsgevonden. Dat geldt voor spijbelen, het gebruik van drugs en voor materieel en psychisch-fysiek geweld (bladzijde 109). Het is mogelijk dat de campagne 'De veilige school', die tussen 1995 en 1999 werd gevoerd, juist een toename heeft voorkomen.

Weliswaar kunnen de uitkomsten van de monitor op dit moment ook geen antwoord geven op de vraag of er in de BVE-sector van een toename van ongewenst gedrag sprake is, omdat, zoals aangegeven het een nulmeting betreft, maar de landelijke cijfers zijn niet zo schrikbarend hoog dat ze een sterke toename in de laatste jaren doen vermoeden.

Het ODIN-project (Prins & Van Strien, 2001) dat in 2000 onder ongeveer 55.000 cursisten uit de BVE-sector onder de naam JOB-enquête is uitgevoerd, heeft ook bijgedragen aan de beeldvorming dat er in BVE-instellingen tamelijk veel geweld voorkomt. Dat is niet in de laatste plaats gebeurd, doordat de media die cijfers ook nog eens op hun eigen manier presenteerden.

In het JOB-onderzoek is niet naar de feitelijke betrokkenheid van cursisten bij ongewenst gedrag gevraagd, maar alleen naar de indruk die er bij hen bestond over de mate waarin geweld op hun school voorkwam. Het percentage cursisten dat dacht dat pesten veel tot heel veel voorkomt, was 9 procent, voor discriminatie was dat 10 procent, voor druggebruik 14 procent en voor diefstal 16 procent. Als die resultaten worden vergeleken met de percentages uit de monitor (Tabel 6.1), dan is snel te zien dat de monitor een duidelijk gunstiger beeld oplevert. De cijfers uit een kleinschaliger onderzoek in vier ROC's (Doets & Neuvel, 2000), waarin bij cursisten ook naar eigen ervaringen met geweld was gevraagd, zijn meer in lijn met de resultaten van de monitor dan met de resultaten uit het ODIN-project.

CONCLUSIE

Het beeld dat er in de BVE-sector sprake is van tamelijk veel geweld, is gebaseerd op indrukken van medewerkers en cursisten. Meer objectieve gegevens, zoals die met de monitor zijn verzameld, maken duidelijk dat er in ieder geval minder geweld in de sector voorkomt dan die beeldvorming doet vermoeden.

AANBEVELING

Om te voorkomen dat een verkeerde beeldvorming kan ontstaan, op basis van indrukken of incidenten, is het belangrijk voor de branche als geheel, maar ook voor de afzonderlijke instellingen om de mate van ongewenst gedrag zo objectief mogelijk vast te leggen. De veiligheidsmonitor is daar een instrument voor, maar ook de registratie van voorvallen en incidenten kan daar een bijdrage aan leveren. De resultaten zullen ook zo openlijk en helder mogelijk naar binnen, maar ook naar buiten moeten worden gecommuniceerd.

6.2.2 Percentages, beeldvorming en beleid

In onderzoek naar geweld worden als het ware koppen geteld. Dat levert uitkomsten op, zoals die in Tabel 6.1 zijn weergegeven. Bijvoorbeeld: 48 procent van de cursisten spijbelt of 5 procent van de cursisten wordt gediscrimineerd. Hoewel de cijfers niet liegen, 5 procent van de respondenten heeft aangegeven te zijn gediscrimineerd, kunnen ze wel een vertekend beeld geven.

Kale cijfers kunnen namelijk tot een onjuiste inschatting van de problematiek leiden en daardoor wellicht tot niet gepaste beleidsmaatregelen of omgekeerd tot het achterwege blijven van gewenste maatregelen. Als in Tabel 6.1 staat dat bijna 4 procent van de cursisten te maken heeft gehad met seksuele intimidatie of seksueel geweld, dan maakt het allereerst nogal wat uit in welke mate medecursisten, personeelsleden of buitenstaanders als dader zijn aangewezen. Maar ook de aard van de intimidatie en de gevolgen voor het slachtoffer zijn van belang. Handmatig gedrag kan ernstigere gevolgen voor het slachtoffer hebben dan seksueel getinte opmerkingen en dat geldt in nog sterkere mate voor aanranding. Het is daarom belangrijk te weten wat er achter de percentages schuil gaat.

In de veiligheidsmonitor zijn voor de meeste vormen van ongewenst gedrag doorvragen gesteld om percentages zo zinnig mogelijk te kunnen interpreteren. De resultaten daarvan zijn ook merendeels in hoofdstuk 4 beschreven.

Met betrekking tot de diverse vormen van *ongeoorloofd gedrag* kan worden gesteld, dat in het algemeen de helft of ruim de helft van degenen die zich schuldig hadden gemaakt aan ongeoorloofd gedrag, dat in een periode van 4 maanden hooguit een aantal keer had gedaan. Zo is tweederde van de spijbelaars (ruim 30 procent van de populatie) niet vaker dan één keer per maand ongeoorloofd uit de les weggebleven. Zo'n 6 à 7 procent van alle cursisten spijbelt daarentegen stelselmatig, dat wil zeggen, blijft wekelijks uit een of enkele lessen weg. Ongeveer 7 procent heeft een wapen mee naar school genomen, maar de helft deed dat niet vaker dan één keer per maand, de helft had (bijna) dagelijks een wapen op zak. Dat betekent dat gemiddeld over de hele populatie ongeveer 4 procent van alle cursisten dagelijks een wapen meeneemt en geen 7 procent. Bij een deel, met name de vrouwelijke deelnemers, is er bovendien sprake van een 'reactief' wapen (een spray). Die groep, en verreweg de meeste wapenbezitters, hebben zelfbescherming als motief voor het meebrengen van een wapen genoemd. Voor druggebruik is het beeld al niet veel anders: meer dan eenderde van de 7 procent druggebruikers gebruikt slechts zeer incidenteel drugs op school, minder dan eenderde (ongeveer 1 à 2 procent van de populatie) doet dat wekelijks één of meer keer. Het gebruik beperkt zich daarbij hoofdzakelijk tot softdrugs.

Ook hier geldt dus dat het percentage van 7 procent een grotere problematiek suggereert dan waar feitelijk sprake van is.

Voor *materieel en psychisch-fysiek geweld* geldt deels hetzelfde. Bij de meesten die gepest of gediscrimineerd zijn, is dat incidenteel gebeurd. In totaal bij minder dan eenderde van de slachtoffers vond het pesten en/of het discrimineren tenminste wekelijks plaats (ongeveer 2 procent van de populatie). Meer dan de helft van alle slachtoffers van die twee vormen van geestelijke intimidatie zeiden er weinig last van te hebben ervaren. Als dus van 7 procent slachtoffers van pesten en discriminatie wordt gesproken, dan wordt daarmee de mate van de problematiek wellicht overschat.

Van de 3 procent die met lichamelijk geweld te maken had, beperkte het geweld zich in het algemeen tot lichte vormen zoals slaan, schoppen, knijpen enzovoort, zonder dat er sprake was van ernstig letsel. Bij één op de vijf slachtoffers was er een wapen in het geding (ongeveer 0,6 procent van de populatie), maar eenderde daarvan (minder dan 0,25 van de populatie) is daar ook door verwond. Van de slachtoffers van seksuele intimidatie (ongeveer 4 procent in de populatie) had de helft te maken met verbaal getinte seksuele opmerkingen, een kwart met handtastelijkheden, terwijl 13 vrouwelijke deelnemers uit de steekproef waren aangerand. Een deel van de intimidaties is door buitenstaanders in de schoolomgeving gepleegd, dat geldt ook voor ruim de helft van de aanrandingen.

CONCLUSIE

In het algemeen zullen kale cijfers over de mate waarin vormen van ongewenst gedrag voorkomen een verkeerd, dat wil zeggen een te negatief, signaal afgeven over de veiligheid in instellingen.

AANBEVELING

Zowel voor de communicatie over de veiligheid naar binnen als naar buiten, maar ook voor het ontwikkelen van beleid, is het voor de branche als geheel en voor de afzonderlijke instellingen belangrijk een zo reëel mogelijk beeld te hebben van de mate van ongewenst gedrag. Dat lukt alleen als verder wordt gegaan dan het louter verzamelen van percentages van ongewenst gedrag.

6.2.3 Veiligheid en de doorstroom vanuit het voortgezet onderwijs

De stelling kan worden verdedigd dat elk voorval van geweld (binnen het onderwijs) een voorval teveel is. Dat uitgangspunt kan een richtinggevende gedachte zijn bij het ontwikkelen van veiligheidsbeleid in een instelling. Het zou van weinig werkelijkheidszin getuigen door de ogen te sluiten voor wat er in de rest van de samenleving gebeurt. Politie cijfers en onderzoek (Van der Laan e.a., 1998) duiden erop dat de jeugdcriminaliteit is toegenomen.

Een belangrijke vraag is welke maatstaf moet worden gehanteerd om vast te stellen dat er (te)veel geweld op een school voorkomt. Zoals aangegeven moeten intrinsieke maatstaven daarin zeker een rol spelen, maar bepaalde referentiepunten kunnen helpen richting te geven aan het beleid.

Eén van de functies van de veiligheidsmonitor is om instellingen in de BVE-sector een spiegel voor te kunnen houden hoe het (in vergelijkbare situaties) in andere instellingen met de veiligheid staat. In de instellingsrapportages is de eigen situatie dan ook vergeleken met het landelijk beeld. Instellingen uit de vier grote steden konden tevens hun resultaten vergelijken met het gemiddelde beeld in de vier grote steden.

Voor de BVE-sector als geheel kan informatie over geweld en veiligheid in andere sectoren zo'n spiegeelfunctie vervullen, zij het dat karakteristieke verschillen tussen sectoren in de gaten moeten worden gehouden. In het geval van een vergelijking met het voortgezet onderwijs, krijgt zo'n vergelijking verdere betekenis vanuit het perspectief van de doorstroom en de toegankelijkheid. Als de veiligheid binnen de BVE-sector aanmerkelijk geringer zou zijn dan in het voortgezet onderwijs, dan kan dat leerlingen en hun ouders ervan weerhouden een keuze te maken voor het middelbaar beroeps-onderwijs, zeker in situaties waar alternatieve routes mogelijk zijn, zoals na de theoretische leerweg in het vmbo.

Het onderzoek dat Mooij (2001) in het kader van de evaluatie van de campagne 'De veilige school' heeft gedaan naar geweld en veiligheid in het voortgezet onderwijs biedt de mogelijkheid cijfermatig een vergelijking te maken tussen de BVE-sector en het voortgezet onderwijs. Hoewel er verschillen zijn in operationalisering van begrippen, laten de resultaten zich toch goed vergelijken. Te meer ook, omdat in het onderzoek van Mooij het ongewenst gedrag over nagenoeg dezelfde periode van het schooljaar is geïnventariseerd als in de nulmeting met de veiligheidsmonitor.

Globaal gezien komt de BVE-sector bij die vergelijking niet ongunstig uit de bus: de mate van ongewenst gedrag is in de BVE-sector namelijk eerder iets geringer dan groter. Dat

geldt niet voor alle vormen van ongewenst gedrag. Zo wordt er in de BVE-sector door twee keer zoveel cursisten gespijbeld als in het voortgezet onderwijs: ongeveer de helft van de cursisten uit het middelbaar beroepsonderwijs spijbelt wel eens tegenover ongeveer een kwart van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. Geringe, maar niet systematische afwijkingen zijn er voor wapenbezit (ongeveer 7 procent om 8 procent in het voortgezet onderwijs) en voor druggebruik op school (7 procent om ongeveer 6 procent in het voortgezet onderwijs). Het materieel geweld is in de BVE-sector wel aanzienlijk minder dan in het voortgezet onderwijs: in de BVE-sector heeft 6 procent van de cursisten te maken met vandalisme (vernietiging of kwijt maken van eigendommen) en 9 procent met diefstal. Die percentages steken gunstig af bij die Mooij opgeeft voor het voortgezet onderwijs: van 18 procent van de leerlingen waren spullen vernield, van 25 procent waren eigendommen kwijt gemaakt en 21 procent had te maken gehad met diefstal.

Het psychisch-fysiek geweld is in de BVE-sector ook lager dan in het voortgezet onderwijs. Dat geldt voor vrijwel alle vormen zoals die in Tabel 6.1 zijn genoemd. Mooij vermeldt voor pesten 31 procent, voor bedreiging met geweld en chantage respectievelijk 6 en 10 procent, voor lichamelijk geweld 13 procent en voor seksuele intimidatie (handtastelijk gedrag) respectievelijk 10 en 14 procent bij jongens en bij meisjes. Zo'n 3 procent was door een wapen gewond geraakt. In de BVE-sector is dat over een vergelijkbare periode nauwelijks voorgekomen (ongeveer 0,25 procent van de cursisten had dat gemeld).

Enige relativering van die verschillen lijkt nodig. Pubers gaan anders met elkaar om dan jongeren die al de volwassenheid naderen of volwassen zijn. Voor veel leerlingen zal het 'geweld' vermoedelijk een geringere impact hebben, zoals dat deels ook voor cursisten in de BVE-sector het geval is (zie hiervoor). Mooij wijst er bijvoorbeeld al op dat het bij veel leerlingen die waren gepest plagerijtjes betrof. Hoewel het veiligheidsgevoel door Mooij op een andere schaal is gemeten dan in de veiligheidsmonitor, duiden die resultaten er ook op dat relatief veel leerlingen niet al teveel last hebben ervaren van het ongewenste gedrag.

Ook als daar rekening mee wordt gehouden, dan blijft de mate van materieel en psychisch-fysiek in het voortgezet onderwijs toch hoger dan in de BVE-sector.

CONCLUSIE

In de BVE-sector komt minder ongewenst gedrag voor dan in het voortgezet onderwijs, terwijl de ernst van het geweld in ieder geval ook niet groter is dan in het voortgezet onderwijs. Voor de doorstroom naar het middelbaar beroepsonderwijs mag de veiligheidssituatie in de BVE-sector dan ook niet als een extra drempel in de studiekeuze

van vmbo'ers worden ervaren. Het zou echter onjuist zijn, als de BVE-sector de resultaten uit het voortgezet onderwijs aangrijpt om een minder actief veiligheidsbeleid te voeren.

AANBEVELING

Voor zover zich op grond van recente incidenten of op grond van publiciteit een negatief beeld in het voortgezet onderwijs heeft ontwikkeld over de veiligheid in de BVE-sector, is het belangrijk om, bijvoorbeeld in het kader van voorlichtings- en begeleidingsactiviteiten inzake studie- en beroepskeuze de veiligheid onder de aandacht te brengen.

6.2.4 Veiligheid op school en in de schoolomgeving

In het onderzoek is het veiligheidsgevoel van cursisten in vier schoolsituaties nagegaan. De klas of de lessituatie wordt door cursisten in het algemeen als de meest veilige plek ervaren. Ruim 90 procent voelt zich daar veilig, terwijl 2,5 procent van de cursisten zich in de klas enigszins tot zeer onveilig voelt. Het gevoel van veiligheid loopt systematisch terug als van de veilige omgeving van de klas naar de schoolomgeving wordt gegaan. Buiten de poort voelen cursisten zich gemiddeld genomen het minst veilig. Dat uit zich zowel in een veel lager percentage cursisten dat zich veilig voelt (20 procent lager dan in de klas), alsook in een ruime verdubbeling van het percentage dat zich onveilig voelt. Een dergelijke trend is ook, ondanks ietwat andere operationalisering, in ander onderzoek gevonden in de BVE-sector (Doets & Neuvel, 2000; Prins & Van Strien, 2001) en eveneens in het voortgezet onderwijs (Mooij, 2001).

Dat de schoolomgeving als minder veilig wordt ervaren kan een aantal oorzaken hebben. In de eerste plaats is er minder controle vanuit school op cursisten die van zins zijn psychisch-fysiek geweld tegen medecursisten te gebruiken. In de tweede plaats zijn er de buitenstaanders. Direct buiten de poort is de kans op een confrontatie met buitenstaanders groter dan binnen de poort. Bij bijna 80 procent van de cursisten die alleen in de directe omgeving van de school met lichamelijk geweld te maken hadden gehad, was de dader een buitenstaander, terwijl omgekeerd dat bij minder dan 10 procent van de cursisten het geval was die alleen binnen de poort het slachtoffer waren geweest van lichamelijk geweld. In de derde plaats speelt een deel van het ongeoorloofde gedrag, zoals druggebruik, handel in drugs en heling zich buiten de schoolpoort af. Betrokkenheid bij dat soort gedrag vergroot ook de kans om slachtoffer te worden van geweld.

De relatie tussen het gevoel van veiligheid en geweld in de schoolomgeving is in de vier grote steden het sterkst. Daar is het percentage cursisten dat slachtoffer is psychisch-

fysiek geweld aanzienlijk hoger dan in de rest van het land (17 om 12 procent), terwijl daar ook één op de drie slachtoffers van lichamelijk geweld direct buiten de poort klappen heeft gekregen of is mishandeld tegenover één op de vijf in de rest van het land. Verder is het percentage cursisten dat zich in de vier grote steden in de schoolomgeving onveilig voelt eveneens aanzienlijk hoger: voor slachtoffers zijn de percentages 26 om 15 procent en voor niet-slachtoffers 11 om 4 procent. Tenslotte hebben slachtoffers van lichamelijk geweld uit de vier grote steden relatief vaker met buitenstaanders als dader te maken gehad (45 om 36 procent).

CONCLUSIE

Buiten de poort is het gevoel van onveiligheid bij cursisten het grootst. Dat onveiligheidsgevoel blijkt samen te hangen met de mate van geweld in de schoolomgeving. Waar dat groter is, zoals met name in de vier grote steden, neemt het gevoel van onveiligheid in de omgeving van de school verder toe.

AANBEVELING

Instellingen, met name in de vier grote steden, moeten er op bedacht zijn, dat een deel van de veiligheidsproblematiek buiten de poort ligt. Het zou onjuist en onverstandig zijn als instellingen zich aan de verantwoordelijkheid onttrekken om naar een oplossing van de problematiek te zoeken. Instellingen die te maken hebben met relatief veel geweld op hun stoep, zullen samenwerking moeten zoeken met de gemeente, de politie, maar wellicht ook met het bedrijfsleven in de buurt of met nabijgelegen scholen.

6.2.5 Spijbelen en ander ongewenst gedrag

Bijna de helft van de cursisten spijbelt meer of minder vaak. Bij de meesten blijft het beperkt tot hooguit een les of enkele lessen per maand. Zo'n 6 à 7 cursisten blijft veel frequenter weg uit lessen. Tussen spijbelgedrag en andere vormen van ongeoorloofd gedrag is een zekere samenhang. Oorzakelijke verbanden zijn moeilijk aan te geven. Het is mogelijk dat spijbelaars, doordat ze in of om de school rondhangen, eerder met ongeoorloofd gedrag in aanraking komen. Ook het omgekeerde is denkbaar, dat iemand tot spijbelen wordt aangezet door medecursisten of buitenstaanders die betrokken zijn bij ongewenst gedrag.

Dat er een wisselwerking is kan opgemaakt worden uit verschillen tussen groepen (klassen). Enerzijds zijn er groepen (klassen) waar niet of nauwelijks ongewenst gedrag voorkomt, anderzijds zijn er groepen waar de helft van de cursisten met één of meer

vormen van ongewenst gedrag te maken heeft gehad. Die groepen zijn vooral te vinden in de sectoren Economie & Handel en Techniek. Ook tussen locaties zijn er aanmerkelijke verschillen in de mate waarin vormen van ongeoorloofd gedrag voorkomen. In ieder geval neemt de kans op frequent spijbelen toe als cursisten geen duidelijk beroepsperspectief hebben, als ze een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt of als ze ontevreden zijn over hun opleiding. Goede begeleiding in de studie- en beroepskeuze en aantrekkelijk, uitdagend onderwijs lijken daarmee een rol te kunnen spelen in het voorkomen van spijbelen en daarmee indirect aan ander ongewenst gedrag.

CONCLUSIE

Spijbelen is één van de factoren die samenhangt met andere vormen van ongeoorloofd en ongewenst gedrag. De aanpak van met name frequent spijbelen is sowieso gewenst en kan wellicht tegelijkertijd een bijdrage leveren aan het voorkomen van ongewenst gedrag. Dat de aanpak van spijbelen meer vereist dan een strenger toezicht heeft de relatie tussen spijbelen en de waardering van de opleiding duidelijk gemaakt.

AANBEVELING

Een dubbel sporig beleid is nodig om het ongeoorloofd verzuim en daarmee indirect ook ander ongewenst gedrag aan te pakken. Enerzijds zullen cursisten die spijbelen sneller vanuit school moeten worden benaderd om te achterhalen wat de redenen van het verzuim zijn. Een ‘bureaucratische’ aanpak zal ontoereikend zijn. Gezien de redenen van frequente spijbelaars om weg te blijven, zullen gesprekken met een studiebegeleider of mentor noodzakelijk zijn om door te dringen tot de echte redenen van het verzuim. Een verbetering van de studie- en beroepskeuze-begeleiding, niet alleen voorafgaand aan de instroom, kan een bijdrage leveren in het terugdringen van spijbelgedrag. Een goede aanpak daarvan houdt in dat er op geregelde tijden contact is tussen studiebegeleiders en cursisten, waardoor ontevredenheid over de opleiding al in een vroeg stadium kan worden onderkend.

6.2.6 Verschillen en de strategie van de Bve Raad

De mate waarin de problemen zich voordoen verschilt tussen sectoren. In de sector Techniek en in de sector Economie & Handel is duidelijk meer ongewenst gedrag geconstateerd dan in de sector Gezondheidszorg & Welzijn. Deels hangt dat samen met verschillen in de samenstelling van de populaties en de grotere betrokkenheid van mannelijke cursisten bij ongewenst gedrag. Het geslacht van de cursisten verklaart niet alle

verschil. Cultuurverschillen tussen de sectoren dragen ook bij aan de mate waarin ongeoorloofd gedrag en vormen van geweld zich voordoen. Er is ook een verschil geconstateerd tussen de vier grote steden en de rest van het land. Daar bleek de omgeving van de school een belangrijke rol te spelen. Uit de verdere analyses in het rapport bleken er grote verschillen tussen locaties. Andere factoren dan het verschil in de samenstelling van de schoolbevolking, cultuurverschillen tussen sectoren of verschillen in de plaats van vestiging spelen daarbij ongetwijfeld een rol. Een factor waar bijvoorbeeld aan gedacht kan worden, is de kwaliteit van de studiebegeleiding, die hiervoor ter sprake is geweest.

CONCLUSIE

De oorzaken voor ongewenst gedrag en de condities waaronder ongewenst gedrag kan gedijen, blijken zeer uiteenlopend te zijn. Instellingen zullen niet alleen moeten inventariseren in welke mate ongewenst gedrag zich voordoet, maar ook waar dat precies gebeurt. Binnen instellingen blijken er namelijk ook grote verschillen tussen locaties, deels samenhangend met bovengenoemde factoren, te bestaan. Een adequate aanpak van ongewenst gedrag betekent maatwerk, niet alleen tussen instellingen, maar ook binnen instellingen. De insteek van het *Platform Veiligheid en geweld BVE* om een voorwaarden-scheppende functie voor de instellingen te vervullen, is gezien de bevindingen een juiste keuze geweest. De problematiek en de oorzaken van de problemen verschillen te sterk om van bovenaf algemene, adequate beleidsmatige oplossingen te kunnen aanreiken.

AANBEVELING

In de verdere ontwikkeling van het veiligheidsbeleid in de BVE-sector is het van belang de door het platform ingeslagen weg voort te zetten. Het stimuleren van samenwerking tussen instellingen met een gelijke problematiek is daarbij nuttig. De veiligheidsmonitor kan daar ook een functie in vervullen. Gedeeltelijk is dat al gedaan door onderscheid te maken tussen de vier grote steden en de rest van het land. De voortzetting van de monitor zal er mede op gericht moeten zijn ook andere, bijvoorbeeld regionale verschillen, op te sporen en in kaart te brengen.

Literatuur

Broere, M. & M. van der Vegt (2000). *Veiligheid en geweld in de BVE-sector :Tijd voor beleid*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

Doets, C. & J. Neuvel (2000). *Geweld binnen ROC's : Een eerste verkenning*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

Laan, P. van der, A.A.M. Essers, G.L.A.M. Huijbregts, E.C. Spaans (1998). *Ontwikkeling van Jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996 : Een tussentijds verslag. Onderzoeksnotities 1998/5*. Den Haag: WODC.

Mooij, T. (1994). *Leerlinggeweld in het voortgezet onderwijs : Sociale binding van scholieren*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen. Katholieke Universiteit Nijmegen.

Mooij, T. (2001). *Veilige scholen en (pro)sociaal gedrag : Evaluatie van de campagne 'De veilige school' in het voortgezet onderwijs*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen. Katholieke Universiteit Nijmegen.

Prins, J.B.A. & O.A. van Strien (2001). *De nieuwe JOB-Norm*. Amsterdam: JongerenOrganisatie Beroepsonderwijs.

1 Bijlage De BVE-sector

BVE staat voor middelbaar beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Samen bedienen deze onderwijsvormen een breed scala van doelgroepen. Met hun veelzijdig onderwijsaanbod leveren zij een belangrijke bijdrage aan de economische groei en de sociale samenhang in Nederland.

De BVE-sector telt 600.000 deelnemers en 46.000 werknemers verdeeld over 74 onderwijsinstellingen die bestaan uit regionale opleidingscentra, agrarische opleidingscentra en vakscholen. De regionale opleidingscentra verzorgen middelbaar beroepsonderwijs in drie sectoren: techniek, economie en dienstverlening en gezondheidszorg. Daarnaast verzorgen zij educatie voor volwassenen. De agrarische opleidingscentra verzorgen voorbereidend middelbaar en middelbaar beroepsonderwijs in de agrarische sector en in de levensmiddelentechnologie. De opleidingen voor specifieke branches worden verzorgd door vakscholen, zoals opleidingen voor grafici, slaggers, schilders, meubelmakers, instrumentmakers, de visserijbranche en de branche voor scheepvaart en transport.

De Nederlandse economie heeft voortdurend behoefte aan een instroom van nieuwe, goed gekwalificeerde vakmensen op verschillende niveaus. Met een breed scala aan beroepsopleidingen in twee leerwegen en met vier opleidingsniveaus levert het middelbaar beroepsonderwijs een fors deel van deze instroom.

Het middelbaar beroepsonderwijs is bedoeld voor jongeren vanaf 16 jaar. Zij kunnen kiezen uit een theoretische leerweg (beroepsopleidende leerweg, afgekort: BOL) of werkend leren (beroepsbegeleidende leerweg, kortweg BBL).

De duur van de opleidingen loopt uiteen van een half jaar tot vier jaar, afhankelijk van het niveau van de opleiding. Het middelbaar beroepsonderwijs kent vier opleidingsniveaus:
niveau 1: assistentenopleiding;
niveau 2: basisberoepsopleiding tot beginnend beroepsbeoefenaar;

niveau 3: vakopleiding tot zelfstandig beroepsbeoefenaar;
niveau 4: middenkaderopleiding en specialistenopleiding.

De doelgroep van de BVE-sector beperkt zich niet tot jongeren. Voor volwassenen vanaf 18 jaar die door omstandigheden niet de mogelijkheid hadden om zichzelf te ontplooiën, biedt de volwasseneneducatie verschillende programma's. Volwassenen die op latere leeftijd een tweede kans willen in het algemeen voortgezet onderwijs of na aanvullend onderwijs een beroepsopleiding willen gaan volgen, kunnen terecht in de volwasseneneducatie. Daarnaast verzorgt de volwasseneneducatie inburgeringscursussen voor nieuwkomers in Nederland en beroepsopleidingen en tweedekansonderwijs voor herintreders op de arbeidsmarkt.

Bijlage 2

Vragenlijst Veiligheidsmonitor cursisten

Veiligheidsmonitor Cursisten

Brinnummer instelling	
Locatienummer	

Korte toelichting

Het doel van de veiligheidsmonitor voor cursisten

Een belangrijke taak voor de school is te zorgen voor een prettige en veilige omgeving. Dat lukt niet altijd. Bijvoorbeeld, omdat er soms wordt gediscrimineerd of gepest, of omdat er spullen worden gestolen. Misschien valt het mee, maar misschien valt het wel tegen. Je school wil daarom graag weten hoe het met de veiligheid op school is. Als het nodig is, kunnen er maatregelen worden genomen om de veiligheid te verbeteren.

Het is daarom belangrijk dat je de vragenlijst zo goed en zo eerlijk mogelijk invult. Het is niet in te vullen. Niemand komt dus aan de weet wat jij hebt ingevuld. Als je de vragenlijst hebt ingevuld kun je hem in de envelop doen. De envelop wordt dichtgeplakt naar CINOP verstuurd.

Periode van september tot de Kerstvakantie

De vragen gaan over de periode na de zomervakantie tot de Kerstvakantie 2001. Over die periode wordt je gevraagd of je daarin op of in de omgeving van school te maken hebt gehad met geweld of ongewenst gedrag.

In sommige vragen staat iemand van je school. Bijvoorbeeld: Heeft iemand van je school weleens iets van je vernield? Met iemand van je school worden zowel cursisten als personeelsleden bedoeld. Dit geldt voor iedereen die op school werkt: docenten, conciërges, mensen op de receptie of administratie, enz.

Antwoorden door een kruisje in een hokje te zetten.

↓

Goed	Niet goed
☒	☐

Enkele gegevens over jezelf en je opleiding

Wil je de volgende gegevens over jezelf invullen?

A01 1 Man 2 Vrouw

A02 Je leeftijd: _____ jaar

A03 Je geboorteland: 1 Nederland 2 Een ander land

A03b Geboorteland van je vader: 1 Nederland 2 Een ander land

A03c Geboorteland van je moeder: 1 Nederland 2 Een ander land

A03d Reken je jezelf tot een allochtone bevolkingsgroep?

1 Ja 2 Nee

B01 In welke richting volg jij je opleiding?

- 1 Educatie → Ga naar Vraag B 01
- 2 Economie
- 3 Handel
- 4 Horeca en Toerisme
- 5 Gezondheidszorg (o.a. Verpleging, tandartsassistentie)
- 6 Welzijn (na SPW, sport/CIOS)
- 7 Techniek (Douw, Werktuigbouw, Metaal, InstallatieT, Lab/ProcessT, Motorvoertuig, Transport&Logistiek)
- 7 Grafisch
- 8 Groensector (AOC)
- 10 Anders, _____

B02 Op welk niveau volg je een opleiding?

- 1 Niveau 1: Assistentopleiding
- 2 Niveau 2: Basisberoepsopleiding
- 3 Niveau 3: Vakopleiding
- 4 Niveau 4: Middenkaderopleiding / Specialistenopleiding

B03 In welke leerweg volg jij je opleiding?

- 1 BBL: je gaat 4 of 5 dagen per week naar school
- 2 BBL: je gaat 1 of 2 dagen per week naar school en je werkt 3 of 4 dagen

B04 In welk jaar van je opleiding op deze school zit je nu?

1 1° jaar 2 2° jaar 3 3° jaar 4 4° jaar 5 5° jaar 6 6° jaar

B05 Weet je al wat voor soort werk je na je opleiding wilt gaan doen?

1 Ja 2 Deels 3 Nee

B06 Hoe goed past je opleiding bij het soort werk dat je na je opleiding wilt gaan doen?

1 Goed 2 Redelijk 3 Slecht

Discrimineren

Bijvoorbeeld vanwege huidskleur, geloof, geslacht of seksuele voorkeur iemand belachelijk maken of dwars zitten.

C01 Ben jij van september tot de Kerstvakantie op school of op weg naar/van school weleens gediscrimineerd door iemand van je school?

1 Ja

2 Nee

C01a Door wie ben je gediscrimineerd? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist van je school
 Iemand van het personeel

C01b Hoe vaak ben je gediscrimineerd?

- 1 Hooguit een keer per maand
 2 Een aantal keer per maand
 3 Elke week wel enkele keren
 4 (Bijna) dagelijks

C01c Wat is de reden dat je werd gediscrimineerd? (Meer antwoorden mogelijk)

- Vanwege je afkomst (je huidskleur, je geboorteland of dat van je ouders)
 Vanwege je geloof
 Omdat je je anders gedraagt / er anders uitziet
 Vanwege je geslacht (omdat je een jongen of een meisje bent)
 Vanwege je seksuele geaardheid (homoseksualiteit)
 Een andere reden: _____

C01d Welke invloed had het op je? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had er weinig last van
 Je voelde je daardoor een tijd lang rot
 Je durfde daardoor haast niet meer naar school
 Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest
 Je wilde daardoor met je opleiding stoppen
 Andere negatieve gevolgen

C02 Heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie op school of op weg naar/van school weleens iemand van je school gediscrimineerd, of heb je daaraan meegedaan?

1 Ja

2 Nee

C02a Wie heb jij gediscrimineerd? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
 Iemand van het personeel

C02b Hoe vaak heb je dat gedaan?

- 1 Hooguit een keer per maand
 2 Een aantal keer per maand
 3 Elke week wel enkele keren
 4 (Bijna) dagelijks

Pesten

Iemand bewust pesten of treiteren.

C03

Ben je van september tot de Kerstvakantie op school of op weg naar/van school gepest door iemand van school?

1 Ja

2 Nee

C03a Door wie ben je gepest? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel

C03b Hoe vaak ben je gepest?

- 1 Hooguit een keer per maand
- 2 Een aantal keer per maand
- 3 Elke week wel enkele keren
- 4 (Bijna) dagelijks

C03c Wat is de reden dat je werd gepest? (Meer antwoorden mogelijk)

- Vanwege je afkomst (je huidskleur, je geboorteland of dat van je ouders)
- Vanwege je geloof
- Omdat je je anders godraagt / or anders uitziet
- Vanwege je geslacht (omdat je een jongen of een meisje bent)
- Vanwege je seksuele voorkeur (homoseksualiteit)
- Vanwege een eerdere ruzie
- Een andere reden: _____

C03d Welke invloed had het op je? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had er weinig last van
- Je voelde je daardoor een tijd lang rot
- Je durfde daardoor haast niet meer naar school
- Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest
- Je wilde daardoor met je opleiding stoppen
- Andere negatieve gevolgen

C04

Heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie op school of op weg naar/van school weleens iemand van school gepest, of heb je daaraan meegedaan?

1 Ja

2 Nee

C04a Wie heb je gepest? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel

C04b Hoe vaak heb je dat gedaan?

- 1 Hooguit een keer per maand
- 2 Een aantal keer per maand
- 3 Elke week wel enkele keren
- 4 (Bijna) dagelijks

Spijbelen Zonder reden uit de les weg blijven.

C05 Ben je van september tot de Kerstvakantie wleens zonder reden uit de les weggebleven?

1 Ja

2 Nee

C05a Hoe vaak is dat gebeurd?

- 1 1 tot 5 lessen
 2 6 tot 10 lessen
 3 11 tot 25 lessen
 4 Meer dan 25 lessen

C05b Om welke lessen ging het?

- Les van een bepaalde docent of bepaalde docenten
 Willekeurige lessen

C05c Waarom ben je weggebleven? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had gewoon geen zin
 Je had die lessen niet nodig
 Je wilde zo een docent pesten
 De docent gaf saai of slecht les
 Het vak interesseerde je niet / de opleiding boeit je niet
 Omdat je gepest, gediscrimineerd of bedreigd werd
 Om iemand van je familie te helpen
 Vanwege (betaald) werk dat je doet
 Een andere reden

C05d Waar was je toen je spijbelde? (Meer antwoorden mogelijk)

- School(kantine) of terrein 1 Nooit 2 Soms 3 Vaak
 Omgeving van school 1 Nooit 2 Soms 3 Vaak
 Ergens anders 1 Nooit 2 Soms 3 Vaak

Druggebruik

C06 Heb jij van september tot de Kerstvakantie wleens drugs gebruikt?

1 Ja

2 Nee

C06a Welk soort drugs? (Meer antwoorden mogelijk)

- Soft drugs
 Hard drugs
 Je weet niet of het soft of hard drugs waren

C06b Waar heb je dat gedaan en Hoe vaak ongeveer?

Waar?	1	2	3	4
☐ In school(terrein)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
☐ Omgeving school	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
☐ Ergens anders	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4

Vandalisme

Opzettelijk iets beschadigen, vernielen of kwijt maken.
Als het diefstal was, dan hier niet invullen

C07 Heeft iemand van school van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens opzettelijk iets van jou beschadigd, vernield of kwijt gemaakt?

1 Ja

2 Nee

C07a Wie heeft dat gedaan? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel
- Iemand van buiten de school
- Je weet het niet

C07b Wat is er beschadigd, vernield of kwijt gemaakt?

- Schoolspullen (boeken, schriften, pennen, tas, enz)
- Kleding of andere persoonlijke zaken (horloge, telefoon, enz)
- Je fiets, scooter, motor of auto
- Iets anders

C07c Hoe vaak is zoiets in die periode gebeurd?

_____ keer

C07d Hoe groot denk je dat de schade voor jou is?

_____ gulden

C08 Heb jij in die periode op school of op weg naar/van school weleens opzettelijk iets van iemand of van de school beschadigd, vernield, beklad of kwijt gemaakt?

1 Ja

2 Nee

C08a Van wie waren die spullen? (Meer antwoorden mogelijk)

- Van een cursist
- Iemand van het personeel
- Van de school

C08b Wat heb je vernield, beklad of kwijt gemaakt? (Meer antwoorden mogelijk)

- Schoolspullen (boeken, schriften, pennen, tas, enz)
- Kleding of andere persoonlijke spullen (horloge, telefoon, enz)
- Een fiets, scooter, motor of auto
- Eigendommen van de school
- Schoolgebouw

C08c Hoe vaak heb je zoiets in die periode gedaan?

_____ keer

Afpersing

Onder dwang of bedreiging geld of spullen moeten afgeven

C10 Ben je van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens afgeperst of is dat weleens bij jou geprobeerd?

1 Ja

2 Nee

C09a Wie hoeft dat gedaan? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
 Iemand van het personeel
 Iemand van buiten de school

C09b Wat is er van je afgeperst of geprobeerd? (Meer antwoorden mogelijk)

- Geld (ook als je bent gedwongen iets te kopen voor die persoon)
 Persoonlijke zaken (kleding, horloge, mobieltje, enz)
 Drugs
 Iets anders

C09c Waar ben je afgeperst? en Hoe vaak van september tot Kerstvakantie?

- In school/op schoolterrein _____ keer
 In de omgeving school _____ keer

C09d Ben je bij die afpersing(en) ook weleens met een wapen bedreigd?

- 1 Ja
 2 Nee

C09e Welke invloed had(den) die afpersing(en) op je? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had er weinig last van
 Je voelde je daardoor een tijd lang rot
 Je durfde daardoor haast niet meer naar school
 Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest
 Je wilde daardoor met je opleiding stoppen
 Andere negatieve gevolgen

C10 I heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie weleens iemand van je school afgeperst of dat geprobeerd te doen?

1 Ja

2 Nee

C10a Van wie? (Meer antwoorden mogelijk)

- Van een cursist
 Iemand van het personeel

C10b Hoe vaak heb je dat in die periode gedaan?

_____ keer

Diefstal

Het gaat om dingen die zijn gestolen.
Niet om dingen die zijn kwijtgeraakt, verloren of afgeperst.

C11 Is er van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school iets (geld of spullen) van jou gestolen ?

1 Ja

2 Nee

C11a Wat is er van je gestolen? (Meer antwoorden mogelijk)

- Geld (of je bankpas)
- Schoolspullen (boeken, rekenmachine, pennen, enz)
- Kleding en andere persoonlijke zaken (horloge, mobieltje, enz)
- Je fiets, scooter, motor of auto
- Iets anders

C11b Waar is het gestolen? en Hoe vaak van september tot Kerstvakantie?

- In school/op schoolterrein _____ keer
- In de omgeving school _____ keer

C11c Hoe groot denk je dat de schade voor jou is?

_____ gulden

C12 Heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie op school weleens iets gestolen?

1 Ja

2 Nee

C12a Van wie? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel
- De school

C12b Wat heb je gestolen? (Meer antwoorden mogelijk)

- Geld (of een bankpas)
- Schoolspullen (boek, pennen, rekenmachine, enz)
- Persoonlijke zaken (kleding, horloge, mobieltje, enz)
- Een fiets, scooter, motor of auto
- Iets uit de kantine (drink, snoep, eten)
- Eigendommen van de school
- Iets anders

C12c Hoe vaak heb je dat in die periode gedaan?

_____ keer

Heling

Iets kopen waarvan je bijna zeker weet dat het is gestolen.
Het hoeven geen spullen te zijn die op school zijn gestolen.

C13 Heb jij van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens iets te koop aangeboden gekregen of weleens iets van iemand iets gekocht, waarvan je wist of kon weten dat het was gestolen?

1 Ja

2 Nee

C13a Wie bood het je te koop aan / van wie gekocht? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
 Iemand van het personeel
 Iemand van buiten de school

C13b Waar ging het om? (Meer antwoorden mogelijk)

- Gekopieerde cd's / software
 Spullen die je voor school nodig hebt
 Persoonlijke spullen zoals kleding, mobieltje, horloge, enz.
 Een fiets / scooter
 Iets anders

C13c Waar is het aangeboden? en Hoe vaak van september tot Kerstvakantie?

- In school/op schoolterrein _____ keer
 In de omgeving school _____ keer

C13d Heb je dat soort aangeboden spullen ook weleens gekocht?

- 1 Ja
 2 Nee

C14 Heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie aan iemand op school weleens gestolen spullen te koop aangeboden?

1 Ja

2 Nee

C14a Aan wie? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
 Iemand van het personeel

C14b Hoe vaak heb je dat in die periode gedaan?

_____ keer

Gedwongen worden tot ongewenst of strafbaar gedrag

C15 Ben jij van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens gedwongen tot ongewenst gedrag, zoals pesten, drugverkoop, diefstal, vandalisme, enz.?

Ja

Nee

C15a Wie hoeft je daartoe gedwongen? (Meer antwoorden mogelijk)

Een cursist

Iemand van het personeel

Iemand van buiten de school

C15b Ben je daarbij ook weleens met een wapen bedreigd?

Ja, door een cursist

Ja, door iemand van buiten de school

Nee

C15c Welke invloed had dat op je? (Meer antwoorden mogelijk)

Je had er weinig last van

Je voelde je daardoor een tijd lang rot

Je durfde daardoor haast niet meer naar school

Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest

Je wilde daardoor met je opleiding stoppen

Andere negatieve gevolgen

C16 Heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens iemand onder bedreiging gedwongen tot ongewenst gedrag?

Ja

Nee

C17a Wie? (Meer antwoorden mogelijk)

Een cursist

Iemand van het personeel

C17b Hoe vaak heb je dat in die periode gedaan?

_____ keer

Lichamelijk geweld

C17 Is er in de periode van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weloens lichamelijk geweld tegen jou gebruikt?

1 Ja

2 Nee

C17a Wie heeft er geweld tegen je gebruikt? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel
- Iemand van buiten de school

C17b Waar is dat gebeurd? en Hoe vaak van september tot Kerstvakantie?

- In school/op schoolterrein _____ keer
- In de omgeving school _____ keer

C17c Waar ging het om? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je bent gechopt, geelagen, geknepen of gebeten, enz
- Je bent in elkaar geelagen
- Ander lichamelijk letsel

C17d Is daarbij door de anderen ook een wapen gebruikt of ermee gedreigd?

- 1 Ja, daar ben ik ook door gewond geraakt
- 2 Ja, maar daar is alleen mee gedreigd
- 3 Nee

C17e Welke invloed had dat op je? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had er weinig last van
- Je voelde je daardoor een tijd lang rot
- Je durfde daardoor haast niet meer naar school
- Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest
- Je wilde daardoor met je opleiding stoppen
- Andere negatieve gevolgen

C18 Heb jij zelf van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens lichamelijk geweld tegen iemand van je school gebruikt, zoals slaan, schoppen, enz?

1 Ja

2 Nee

C18a Tegen wie? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel

C18b Hoe vaak heb je in die periode op school geweld tegen iemand gebruikt?

_____ keer

C18c Hoe vaak heb je daarbij een wapen gebruikt of ermee gedreigd?

_____ keer

Seksuele intimidatie of ongewenst seksueel gedrag

C19 Ben jij van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens lastig gevallen met ongewenste seksuele opmerkingen of ander ongewenst seksueel gedrag tegen jou ?

1 Ja

2 Nee

C19a Door wie? (Meer antwoorden mogelijk.)

- Een cursist
- Iemand van het personeel
- Iemand van buiten de school

C19b Waar had je mee te maken? en Hoe vaak in die periode?

- Ongewenste seksuele opmerkingen _____ keer
- Ongewenste voorstellen tot seksuele handelingen _____ keer
- Je te dicht benaderen of je aanraken _____ keer
- Aanranding of verkrachting _____ keer

C19c Welke invloed had het op je? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had er weinig last van
- Je voelde je daardoor een tijd lang rot
- Je durfde daardoor haast niet meer naar school
- Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest
- Je wilde daardoor met je opleiding stoppen
- Andere negatieve gevolgen

Bedreigd zijn

Bedreigingen die nog niet zijn gevraagd . Dus geen ja invullen als het gaat om: pesten, discriminatie, geweld, atpersing, dwang ongewenst gedrag.

C20 Ben jij van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens op een of andere manier bedreigd in situaties die hiervoor nog niet aan je zijn gevraagd?

1 Ja

2 Nee

C20a Wie heeft je bedreigd? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een cursist
- Iemand van het personeel
- Iemand van buiten de school

C20b Waar is dat gebeurd? en Hoe vaak van september tot Kerstvakantie?

- In school/op schoolterrein _____ keer
- In de omgeving school _____ keer

C20c Welke invloed had dat op je? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je had er weinig last van
- Je voelde je daardoor een tijd lang rot
- Je durfde daardoor haast niet meer naar school
- Je bent daardoor een of meer keer niet naar een les/school geweest
- Je wilde daardoor met je opleiding stoppen
- Andere negatieve gevolgen

Wapenbezit

Het gaat om:

- echte wapens zoals steekmessen, boksbeugels, pistolen
- dingen die je als wapen wilde gebruiken, zoals een zakmes

C21 Heb jij van september tot de Kerstvakantie weleens een wapen mee naar school genomen of een voorwerp dat je als wapen wilde gebruiken?

1 Ja

2 Nee

C21a Welk soort wapen? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een silicilo, vindingmes, of een ander verboden steekwapen
- Een boksbeugel, wurgslokjes, een kelling, knuppel, enz.
- Een luchtdruk pistool
- Een vuurwapen
- Een spray
- Een zakmes of voorwerp dat als wapen is te gebruiken
- Een ander wapen

C21b Hoe vaak heb je in die periode een wapen meegenomen naar school?

- 1 Hooguit 1 tot 5 keer
- 2 6 tot 10 keer
- 3 11 tot 25 keer
- 4 (Bijna) dagelijks

C21c Waarom heb je dat gedaan? (Meer antwoorden mogelijk)

- Je voelde je veiliger met een wapen op zak
- Je bent weleens bedreigd of mishandeld
- Je vrienden/vriendinnen doen dat ook
- Het staat stoer
- Om te laten zien dat je de sterkste bent
- Om anderen te kunnen dwingen te doen wat jij wil
- Je weet het eigenlijk niet
- Een andere reden

Door anderen te koop aanbieden van drugs

C22 Is aan jou van september tot de Kerstvakantie op school of in de omgeving van school weleens drugs te koop aangeboden?

1 Ja

2 Nee

C22a Door wie? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een curiaist
- Iemand van buiten de school

C22b Waar is dat gedaan? op _____ Hoe vaak van september tot Kerstvakantie?

- In school/op schoolterrein _____ keer
- In de omgeving school _____ keer

Melden van ongewenst gedrag

D01 Kun je op school ergens melden als je het slachtoffer bent geweest van ongewenst gedrag zoals discriminatie, pesten, diefstal, geweld of seksueel ongewenst gedrag?

1 Ja 2 Nee 3 Je weet dat niet

D02 Heb je in de periode september tot de Kerstvakantie op school weleens gemeld dat je het slachtoffer was van ongewenst gedrag, zoals diefstal, geweld of bedreiging?

1 Ja

2 Nee

D02a Waar ging het precies om? (Meer antwoorden mogelijk)

- Discriminatie
- Pesten
- Vandalisme (beschadiging, vernieting, kwijt maken)
- Alpersing
- Diefstal
- Ongewenst seksueel gedrag
- Lichamelijk geweld of mishandeling
- Bedreiging
- Bedreiging of mishandeling met een wapen
- Wapenbezit van andere cursisten

D02b Aan wie heb je het gemeld? (Meer antwoorden mogelijk)

- Een docent
- Een mentor
- De vertrouwenspersoon
- De directie
- De conciërge, de balie of de administratie
- Iemand anders van de school

D02c Hoe vaak heb je in die periode zoiets gemeld?
keer

D03 Had jij op school willen melden dat je het slachtoffer bent geweest van discriminatie, pesten, diefstal, geweld of seksueel ongewenst gedrag?

1 Ja 2 Nee

Gevoel van veiligheid

De volgende vraag gaat over je gevoel van veiligheid op school.

1 = zeer onveilig; 4 = niet echt onveilig, ook niet echt veilig; 7 = zeer veilig.

E01	Hoe veilig voel jij je meestal in de volgende vier situaties in en rond school?	zeer onveilig			niet veilig en niet onveilig			zeer veilig		
		---	--	-	+/-	+	++	+++		
☐	In de klas	1	2	3	4	5	6	7		
☐	In de gangen of in de kantine	1	>	3	4	5	6	/		
☐	Op het schoolterrein of in de fietsenstalling	1	>	3	4	5	6	7		
☐	Direct buiten het schoolterrein / in omgeving school?	1	2	3	4	5	6	7		

E02	Ben je tussen septolomben en Kerstvakantie woloens niet naar de les of niet naar de kantine gegaan omdat je je daar niet op je gemak of niet veilig voelde?
	Ben je daarom woloens uit een les weggeloven? ☐ 1 Ja ☐ 2 Nee
	Ben je daarom woleens uit de kantine weggebleven? ☐ 1 Ja ☐ 2 Nee

E03	Waar voelde je je veiliger: hier of op je vorige school (vbo, mavo, havo, vwo)?
	☐ 1 Op deze school ☐ 2 Op mijn vorige school ☐ 3 Geen verschil ☐ 4 Kun je niet zeggen

Tevredenheid over het veiligheidsbeleid van school

In de volgende vragen kun je aangeven hoe tevreden je over een aantal zaken bent.

1 = zeer ontevreden; 2=ontevreden; 4 = niet ontevreden, niet tevreden ; 6=tevreden; 7 = zeer tevreden .

Als je het niet weet, vul dan niets in.

E01	De volgende vragen gaan over de manier waarop de school ongewenst gedrag probeert te voorkomen. Hoe tevreden ben je daar over?	zeer ontevreden			niet ontevreden niet tevreden			zeer tevreden		
		---	--	-	+/-	+	++	+++		
☐	Hoe tevreden ben je in het algemeen over de aanpak van de school?	1	>	3	4	5	6	7		
☐	De aanpak om discriminatie en pesten te voorkomen?	1	2	3	4	5	6	7		
☐	De aanpak om vandalisme en diefstal te voorkomen?	1	>	3	4	5	6	/		
☐	De aanpak om spijbelen te voorkomen?	1	>	3	4	5	6	7		
☐	De aanpak om seksueel ongewenst gedrag tegen te gaan?	1	2	3	4	5	6	7		
☐	De aanpak om bedreiging en lichamelijk geweld te voorkomen?	1	>	3	4	5	6	/		
☐	De aanpak om wapenbezit tegen te gaan?	1	>	3	4	5	6	7		

E05	De volgende vragen gaan over hoe de school regelt als iemand slachtoffer is van ongewenst gedrag. Hoe tevreden ben je over:	zeer ontevreden			niet ontevreden niet tevreden			zeer tevreden		
		---	--	-	+/-	+	++	+++		
☐	De informatie waar je terecht kunt om ongewenst gedrag te melden?	1	2	3	4	5	6	7		
☐	De mogelijkheid om op school ongewenst gedrag te melden?	1	>	3	4	5	6	/		
☐	Wat de school doet als ongewenst gedrag is gemeld?	1	>	3	4	5	6	7		
☐	De informatie over de vertrouwenspersoon op school?	1	2	3	4	5	6	7		
☐	Het gemak waarmee je vertrouwenspersoon op school kunt bereiken?	1	>	3	4	5	6	/		

Tevredenheid over het sociale klimaat op school

F01	Hoe tevreden ben je in het algemeen over:	zeer ontevreden			niet ontevreden niet tevreden			zeer tevreden			
		---	--	-	+/-	+	++	+++			
		1	2	3	4	5	6	7			
☐	De sfeer op school?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De sfeer in je eigen klas/groep?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De manier waarop cursisten met elkaar omgaan?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De manier waarop cursisten en docenten met elkaar omgaan?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De manier waarop docenten met elkaar omgaan?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Het enthousiasme van je docenten?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe docenten de cursisten serieus nemen?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe de school de sfeer op school probeert te verbeteren?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De ruimtes (bv. kantine) waar je naar toe kunt in de pauze?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Het gebouw en de aankleding van de ruimten (o.a. netheid, steer)?	1	2	3	4	5	6	7			

F02 Zijn er op school duidelijke gedragsregels:

voor cursisten? 1 Ja 2 Nee 3 Je weet dat niet

voor docenten en personeel? 1 Ja 2 Nee 3 Je weet dat niet

F03	Hoe tevreden ben je in het algemeen over:	zeer ontevreden			niet ontevreden niet tevreden			zeer tevreden			
		---	--	-	+/-	+	++	+++			
		1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe cursisten zich aan gedragsregels op school houden?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe de school erop toeziet dat cursisten zich aan de regels houden?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe docenten zich aan regels en afspraken houden?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe de school er op toeziet dat docenten zich aan regels houden?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe andere personeelsleden zich aan gedragsregels houden?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	Hoe de school erop toeziet dat het personeel zich aan regels houdt?	1	2	3	4	5	6	7			

Tevredenheid over het onderwijs

G01	Hoe tevreden ben je in het algemeen over:	zeer ontevreden			niet ontevreden niet tevreden			zeer tevreden			
		---	--	-	+/-	+	++	+++			
		1	2	3	4	5	6	7			
☐	De inhoud van je opleiding (waar je opleiding over gaat)?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De manier waarop leerstof wordt aangeboden (o.a. het lesgeven)?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De manier waarop je (extra) begeleiding krijgt bij het leren?	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De organisatie van de lessen (lesrooster, resultaat, inhalen van lessen)	1	2	3	4	5	6	7			
☐	De mogelijkheid op school om in tussenuren ergens te leren?	1	2	3	4	5	6	7			

Een cijfer voor je school

H01 Wil je een cijfer van 1 tot 10 geven voor: (3 = slecht; 5 = onvoldoende; 6 = voldoende; 8 = goed)

veiligheid: sfeer (soc. klimaat) het onderwijs gebouw/kantine/aankleding

Bedankt voor je medewerking.

